

Tapahtumien vaikutuksia rakentamassa

Case: Lahti Travelin tilaustyökalut

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun ala
Matkailun koulutusohjelma
Tapahtuma- ja kokousmatkailu/
Elämysmatkailu
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Riikka Heinonen
Antti Kuokkanen

Lahden ammattikorkeakoulu
Matkailun alan koulutusohjelma

HEINONEN, RIIKKA & KUOKKANEN, ANTTI: Tapahtumien vaikutuksia
rakentamassa
Case: Lahti Travelin tilaus-
työkalut

Tapahtuma- ja kokousmatkailun sekä elämysmatkailun opinnäytetyö, 79 sivua, 20
liitesivua

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa kaksi työkalua, jotka on suunnattu tapahtumien vaikutusten arviointiin. Toinen työkaluista käsittelee taloudellisia vaikutuksia, toinen ympäristövaikutuksia. Työn toimeksiantaja on Lahti Travel, joka on Lahden alueen keskitetty matkailupalveluiden myyjä, markkinoija ja matkailuneuvoja.

Työkalut tulevat Lahti Travelin käyttöön osaksi tapahtumien hakemiseen ja järjestämiseen liittyvän toiminta- ja rahoitusmallin rakentamisen selvitystyötä. Tavoitteena on työkalujen avulla parantaa valmiuksia tapahtumien vaikutusten ennalta arviointiin.

Työ jakautuu tietoperustaan ja toiminnalliseen osuuteen. Tietoperustassa paneudutaan ensin tapahtumien määrittelyyn, luokitteluun ja vaikutuksiin, jonka jälkeen paneudutaan tapahtumien vaikutuksiin. Vaikutuksissa syvennyttään erityisesti talous- ja ympäristövaikutusten käsitteisiin, koska kootun teorian pohjalta rakennetaan niihin liittyvät työkalut. Toiminnallisessa osuudessa kuvataan työkalujen muodostuminen.

Opinnäytetyön tuloksena toimeksiantajalle luotiin talous- ja ympäristötyökalut, jotka koostuvat kysely- ja pisteytysosioista. Näitä työkaluja voidaan käyttää pohjana tapahtumien vaikutuksia arvioitaessa, ja tarvittaessa niitä voidaan muokata erilaisia painotuksia ajatellen.

Avainsanat: tapahtumat, taloudelliset vaikutukset, ympäristövaikutukset

Lahti University of Applied Sciences
Tourism Management

HEINONEN, RIIKKA & KUOKKANEN, ANTTI: Constructing impacts of
events
Case: Tools for Lahti Travel

Bachelor's Thesis in MICE tourism and soft adventure tourism, 79 pages, 20 appendices

Spring 2011

ABSTRACT

The goal of this functional thesis is to produce two tools to estimate impacts of events. The first tool deals with economic impacts, the other with environmental impacts. The thesis is made for Lahti Travel, which is a centralized seller, marketer and consultant of tourism services in the Lahti region.

The tools will be used as a part of Lahti Travel's research to create a model for procedure and funding of events relating to organizing and applying for events. Aim is to enhance capabilities of beforehand estimation of the impacts of events.

The thesis is divided into two parts: theory and functional. The theory part first discusses tourism generally, after which the part concentrates on definition, classification and impacts of events. Especially the economic and environmental concepts are dealt with in the impacts section because impact evaluation tools are based on this theory part. The functional part describes how the tools were built.

As a result of this thesis, tools were created for estimation of economic and environmental impacts of events. The tools consist of questionnaire and evaluation parts. These tools can be used as a base for estimating impacts of events, and they can be modified in order to emphasize values differently.

Key words: events, economic impacts, environmental impacts

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Opinnäytetyön taustaa	1
1.2	Toimeksiantajan esittely	2
1.3	Tavoite ja rajaus	3
1.4	Toimintamenetelmän kuvaus	4
1.5	Työn rakenne	5
2	TAPAHTUMIEN LAAJA KIRJO	7
2.1	Tapahtumien määrittelyä	7
2.2	Tapahtumien luokittelu ja tyypittely	9
2.3	Vaikutusten huomiointi tapahtumakirjallisuudessa	11
2.4	Tapahtumat Lahden seudulla	12
3	MATKAILUN JA TAPAHTUMIEN VAIKUTUSTEN LINKITTYMINEN	14
3.1	Tapahtumamatkailu yhdistävänä tekijänä	14
3.2	Matkailun määrittelyä	15
3.3	Vaikutusten jakaminen eri luokkiin	16
3.3.1	Taloudelliset vaikutukset	17
3.3.2	Ympäristövaikutukset	20
3.3.3	Sosiokulttuuriset vaikutukset	23
3.3.4	Imago- ja vetovoimavaikutukset	25
3.3.5	Poliittiset vaikutukset	26
4	TAPAHTUMIEN TALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	28
4.1	Taloudellisten vaikutusten tutkimisen taustaa	28
4.2	Taloudellisten vaikutusten ennalta arviointi	28
4.3	Kertoimen käyttö arvioinnissa	29
4.4	Taloudellisten vaikutusten arviointimalleja	31
4.4.1	Input-Output	32
4.4.2	Computable General Equilibrium	33
4.4.3	Return on Investment (ROI)	34
4.4.4	Cost-benefit	34
4.4.5	Nordic Model	35

4.4.6	Finnish Event Evaluation Tool	35
4.5	Mallien soveltuvuus työkalun rakentamiseen	39
5	YMPÄRISTÖ JA SEN HUOMIOON OTTAMINEN	40
5.1	Ympäristövaikutuksien tutkimisen taustaa	40
5.2	Tapahtumanjärjestäjän ennalta vaikuttavat päätökset	41
5.3	Ympäristömerkinnät	42
5.3.1	Joutsenmerkki	44
5.3.2	Hiilijalanjälki	46
5.3.3	MIPS	47
5.3.4	ISO 14000	48
5.3.5	EMAS-ympäristöjärjestelmä	49
5.3.6	Green 'n' Clean Award	50
5.4	Luvat ja ilmoitukset	52
5.5	Ympäristömerkkien ja lupien vaikutus työkalun rakentamiseen	54
6	TYÖKALUJA KOKOAMAAN	56
6.1	Työkalujen taustaa	56
6.2	Taloudellisten vaikutusten työkalu	58
6.2.1	Perustiedot	59
6.2.2	Budjetointi ja investoinnit	60
6.2.3	Tapahtumakävijät	60
6.2.4	Työllistävä vaikutus	61
6.2.5	Sidosryhmät	61
6.2.6	Yhteistyökumppanit	62
6.3	Ympäristövaikutusten työkalu	63
6.3.1	Tapahtumapaikka ja toimintaympäristö	64
6.3.2	Jäte	64
6.3.3	Ravintolapalvelut	65
6.3.4	Liikenne	65
6.3.5	Lisärakenteet	66
6.3.6	Saniteettitilat ja juomavesi	67
6.3.7	Vapaaehtoiset, henkilökunta ja alihankkijat	68
6.3.8	Melu	68
6.3.9	Lisäkysymyksiä taustatietojen kartoitukseen	69

7	YHTEENVETO JA ARVIOINTI	70
7.1	Yhteenveto	70
7.2	Opinnäytetyöprosessin kuvaus ja arviointi	71
	LÄHTEET	73
	LIITTEET	80

LIITE 1: Sähköpostikysely Lahden tapahtumajärjestäjille

LIITE 2: Sähköpostikyselyn vastaanottajat

LIITE 3: Taloudellisten vaikutusten kyselylomake

LIITE 4: Taloudellisten vaikutusten pisteytyslomake

LIITE 5: Ympäristövaikutusten kyselylomake

LIITE 6: Ympäristövaikutusten pisteytyslomake

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön taustaa

Kautta historian erilaiset tapahtumat ovat olleet tärkeässä asemassa ihmiskunnassa. Perinteisesti syynä tapahtumien järjestämiselle ovat usein olleet uskontoon taikka vuodenaikoihin liittyvät erityispiirteet, ja vuosien myötä erilaisia tapahtumia on kehitelty paljon lisää. Vaikka alun perin monien tapahtumien tarkoitus on ollut puhtaasti kulttuurillinen, ajan myötä niistä on tullut myös houkuttimia matkailijoille (Shone & Parry 2004, 2).

Taloudellinen kehitys ja talouden monipuolistaminen ovat monien yritysten ja yhteisöjen huolenaiheena. Matkailupalveluiden ja -tarjonnan kehittämisen on huomattu olevan yksi mahdollisista keinoista parantaa taloudellista kehitystä. Eri-alaisten tapahtumien järjestäminen on hyvä tapa antaa piristysruiske hiljaiselle kaudelle, ja samalla autetaan luomaan positiivisia mielikuvia alueesta (Chhabra 2004, 139). Talouden voidaan määritellä olevan ihmisten välistä kanssakäymistä, jolla tyydytetään ihmisen aineellisia tarpeita. Määritelmä sisältää myös hyödykkeiden tuotantoon, jakeluun, vaihtoon tai kulutukseen liittyvät instituutiot. (Sadeniemi 1996, 536.)

Tapahtuma on oiva tapa esitellä matkailukohteen ympäristöä ja sen ominaispiirteitä. Ympäristöä voidaan myös hyödyntää tapahtumien markkinoinnissa. On kuitenkin huomioitava, että kohteen ympäristö voi olla äärimmäisen hauras. Tapahtuman järjestäjän tulisi pyrkiä huomioimaan tapahtumansa ympäristövaikutuksia etukäteen. Tehokkaalla kommunikaatiolla paikallisten päättäjien kanssa pääsee jo hyvään alkuun vaikutusten arvioinnissa ja minimoinnissa. (Allen, O'Toole, Harris & McDonnell 2008, 69.) Ympäristö on käsitteenä hyvin laaja ja monin eri tavoin ymmärretty. Työssämme ympäristöllä tarkoitetaan tapahtuman ympärillä olevaa kokonaisuutta, joka sisältää ihmisiä ympäröivät erilaiset fyysiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät, kuten luonnon, rakennetun ympäristön ja muut ihmiset.

Samaan aikaan kaikkia näitä pidetään ihmisen elinympäristönä, joka vaikuttaa ihmiseen, ja vastaavasti jonka tilaan ja laatuun ihmisen toiminta vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti. Nämä kaikki ovat siis tekijöitä, jotka vaikuttavat tarkasteltavaan kohteeseen, ja samaan aikaan kohde vaikuttaa edellä mainittuihin tekijöihin, jolloin vaikutus on molemminsuuntainen. (Ympäristösanasto 1998, 15.)

Koemme, että aihe valitsi ennemminkin meidät kuin toisinpäin. Toisella meistä oli jo muu aihe valittuna, mutta se vaihtui tähän työhön. Alun perin työtä alettiin tehdä kahtena erillisenä opinnäytetyönä. Töitä teimme kuitenkin jonkin verran yhdessä jo alusta asti, koska toimeksiantaja oli kummallakin sama, ja aiheet olivat melko lähellä toisiaan. Opinnäytetyön on mielestämme samalla myös tilaisuus oppia uutta ja saada näkemystä tapahtuma-alaan.

Opinnäytetyöllä halusimme saada konkreettista hyötyä aikaiseksi toimeksiantajalle. Tämä aihe on sellainen, koska aihe tuli suoraan toimeksiantajaltamme. Telemme työkalut tulevat olemaan osana Lakesin ja Lahti Travel Oy:n hanketta, jossa tapahtumien hakemiseen ja järjestämiseen liittyen rakennetaan toiminta- ja rahoitusmalli. Hankkeen yhteydessä on tarkoitus perustaa tapahtumatoimisto, joka on suunniteltu tarjoamaan mahdollisimman monta tapahtuman järjestämiseen vaadittavaa palvelua samasta paikasta.

1.2 Toimeksiantajan esittely

Työn varsinainen toimeksiantaja on Lahti Travel Oy, mutta koska se on Lakesin tytäryhtiö, on mielestämme aiheellista esitellä kummatkin.

Lakes, eli Lahden Alueen Kehittämisyhtiö Oy, on kehittäjäorganisaatio, joka perustettiin vuonna 1996 nimellä Lahden Seudun Yrityskeskus Oy. Myöhemmin, vuonna 2005 nimi muutettiin muotoon Lakes. Organisaation omistaa 10 kuntaa, joista Lahti on suurin yksittäinen omistaja hieman yli 50 prosentin osuudellaan. (Lakes 2010.) Muita omistajia ovat Heinola, Hollola, Nastola, Orimattila, Asikkala, Kärkölä, Padasjoki, Hämeenkoski ja Artjärvi (Lakes 2010).

Lakesin toimialaan kuuluvat keskeisesti erilaiset yrityspalvelut. Organisaatio tarjoaa neuvontaa yrityksille eri osa-alueilla, kuten yrityksen perustamisesta, kehittämisestä ja rahoituksesta. Suuri osa neuvonnasta on täysin ilmaista yrityksille. Mikäli yritys haluaa laajentaa toimintaansa ulkomaille, siihen tarkoitukseen on tarjolla erityisiä kansainvälistymispalveluja. Lakes myös järjestää Lahden alueen yrityksille tapahtumia, joiden avulla pyritään tehostamaan yritysten välistä verkostoitumista. Yhtiö on osallisena lukuisissa kehittämishankkeissa, joiden tavoitteena on muun muassa vahvistaa Lahden seudun kilpailukykyä. (Lakes 2010.)

Lahti Travel Oy perustettiin vuonna 2003, ja vuonna 2005 se yhdistyi Lahden Matkailun kanssa. Yritys toimii Lahden alueen keskitettynä matkailupalveluiden myyjänä, markkinoijana ja matkailuneuvojana. Toiminta-alueeseen kuuluu Lahden lisäksi Heinola, Hollola, Nastola, Orimattila, Asikkala, Padasjoki, Hämeenkoski ja Artjärvi. Yrityksen henkilöstöön kuuluu 8 henkeä. (Lahti Travel 2010.)

1.3 Tavoite ja rajaus

Opinnäytetyön päätavoitteena on tuottaa toimeksiantajalle kaksi työkalua. Työkaluista ensimmäinen keskittyy tapahtumien taloudellisten, toinen ympäristövaikutusten arviointiin. Kumpikin työkalu koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäinen osio on kyselylomake, jonka avulla pyritään ennalta arvioimaan tapahtumasta seuraavia vaikutuksia. Tämä lomake on tarkoitettu tapahtumanjärjestäjän täytettäväksi. Toinen osio on arviointilomake, joka täydentää kyselylomakkeen käyttöä. Arviointilomakkeiden avulla kyselyn vastaukset voidaan pisteyttää ja tällä tavoin arvioida, kuinka kannattavaa kunkin tapahtuman järjestäminen olisi talouden ja ympäristön kannalta. Erityisesti ympäristötyökalun taustalla on kestävä kehitys ja sen neljä eri näkökulmaa: kulttuurinen, sosiaalinen, taloudellinen ja ekologinen. Tässä työssä on rajaus vahvasti ekologisessa näkökulmassa. Työkalujen rakentamisessa, erityisesti ympäristötyökalun kysymyksissä on pyritty ohjaamaan pisteytyksen avulla tapahtumia kohti kestävämpää tapaa järjestää ne. Ekologinen kestävä kehitys on varovaisuutta, huomioon ottamista ja ennalta ehkäisyä. (Ympäristö 2011.)

Kyselyn ja pisteytyksen rakentamisessa käytimme mallina toimeksiantajalta saatuja kysely- ja pisteytyspohjia. Ideana kyselyn rakentamisessa on saada tapahtumat lähtökohtaisesti yhdenvertaisiksi tukia haettaessa.

Opinnäytetyöllä tavoittelemme konkreettista hyötyä Lahdelle ja Lahden seudun eri tapahtumanjärjestäjille. Työssä tulemme kartoittamaan erilaisia tapoja tapahtumien taloudellisten ja ympäristövaikutusten arviointiin sekä tutkimaan, millaisia tapahtumien vaikutukset yleensä ovat. Esittelemme myös matkailun vaikutuksia niiden liittyessä kiinteästi tapahtumiin, erityisesti kun puhutaan tapahtumamatkailusta. Tapahtumien käsittelyssä painotamme talous- ja ympäristövaikutuksia, mutta kerromme myös muista vaikutuksista. Pyrimme vastaamaan tutkimuksessa seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia ovat tapahtumien taloudelliset vaikutukset?
- Millä tavoin tapahtumien taloudellisia vaikutuksia voidaan arvioida ennakolta?
- Millaisia ovat tapahtumien ympäristövaikutukset?
- Millä tavoin tapahtumien ympäristövaikutuksiin voidaan vaikuttaa tapahtumanjärjestäjän ennen tapahtumaa tekemillä valinnoilla?

1.4 Toimintamenetelmän kuvaus

Toiminnallinen opinnäytetyö on työ, jossa käytäntöä ilmaistaan kirjallisin keinoin. Siinä tehdään jotakin toimintaa, ja siitä tehdään kirjallinen tallenne. Hyviä esimerkkejä toiminnallisesta opinnäytetyöstä omalta alaltamme ovat messuosastot, perehdytyskansiot sekä liiketoimintasuunnitelmat ja turvallisuuskartoitukset. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Työmme toiminnallisen osuuden tuotoksena ovat kyselylomake sekä arviointilomake, jotka valmistetaan Lahti Travel Oy:lle. Kyselylomaketta käytetään tapahtumanjärjestäjien hakiessa kaupungin tarjoamia tukia, ja sen avulla tapahtumanjär-

jestäjä itse arvioi oman tapahtumansa vaikutuksia. Arviointilomakkeen avulla tapahtumanjärjestäjän vastaukset pisteytetään ja saadaan eri tapahtumat samalle lähtöviivalle. Erilaisten tapahtumien, kuten jonkin kokouksen tai konferenssiohjelman toteuttaminen on toiminnalliselle työlle ominaista. Toiminnalliseen työhön voi kuitenkin yhdistyä myös tutkimuksellinen ote, jolla vahvistetaan omaa käsitystä ja mielikuvaa lopulliseen selvitykseen. Toiminnallisessa työssä voidaan esimerkiksi käyttää teemallisia haastatteluita. Näin yhdistellen saadaan aikaiseksi jotain käytäntöön liittyvää, mitä toimeksiantaja on opinnäytetyöltä toivonut. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.) Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä toiminnallista osaa tukee vahva tietoperusta, jonka avulla on mahdollista toteuttaa kyseiset työkalut.

1.5 Työn rakenne

Opinnäyteyö koostuu seitsemästä pääluvusta. Johdannon jälkeen toinen luku keskittyy määrittelemään tapahtumien tyypillisiä ominaisuuksia sekä kuvailemaan erilaisia tapahtumaluokkia ja -tyyppejä. Kolmas luku kertoo matkailun määritelmistä ja vaikutuksista ja siitä, miten ne linkittyvät yhteen tapahtumien vaikutusten kanssa. Luvussa tarkastellaan myös tapahtumamatkailua omana käsitteenään sekä tutustutaan Lahden seudun tapahtumatarjontaan.

Neljännessä luvussa paneudutaan taloudellisiin vaikutuksiin. Siinä käsitellään taloudellisten vaikutusten tutkimisen taustoja sekä taloudellisten vaikutusten ennakointia. Luvussa tarkastellaan myös taloudellisia kerroinvaikutuksia eli rahan virtaamista talouden läpi. Lisäksi luvussa on eritelty taloudellisten vaikutusten arviointiin sovellettavia arviointimalleja ja niiden ominaisuuksista on kerrottu.

Viides luku kertoo, mistä näkökohdista tapahtumien ympäristövaikutuksia voidaan lähestyä. Siinä esitellään erilaisia ympäristömerkintöjä ja kerrotaan, mitä niiden saamiseksi vaaditaan. Lisäksi luvussa kerrotaan tapahtuman järjestäjältä vaadittavista luvista ja ilmoituksista. Kuudes luku keskittyy kertomaan tekemis-

tämme arviointityökaluista, ja siinä kuvataan työkalujen rakentumista. Seitsemäs luku on yhteenveto työstämme sekä arviointia opinnäytetyöprosessista.

2 TAPAHTUMIEN LAAJA KIRJO

2.1 Tapahtumien määrittelyä

Yleisessä merkityksessä sanalla ”tapahtuma” voidaan viitata hyvin moneen asiaan. Sanakirjasta voi löytää synonyymeja kuten tapaus, välikohtaus ja kokemus. (Getz 2005, 15.) Tässä työssä tapahtumalla viitataan kuitenkin suunniteltuihin tilaisuuksiin, joista esimerkkinä mainittakoon urheilutapahtumat. Shone ja Parry (2004, 3) antavat kirjassaan määritelmän tapahtumille (*special events*), jota lainaamme seuraavaksi.

That phenomenon arising from those non-routine occasions which have leisure, cultural, personal or organizational objectives set apart from the normal activity of daily life, whose purpose is to enlighten, celebrate, entertain or challenge the experience of a group of people.

Tämän määritelmän mukaan tärkeää on siis ei-rutiininomainen toiminta, jonka tarkoitus on tuottaa ihmisille viihdykettä ja elämyksiä. Lisäksi Shone ja Parry (2004) listaavat kahdeksan ominaisuutta, jotka ovat tyypillisiä paitsi tapahtumille, myös muille palvelutoiminnoille. Ensinnäkin tapahtumat ovat *ainutlaatuisia*. Vaikka jokin tapahtuma toistuisi vuosittain, jokainen kerta muodostuu erilaiseksi osallistujien, ympäristön ja muiden muuttujien seurauksena. Koska tapahtumia ei voi toistaa tismalleen samanlaisena, se tekee niistä luonteeltaan *katoavia*. Katoavaisuutta voidaan tarkastella myös tapahtuman järjestämisen kannalta. Jos potentiaalinen tapahtumapaikka seisoo käyttämättömänä tai tapahtumapalvelu myymättä, niin menetettyjä hyödyntämismahdollisuuksia ei voi saada takaisin. (Shone & Parry 2004, 13–18.)

Tapahtumiin liittyvä toiminta on pitkälti *aineetonta*, joka jättää jälkeensä lähinnä kokemuksia, tunteita ja muistoja. Aineettoman lähtökohdan vuoksi jo pieni aineellinen muisto, kuten osallistujalista tai postikortti, voivat auttaa tapahtumaa säilymään ihmisten mielessä. *Seremoniat tai riitit* ovat olleet perinteisesti hyvin tärkeässä osassa tapahtuman toteutuksessa. Nykyisin tapahtumissa nähtävät seremoniat ovat usein vanhojen perinteiden modernisoituja versioita. Monet uudet tapahtumat pyrkivät myös houkuttelemaan asiakkaita luomalla totutuista poikkeavia seremonioita ja aloittamalla uusia perinteitä. (Shone & Parry 2004, 13–18.)

Tapahtuman menestyksen kannalta *tunnelma ja palvelu* voivat olla ratkaisevassa asemassa. Oikean tunnelman omaava tapahtuma voi olla täydellinen onnistuminen, ja väärä tunnelma voi puolestaan pilata kaiken. Henkilökohtaisissa tapahtumissa, kuten syntymäpäivillä, tunnelma usein syntyy itsestään osallistujien toimesta. Joskus taas oikea tunnelman saavuttaminen vaatii huolellista suunnittelua ja ponnistelua tapahtuman aikanakin järjestäjän toimesta. Tapahtumissa on kyse *vuorovaikutuksesta*, sillä tapahtumakävijät eivät ainoastaan tarkkaile, vaan he ovat itse luomassa tapahtumaa. Tapahtuma ei voi herätä henkiin ilman osallistujia, ja lopputulos on riippuvainen osallistujien toimista ja reaktioista. (Shone & Parry 2004, 13–18.)

Mitä monimutkaisempi tapahtuma on kyseessä, sitä enemmän sen toiminta on *työvoimariippuvainen*. Tämä näkyy sekä tapahtuman suunnittelussa että toteuttamisessa. Vaikka kyseessä olisi järjestäjälle tutun tyylinen tapahtuma, se vaatii paljon aikaa ja panostusta suunnitteluun. Tapahtuman toteuttamisessa tarvitaan puolestaan usein huomattavia määriä työntekijöitä kaikkien tapahtuman osa-alueiden toimivuuden takaamiseksi. Viimeisenä asiana on kaikkia tapahtumia yhdistävä *rajoitettu kesto*. Kesto voi vaihdella paljon, ja usein pidempien tapahtumien kohdalla kokonaisuus muodostuu tapahtumien sarjoista, joiden välillä on taukoja. Keston ja taukojen suunnittelu on tärkeää, jotta ihmisten mielenkiintoa voitaisiin pitää yllä koko tapahtuman ajan. (Shone & Parry 2004, 13–18.)

2.2 Tapahtumien luokittelu ja tyypittely

Tapahtumia voidaan jakaa eri luokkiin monin tavoin. Shone ja Parry (2004) luokittelevat tapahtumat neljään eri kategoriaan: vapaa-ajan tapahtumiin, kulttuuritapahtumiin, järjestöllisiin tapahtumiin ja henkilökohtaisiin tapahtumiin. Vapaa-ajantapahtumia ovat esimerkiksi urheilutapahtumat. Kulttuuritapahtumiin puolestaan kuuluvat erilaiset seremoniat, perinteet ja taidetapahtumat. Kaupalliset, poliittiset ja hyväntekeväisyystapahtumat ovat esimerkkejä järjestöllisistä tapahtumista. Henkilökohtaisia tapahtumia edustavat muun muassa häät ja syntymäpäivät. Shonen ja Parryn mukaan tällainen jako on kuitenkin vain suunta-antava, sillä tapahtumat menevät hyvin usein päällekkäin kahteen tai useampaan kategoriaan. Esimerkiksi opiskelijan valmistuminen on henkilökohtainen tapahtuma opiskelijalle ja järjestöllinen tapahtuma koululle (Shone & Parry 2004, 3–4).

Allen ym. (2008) lähestyvät tapahtumien jaottelua tapahtuman koon ja sisällön perusteella. Koon puolesta tapahtumat jaetaan megatapahtumiin, hallmark-tapahtumiin, massatapahtumiin ja paikallistapahtumiin. Megatapahtumia ovat sellaisia, jotka vaikuttavat kokonaiseen kansantalouksiin sekä saavat huomattavaa näkyvyyttä mediassa ympäri maailman. Tällaisia tapahtumia ei ole paljon, mutta niihin kuuluvat ainakin olympialaiset, Fifan World Cup -jalkapalloturnaukset sekä maailmannäyttelyt (*world's fairs*). Suomessa järjestettyjä megatapahtumia voisi olla esimerkiksi MM-kisat 2005 Helsingissä, Levin pujottelun maailmancupin osakilpailu, Eurovision 2007 ja Neste Ralli Jyväskylässä.

Hallmark-tapahtumilla tarkoitetaan tapahtumia, joiden koetaan kuuluvan niin vahvasti yhteen jonkin tietyn paikan kanssa, että tapahtuma sulautuu kaupungin imagoon. Klassinen esimerkki tällaisesta on Rio de Janeiron karnevaali. (Allen ym. 2008, 12–14.) Suomessa hallmark-tapahtumina voidaan pitää esimerkiksi Savonlinnan Oopperajuhlia (Cooper, Fletcher, Fyall, Gilbert & Wanhill 2008, 323–324). Mielestämme myös Seinäjoen tangomarkkinat ja Kuhmon kamarimusiikkifestivaalit lukeutuvat hallmark-tapahtumien joukkoon Suomessa. Massatapahtumat puolestaan ovat sellaisia, jotka laajuutensa ansiosta houkuttelevat huomattavan kävijämäärän, medianäkyvyyden sekä taloudelliset hyödyt. Monet urheilutapah-

tumat, kuten Australian avoin tennisturnaus, ovat saaneet massatapahtuman statuksen. Paikallistapahtumat on yleensä suunnattu pääasiallisesti paikallisen yhteisön jäsenille, ja niiden perimmäinen tarkoitus on viihdyttää ja luoda yhteisöllisyyden tunnetta. Tällaisia tapahtumia löytyy lähes jokaisesta kaupungista ja kunnasta, kuten erilaiset toripäivät ja kesäjuhlat. (Allen ym. 2008, 12–14.)

Sisällön perusteella Allen ym. (2008) jakavat tapahtumat festivaaleihin, urheilutapahtumiin ja liiketapahtumiin. Tyypillisimpiä festivaaleja ovat taidefestivaalit, joihin lukeutuvat esimerkiksi musiikkifestivaalit. Ruoka ja viini ovat toinen suosittu festivaalialue kansainvälisellä tasolla. Muita ovat esimerkiksi elokuvafestivaalit ja uskonnolliset festivaalit. Festivaaleista on tullut tärkeä osa kulttuurillista antia, ja ne ovat saaneet kasvavan merkityksen tapahtuma-alalla. Urheilutapahtumilla on erittäin pitkät perinteet, jotka ulottuvat historiassa aina Kreikan olympialaisiin ja kauemmaksikin. Urheilutapahtumat huomioidaan nykyään hyvin eri tapahtumastrategioissa johtuen niiden kyvystä houkutella matkailijoita, tuottaa taloudellista hyötyä ja antaa näkyvyyttä mediassa. Liiketapahtumien kirjo on hyvin laaja. Ne sisältävät esimerkiksi kongressit, konferenssit, seminaarit ja messut. Niiden yhteinen päämäärä on jakaa informaatiota. (Allen ym. 2008, 16–17.)

Van Der Wagen (2001, 7–12) jakaa tapahtumia myös sisällön ja koon mukaan. Koon mukaan hän on jaotellut tapahtumat samaan tapaan kuin Allen ja muut (2008), mutta sisällön mukaan jako on hieman erilainen. Van Der Wagen on jakanut tapahtumat useampaan kategoriaan, jotka ovat urheilu, viihde, taide ja kulttuuri, promootio ja mainonta, kokoukset, messut, festivaalit, perhejuhlat sekä hyväntekeväisyys. Hän myös mainitsee, että on olemassa koko joukko tapahtumia, joita ei voi suoranaisesti luokitella mihinkään näistä kategorioista.

Getz puolestaan (2005) ryhmittelee tapahtumat kahdeksaan eri tapahtumatyyppiin, joiden aihealueet ovat kulttuuri, politiikka, taide ja ajanviete, liiketoimi, koulutus ja tiede, urheilu, viihdyttäminen sekä yksityiset tapahtumat. Kulttuurityyppiin kuuluvat festivaalit, karnevaalit, muistojuhlat ja uskonnolliset tapahtumat.

Poliittista puolta edustavat huippukokoukset, valtiolliset vierailut ja muut poliittiset tapahtumat. Poliittisten tapahtumien osuus kaikista tapahtumista on hyvin

pieni, mutta yleensä niiden tuomat vaikutukset ovat huomattavia. Konsertit ja pal-kintotilaisuudet ovat esimerkkejä taide- ja viihdetapahtumista. Liikepuolelle sijoit-tuvat kokoukset ja kongressit, messut sekä näyttelyt. Koulutus ja tiedetapahtumia ovat sellaiset, joita järjestetään koulutustarkoituksessa. Esimerkkeinä tällaisista ovat erilaiset konferenssit ja seminaarit. Urheilutapahtumia edustavat esimerkiksi olympialaiset. Viihdyttämiseen suunnatut tapahtumat erottaa muista siitä, että nii-den tarkoitus on puhtaasti hauskanpito. Tyypillisiä esimerkkejä tällaisesta ovat urheilutapahtumat, joissa itse kilpailu ei ole etusijalla. Henkilökohtaisiin tapahtu-miin kuuluvat muun muassa häät. (Getz 2005, 19–30.)

2.3 Vaikutusten huomiointi tapahtumakirjallisuudessa

Tapahtumien järjestämisestä on olemassa useita teoksia, joissa huomioidaan myös tapahtumien vaikutuksia. Näissä teoksissa vaikutuksia on kuitenkin usein käsitelty yleisellä tasolla kiinnittämättä suurempaa huomiota yksityiskohtiin. Niistä on hyö-tyä tapahtumaa järjestettäessä varsinkin aloittelevalle tapahtumanjärjestäjälle. Tä-hän mennessä talousvaikutukset ovat saaneet yleensä suurempaa huomiota kuin ympäristövaikutukset. Kuitenkin viime vuosina myös ympäristövaikutukset ovat saaneet suuremman merkityksen alan kirjallisuudessa.

Opas tapahtuman järjestämiseen olisi hyvä valita omaan tapahtumaan soveltuvak-si. On hyvä ottaa huomioon, että tapahtumien kirjon ollessa laaja ei ole yhtä opas-ta, jolla kaikkien tapahtumien järjestelyt onnistuisivat. Oppaita on olemassa monia myös suomen kielellä. Esimerkiksi Kauhasen ym. (2002) kirjassa *Yleisötapahtu-man suunnittelu ja toteutus* on otettu hyvin laaja ja yksityiskohtainen lähestyminen tapahtuman järjestämiseen. (Kauhanen, Juurakko & Kauhanen 2002, 45–48). Iis-kola-Kesonen (2004) puolestaan on kirjoittanut järjestäjän oppaan, joka painottuu urheilutapahtumiin. Hyvin suuri osa alan julkaisuista on englanniksi. Shone ja Parry (2004) ja Tum, Norton ja Wright (2006) käsittelevät teoksissaan käytännön näkökulmasta tapahtuman järjestämiseen liittyviä tekijöitä.

2.4 Tapahtumat Lahden seudulla

Päijät-Hämeen matkailustrategiassa (2010) kerrotaan maakunnan vahvuuksien liittyvän sijaintiin, luontoon, koulutukseen ja perinteisiin tapahtumien järjestäjänä. Kahden ja puolen tunnin matkan sisällä on 80 prosenttia suomalaisista, samoin kuin Pietarin metropolialueen 8 miljoonaa ihmistä junayhteyden ansiosta. Matkailullisena valttina toimii myös runsas luonto ja vesistö alueella.

Jakoa tapahtumien osalta voidaan tehdä esimerkiksi urheilun ja kulttuurin välille. Niiden järjestäminen on hyvin erityylistä, ja niiden tuomat vaikutukset sekä mahdollisuudet saada apurahoja ovat erilaisia. Jo pelkästään Lahden kaupungissa on vuosittain lukuisia urheilutapahtumia. Tunnetuimmat alkuvuoden urheilutapahtumat ovat varmasti Finlandiahiihto ja Salpausselän kisat (Lahti Guide 2010). Salpausselän kisat ovatkin suurin suomalainen talviurheilutapahtuma, ja niitä on järjestetty aina vuodesta 1923 asti. (Lahti Skigames 2010.) Hiihtostadion hyppyrimäkeen, hiihtomuseo, suurhalli, messuhalli, jäähalli ja keskusurheilukenttä tarjoavat puitteet huipputason kansainvälisillekin tapahtumille. Urheilun ystäville on tarjolla ajanvietettä myös kesällä. Silloin matkailijoita kaupunkiin houkuttelee mm. Suur-Hollolan ravikilpailut, Päijännepurjehdus, Historic Rally ja valtakunnalliset ratsastusmestaruuskilpailut. (Lahti Guide 2010.) Tänä vuonna Lahdessa ajettava Supercross-kilpailu on ensimmäinen kahteenkymmeneen vuoteen Suomessa järjestettävä kansainvälinen hallimotocrosskilpailu (Lahti Travel 2010).

Kulttuuri sisältää taiteiden monia eri osa-alueita musiikin, teatterin, kuvataiteen, tanssin, kirjallisuuden, rakennustaiteen, valokuvauksen, elokuvien sekä näiden yhdistelmien muodossa (Kauhanen ym 2002, 11). Lahden seudun kulttuuritarjonta on monipuolista ja elävää. Erityisesti Lahden kaupungissa on monia kulttuurin areenoita, jotka pyrkivät takaamaan laajan ja tasokkaan kulttuuritarjonnan. Alueen vetovoimatekijöitä ovat niin Sibeliustalo, Lahden kaupunginteatteri kuin seudun museot sekä näyttelyissä ja gallerioissa esillä olevat taiteen muodot. Lahden Sinfonian esiintymiset sekä kevyen musiikin konsertit vuorottelevat Sibeliustalossa, jonka osana toimivan Finlandia klubin tarjoamat kotimaisten kärkiartistien esiintymiset vahvistavat Lahden seudun monipuolista musiikkitarjontaa.

Lahden kaupunginteatterin vaihteleva ohjelmisto ja ammatillinen yhteistyö Teatteri Jukon kanssa luovat pohjan Lahden teatteritarjonnalle. Lahden seudun monipuolista kulttuuritarjontaa vahvistavat eri tapahtumat. Tunnetuimpia ovat varmasti Sibelius-festivaali, Lahden Jazztori, Urkuviikot sekä Hollo ja Martta-festivaali. (Lahti Guide 2010.)

Uusinta tietoa Lahden seudun matkailullista vaikutuksista on saatavilla tutkimuksesta, jonka Lakes tilasi Haaga-Perholta vuonna 2010. Tutkimuksessa selvitettiin matkailun taloudellisia vaikutuksia Lahden seudulla, matkailuyrittäjien lähitulevaisuuden näkymiä, matkailijoiden profiilia, matkailijoiden matkakohteita sekä matkan syitä, ja miten matkailupalveluita käytettiin ja arvioitiin. (Lahden seudun matkailun taloudelliset vaikutukset 2010, 2010.)

Vuonna 2010 Päijät-Hämeen saama välitön matkailutulo oli vuonna 344 miljoonaa euroa. Matkailutulon määrä kasvoi verrattaessa vuoteen 2009. Suurimpia hyötyjä olivat majoitus- ja ravitsemustoiminta sekä vähittäiskauppa, ja alueista suurimman edun sai niin tuloina kuin työllistäjänä Lahden kaupunki. Lahden kaupungin saama välitön taloudellinen hyöty matkailusta oli 90 miljoonaa euroa. Lahden seudulla paras sesonki on kesä, ja tutkimuksen mukaan silloin yöpyjiä onkin eniten. (Lahden seudun matkailun taloudelliset vaikutukset 2010, 2010)

Syitä saapua Lahden seudulle olivat ystävien ja sukulaisten luona vierailu, messut, ostokset, perhematka sekä kulttuuri. Tutkimuksessa eniten mainintoja parhaina matkailukohteina saivat Lahden satama, Sibeliustalo ja Messilä. Vastaavasti parhaana tapahtumana mainintoja sai ylivoimaisesti eniten Salpausselän kisat. Muita mainittuja olivat muut urheilu- ja liikuntatapahtumat sekä messut. (Lahden seudun matkailun taloudelliset vaikutukset 2010, 2010.)

Tutkimuksessa nousi myös monia kehittämiskohteita esille. Osa niistä oli tapahtumiin liittyviä, matkailijat muun muassa toivoivat enemmän konsertteja sekä muitakin kulttuuritapahtumia. Samalla toivottiin myös lapsille ja nuorille enemmän toimintaa ja tapahtumia. Niin ikään talvitapahtumien määrän toivottiin lisääntyvän. (Lahden seudun matkailun taloudelliset vaikutukset 2010, 2010.)

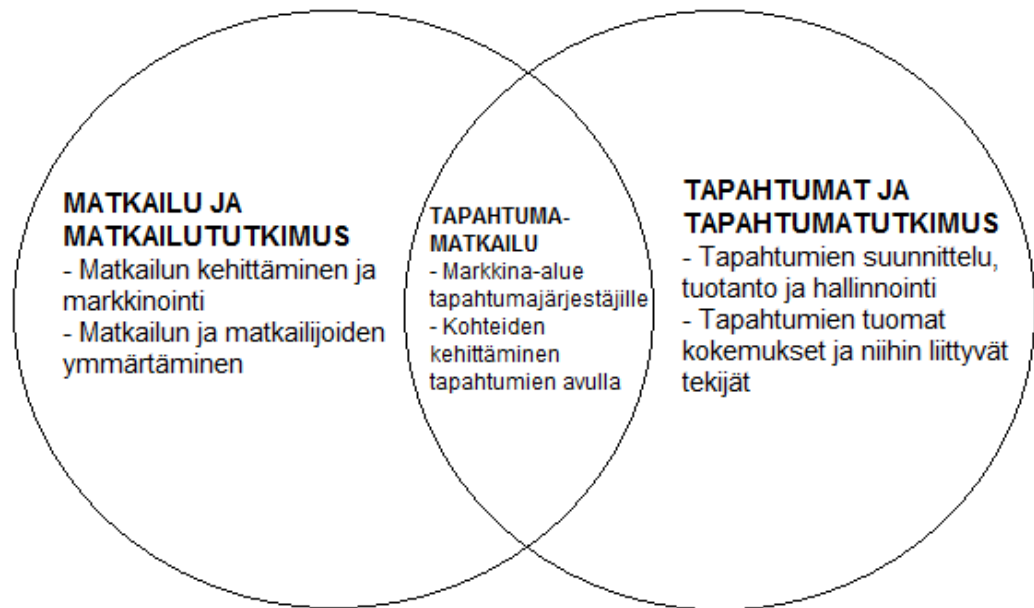
3 MATKAILUN JA TAPAHTUMIEN VAIKUTUSTEN LINKITTYMINEN

3.1 Tapahtumamatkailu yhdistävänä tekijänä

Tapahtumia järjestetään joka puolella maailmaa, ja tapahtumanjärjestäjät pitävät niitä erinomaisina houkuttimina matkailijoille. Tapahtumamatkailu onkin yksi nopeimmin kasvavista matkailun alueista (Raj, Walter & Rashid, 2009, 69). Termiä ”tapahtumamatkailu” alettiin käyttää laajalti vasta vuoden 1987 jälkeen, kun Uuden Seelannin matkailu- ja mainontaosasto (*Tourist and Publicity Department*) käytti termiä raportoidessaan alan kasvavasta tärkeydestä kansainvälisessä matkailussa (Getz 2008, 405).

Tapahtumilla on potentiaalia tehokkaaseen matkailun edistämiseen, kun kävijöitä saadaan alueen ulkopuolelta, ja tapahtumat ovat saaneet jatkuvasti tärkeemmän roolin matkailijoiden houkuttelemisessa. (Raj ym. 2009, 70). Niitä voidaan ajoittaa kausille, jolloin matkailu muutoin on hiljaista ja tällä tavoin parantaa kysyntää muinakin aikoina. Tapahtumia voidaan käyttää myös varsinaisen matkailukauden pidentämiseen ajoittamalla niitä juuri ennen tai jälkeen vilkkainta matkailukautta. (Allen ym. 2008, 420–421.)

Getzin (2008, 406) mukaan tapahtumamatkailua ei ole perusteltua eriyttää omaksi tutkimushaarakseen. Tähän on syynä se, että asian ymmärtämiseen vaaditaan tietoa sekä matkailusta että tapahtumista, kuten on nähtävissä kuviossa 1. Tapahtumamatkailua ei yleensä nähdä omana ammattialanaan, vaan pikemminkin soveltuksena muun matkailutoiminnan ohessa. Kuvioista 1 huomataan siis, että matkailu ja tapahtumat ovat hyvin läheisesti linkittyneet toisiinsa. Tämän vuoksi on mielestämme aiheellista esitellä myös matkailupuolta työssämme. Matkailun merkitystä erityisesti tapahtumien taloudellisiin vaikutuksiin nähden korostaa myös se, että mahdollisimman positiivisiin taloudellisiin vaikutuksiin päästäkseen tapahtuman on houkuteltava alueelle matkailijoita. Matkailijoiden merkitys on suuri, sillä heidän mukanaan tulee merkittävä osa tapahtuma-alueen vastaanottamasta uudesta rahasta (ks. luku 3.7 ja 4.3).

KUVIO 1. Tapahtumamatkailun sijoittuminen (mukailtu Getz 2008, 406)

3.2 Matkailun määrittelyä

Matkailulle ei ole olemassa yhtä tiettyä kuvausta, jonka käytöstä kaikki olisivat samaa mieltä. Vuosien aikana on annettu erilaisia määritelmiä, joista toiset kuvaavat paremmin matkailua yleisellä tasolla, kun taas toiset määritelmät on kehitetty jotain tiettyä tilannetta varten. Yhden yleisen määritelmän tekoa haittaa yhteneväisen käsityksen puute termin merkityksestä sekä yritykset sisällyttää matkailutermiin useita eri aihealueita (Weaver & Lawton 2010, 2–5).

Vaikka matkailun määritelmiä on useita, monista niistä löytyy yhteisiä tekijöitä. Niihin kuuluvat liikkuminen paikasta toiseen, tilapäinen oleskelu, aktiviteetit ja kokemukset matkan aikana, sekä matkailupalveluiden tuottamiseen tarvittava infrastruktuuri. (Mason 2008, 5–7.) Tärkeänä osana matkailun määrittelyssä on myös vapaaehtoisuus, jolloin matkailuun ei lasketa esimerkiksi politiikan tai ympäristön tuottamia pakottavia syitä. Matkailu voidaan erottaa maahanmuutosta sillä, että matkailuun liittyy myös paluumatka. (Hall & Lew 2009, 6.)

Suomen Tilastokeskus (2010) määrittelee matkailun seuraavasti:

Matkailu on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan ja oleskelevat siellä yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvieton, liikematkan tai muussa tarkoituksessa.

Tavanomainen elinpiiri on Suomen Tilastokeskuksessa (2010) taas määritelty näin:

Tavanomainen elinpiiri (the usual environment) koostuu henkilön lähiympäristöstä, johon kuuluvat koti ja paikat, joissa käydään töissä tai koulussa sekä muut paikat, joissa käydään usein (esim. päivittäistavarakauppa, pankki ym. palvelut).

Tavanomaisen elinpiirin käsitteellä, ja näin ollen myös matkailulla, on kaksi ulottuvuutta: useus ja etäisyys. Paikat joissa käydään säännöllisesti ja usein kuuluvat henkilön tavanomaiseen elinpiiriin, vaikka ne sijaitisivat pitkän matkan päässä vakituisesta asunnosta (esim. viikoittaiset matkat omalle vapaa-ajanasunnolle). Toisaalta, lähellä vakituista asuntoa sijaitsevat paikat kuuluvat tavanomaiseen elinpiiriin, vaikka niissä käytäisiinkin harvoin.

3.3 Vaikutusten jakaminen eri luokkiin

Matkailun vaikutukset jaetaan useimmiten kolmeen eri kategoriaan: taloudellisiin, ympäristöllisiin sekä sosiokulttuurisiin vaikutuksiin. Näitä tekijöitä voidaan tarkastella erillään, mutta on tärkeää muistaa, että ne ovat vahvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Matkailun vaikutukset voidaan jakaa positiivisiin ja negatiivisiin, ja usein samasta asiasta voidaan löytää kumpiakin puolia riippuen näkökulmasta. Siispä keskusteltaessa matkailun vaikutuksista on syytä huomioida tarkastelussa käytettävät näkökulmat. (Mason 2008, 36–37.)

Vaikutus on ymmärrettävä niin, että se voi olla niin myönteinen kuin kielteinenkin muutos jossakin kohteessa. Kielteisenä vaikutuksena eli haittana voidaan pitää epäedullista muutosta tai ominaisuutta. Sen kuormitus on haittana yhteisölle ja kohteelle. Myönteinen vastaavasti edistää kyseessä olevan kohteen tilaa. (Ympäristösanasto 1998, 16.) Tapahtumien vaikutukset voidaan jakaa samoihin luokkiin kuin matkailun eli taloudellisiin, ympäristöllisiin ja sosiokulttuurisiin. Näiden lisäksi on mahdollista tarkastella imagollisia ja poliittisia vaikutuksia. (McDonnell, Allen & O'Toole 1999, 20.)

Vaikutuksia on sekä yhteisölle sekä rahoittajille. Vaikutuksien hallinta on kiinteästi yhteydessä tapahtuman järjestelyihin ja siihen, miten hyvin sitä johdetaan. Hyvällä suunnittelulla saavutetaan tilanne, jossa positiivisten vaikutusten määrä on suurempi kuin negatiivisten. Usein keskitytään tapahtuman taloudellisiin vaikutuksiin, koska ne ovat helpommin mitattavia. Taloudellisten vaikutusten avulla saadaan tärkeää tietoa esimerkiksi tukihakemuksiin sekä muille rahoittajille tärkeää tietoa osallistumisen kannattavuudesta. Tapahtuman järjestäjän on kuitenkin huomioitava kaikki tapahtuman vaikutukset. Erityisesti kulttuurisilla vaikutuksilla on merkitystä, kun mietitään tapahtuman hyötyjä ja haittoja tapahtumapaikan ja sen asukkaiden näkökulmasta. (McDonnell ym. 1999, 20.)

3.3.1 Taloudelliset vaikutukset

Matkailulla on hyvin merkittävä asema maailman taloudessa. Se tuottaa verotuloja, työpaikkoja sekä kiihdyttää alueiden talouskasvua. Matkailu voidaan laskea vientituotteeksi johtuen ulkopuolisen rahan tuomisesta matkailijoiden mukana ja samalla muun liiketoiminnan tukemisesta. Yli 80 prosentille maailman maista matkailu on viiden tärkeimmän vientikategorian joukossa (Hall & Lew 2009, 87–88.)

World Travel & Tourism Councilin (WTTC 2010) mukaan vuonna 2010 maailman bruttokansantuotteesta noin 9 prosenttia on matkailualan synnyttämää. Samaa aikaan ala tarjoaa 235 miljoonaa työpaikkaa.

Matkailun tuomia tuottoja ei aina ole helppoa erottaa muusta rahavirrasta. Matkailu ei ole liikeala perinteisessä mielessä, sillä lähes kaikki eri liiketoiminta-alat ovat jollain tavoin kytköksissä matkailijoille tuotettaviin palveluihin ja tuotteisiin. Helppottaakseen matkailun taloudellisten vaikutusten laskemista ja vertailukelpoisuutta muihin liikealoihin, monet maat ovat ottaneet käyttöönsä matkailun satelliittitilinpito-järjestelmän (*Tourism Satellite Accounts*). Sen avulla voidaan määrittää matkailun suoraa taloudellista merkittävyyttä. Tulokset saadaan tyypillisesti yhdistämällä matkailijakyselyitä sekä maan talousarvioita. (Tribe 2005, 260.) Järjestelmän käyttöön liittyy myös joitakin epäilyksiä. On arveltu, että tulokset vaativat enemmän tietoa kuin usein on saatavilla, jolloin tarvittavat tiedot saatetaan täyttää arviointien perusteella tai pohjautuen muihin talouslaskelmiin. Tämä puolestaan voi vahingoittaa järjestelmän luotettavuutta. (Cooper ym. 2008, 135-136.)

Jotta matkailun taloudelliset vaikutukset saataisiin mahdollisimman hyvin arvioitua, tulee huomioida muitakin seikkoja kuin pelkkä matkailijoiden kokonaiskulutus. Kulutuksen aikana tapahtuu ”vuotoja”, ja kulutuksesta seuraa myös epäsuoria ja välillisiä vaikutuksia talouteen. Lisäksi matkailun mahdollistamisesta syntyy kuluja, ja kaikki matkailun aikaansaama kehitys ei välttämättä tuo pelkästään uutta tuloa alueelle. Esimerkiksi uuden hotellin asiakkaita osa on todennäköisesti alueen muiden hotellien ”menettämiä” asiakkaita. (Cooper ym. 2008, 136.)

Myös tapahtumapuolella talous on merkittävässä roolissa. Ensimmäinen asia, josta tapahtumajärjestäjä on huolissaan, liittyy todennäköisesti juuri talouteen. Tapahtuman tulisi pysyä budjetissa ja mielellään tuottaa ylimääräistäkin. Yksinkertaisimmillaan tämä voi tarkoittaa kysymystä siitä, ylittävätkö tapahtuman tulot sponsoreilta, lipunmyynnistä ja muusta kaupankäynnistä tapahtuman järjestämisen ja markkinoinnin vaatimat kustannukset. Kun asiaa pohditaan tapahtumapaikan yhteisön tai hallinnon kannalta, talouteen vaikuttavia tekijöitä pyritään huomioimaan kuitenkin laajemmin. (Allen ym. 2008, 71.)

Taloudelliset vaikutukset ovat mitta, jolla useat tapahtumat määrittelevät onnistumisensa sekä menestyksensä. Talousvaikutukset voivat olla positiivisia monella tavalla. Ensinnäkin tapahtumat luovat työpaikkoja sekä lisäävät verotuloja

tapahumapaikkakunnalle. Matkailijoiden määrä kasvaa, heidän viipymänsä pite-
nee ja näin ollen alueelle jäävä rahasumma suurenee. Tapahtumille on myös mah-
dollista kohentaa tapahtuma-alueen imagoa, mikä puolestaan vaikuttaa positiivi-
sesti myös talouskehitykseen. (McDonnell ym. 1999, 28–32.)

Kuten muidenkin vaikutusten kohdalla, tapahtuman tuomat taloudelliset vaikutuk-
set voivat olla myös negatiivisia. Tapahtumat aiheuttavat kustannuksia ja paikka-
kunnan hintataso saattaa nousta. Tästä johtuen yhteisö saattaa vastustaa matkaili-
joiden tuloa. Suuret massat vähentävät aitoutta paikkakunnalla sekä saattavat ai-
heuttaa haittaa maineelle. Vaihtoehtokustannukset on otettava huomioon tapahtu-
mien taloudellisia vaikutuksia mietittäessä, sillä tapahtumat eivät välttämättä ole
paras mahdollinen sijoitus taloudellisen tuottavuuden kannalta. (McDonnell, ym.
1999, 28–32.)

Yksi tärkeimmistä vaikutuksen luojista on tapahtumakävijöiden rahankulutus.
Erityisesti muualta tulleilla kävijöillä on suuri vaikutus, koska he tuovat alueelle
uutta rahaa ja saattavat tapahtuman lisäksi kuluttaa matkustamiseen, majoitukseen
ja muihin tuotteisiin tai palveluihin alueen sisällä. Rahankulutus tuo hyvin merkit-
tävän vaikutuksen kulkiessaan paikallistalouden läpi, ja luodessaan suoria, epä-
suoria ja välillisiä talousvaikutuksia. (Allen ym. 2008, 71.) Rahan kiertoa paikal-
listaloudessa käsitellään lisää alaluvussa 5.4. Getzin (2005) mukaan paikallisten
asukkaiden kuluttamisesta seuraavat talousvaikutukset ovat mutkikkaampia. On
vaikea erottaa, onko heidän rahankäyttönsä alueella seurausta tapahtumasta, vai
olisiko sama määrä kulutettu joka tapauksessa ilman tapahtumaakin. Mikäli tut-
kimalla voidaan osoittaa, että tapahtuma on nostanut paikallisten rahankäyttöä
tavallisesta määrästä, tällöin osa heidän kulutuksestaan voidaan laskea tapahtuman
ansioksi. (Getz 2005, 387.)

Tapahtumien taloudellisiin vaikutuksiin liittyy joitakin harhaanjohtavia oletta-
muksia. Pyrkiessään tapahtuman rahoituksen saamiseen on yleistä, että tapahtu-
manjärjestäjät kokevat tarpeelliseksi ”todistaa” tapahtumansa taloudellinen kan-
nattavuus.

Näitä kannattavuuden osoituksia on usein pyritty tekemään tutkimuksilla, joita ei ole toteutettu puolueettomasti, vaan tarkoituksena on ollut saattaa tapahtuman taloudelliset odotukset positiiviseen valoon. (ks. esim. Getz 2005, 385–386; Jackson & ym. 2005, 360.) Toisin kuin monesti luullaan, useilla tapahtumilla on vain pieni vaikutus paikalliseen talouteen. Tämä on useimmiten seurausta tapahtuman paikallisuudesta. Kun tapahtuma houkuttelee ihmisiä tai rahoitusta muualta, tällöin myös vaikutus talouteen vahvistuu. Taloudellisten vaikutusten arviointia hankaloittaa se, että on vaikea tietää, kuinka paljon ihmisten kulutuksesta voidaan sanoa olevan seurausta tapahtumasta. (Getz 2005, 385–386.)

3.3.2 Ympäristövaikutukset

Matkailu vaikuttaa ympäristöön monella tasolla. Vaikutuksia on paikallisesti matkakohteessa ja matkan reitillä, mutta myös globaalilla tasolla. Puhuttaessa matkailun ympäristövaikutuksista, niillä yleensä viitataan fyysiseen ympäristöön, kuten ekosysteemeihin ja luonnonresursseihin (Hall & Lew 2009, 186).

Osaa ympäristövaikutuksista voidaan pitää hyödyllisinä, kuten uusien luonnonsuojelualueiden perustamista matkailun tarpeisiin (Hall & Lew 2009, 186–198). Puhutaiden alueiden ajatellaan houkuttelevan matkailijoita parhaiten, joten kohteista pyritään pitämään huolta tätä silmällä pitäen. Matkailijoiden henkilökohtaiset kokemukset matkakohteessa voivat innostaa heitä osallistumaan alueiden tukemiseen, sekä lisäämään ympäristöstä välittämistä. (Weaver & Lawton 2010, 252.)

Osa matkailun vaikutuksista on puolestaan haitallisia, esimerkiksi kasvihuoneilmiöön liittyviä, sillä matkailu tuottaa noin viisi prosenttia kaikesta ihmisten tuottamasta hiilidioksidista. Lisäksi monilla alueilla tehdään muutoksia maaperään ja tuotetaan lisää infrastruktuuria vastaamaan paremmin matkailun tarpeisiin. (Hall & Lew 2009, 186–198.)

Matkailu aiheuttaa suurta vedenkulutusta, koska usein matkailijat käyttävät matkakohteessa vettä huomattavasti enemmän kuin kotonaan. Vedenkulutusta lisää

myös esimerkiksi golfkenttien hoito ja ylläpito. Alan tuottama jätemäärä on huomattava, ja monilla alueilla se vaarantaa luonnon monimuotoisuuden ja useiden lajien olemassaolon. Joidenkin alueiden ekosysteemit ovat erittäin haavoittuvaisia, jolloin jo pieni määrä matkailijoita voi aiheuttaa suuria muutoksia (Cooper ym. 2008, 162–178.)

Tapahtumat voivat matkailun tavoin tuottaa positiivisia vaikutuksia ympäristöleen. Tapahtuma voi toimia esittelynä eli näyttää, kuinka hieno ja ainutlaatuinen se ympäristö on, jossa tapahtuma järjestetään. Tapahtumien kautta voidaan myös näyttää ja esitellä toimintamalleja, joiden avulla toimintaympäristö ei kärsi, vaan säilyy elinvoimaisena. Samalla on mahdollista lisätä tietämystä ympäristöasioista. Usein tiettyä tapahtumaa varten rakennettua infrastruktuuria voidaan hyödyntää myös muissa tapahtumissa tai arjen toiminnoissa. Kulkuyhteydet sekä tietoliikenneyhteydet kohentuvat usein varsinkin ison tapahtuman yhteydessä. Tapahtumien järjestelyissä kaupunkia muutetaan ja eheytetään, varsinkin kun on kyse isoista tapahtumista. (McDonnell, ym. 1999, 24–26.)

Tapahtumien negatiiviset vaikutukset voivat niin ikään olla huomattavia, ja niiden hallintaan ja huomioon ottamiseen on käytettävä paljon aikaa. Tapahtumaympäristö voi olla äärimmäisen hauras, ja tämän vuoksi ympäristölle voi aiheutua helposti haittoja, varsinkin isoja tapahtumia järjestettäessä. Saastuminen on yksi vakavista riskeistä. Huonosti järjestettynä tapahtuma aiheuttaa myös liikenneturhuuksia sekä tahattomia meluhaittoja. Pahimmillaan kulttuuriperintö voi kärsiä tai jopa tuhoutua. (McDonnell ym 1999, 24–26.) Tapahtuman aiheuttavien pysyvien vaurioiden määrä tulee pyrkiä minimoimaan. Osa vaurioista korjaantuu luonnon omien prosessien avulla, toisia voidaan korjata ihmisten teknologian avulla. (Borg, Kivi & Partti 2002, 11.)

Olemme jo luvussa 1 esitelleet tapahtumien monet eri tyypit ja jaottelut; Myös ympäristövaikutuksia mietittäessä on huomioitava eri tapahtumien erilaisuudet. Getz (2005) erittelee myös vaikutuksien hallinnassa ja niiden minimoinnissa festivaalit, urheilutapahtumat ja kokoukset toisistaan. Näiden erilaisten tapahtumien

vaikutukset syntyvät monista eri ratkaisuista, joiden taustalla on tapahtumatyypille ominaiset asiat. Esimerkiksi urheilutapahtumassa osallistujien määrä on suuri ja festivaalissa taas vastaavasti kävijöiden. Onkin huomioitava ympäristövaikutuksia mietittäessä, millainen tapahtuma on kyseessä. (Getz 2005, 123–128.)

Kiinnittämällä huomiota tapahtuman toimintaympäristön valintaan ja vuodenaikaan, jolloin tapahtuma järjestetään, voidaan välttää monia negatiivisia ympäristövaikutuksia. Kesätapahtumassa on huolehdittava elintarvikkeiden säilyvyydestä, ilmanvaihdesta, riittävistä vesipisteistä, paloturvallisuudesta, kuivuuden aiheuttamista pölyongelmista, sateeseen varautumisesta, maisemoinnista. Talvella vastaa-vasti on otettava huomioon lämmitys, energiankulutus, valaistus, vesihuolto, pälletumat ja niiden ensiapu, reitit ja lumenluonti, jään kestävyys, huollosta ja kuljetuksista sekä jälkisiivouksesta vielä lämpimään vuodenaikaan. (MEK 1999, 7.)

Listojen erilaisuudesta voidaan huomata, että talvi- ja kesätapahtumat ovat meillä Suomessa vaikutuksiltaan sekä huomioon otettavien asioiden suhteen hieman erilaisia.

Samantyylistä vertailua voidaan tehdä myös kaupunki- ja maalaismaiseman välillä. Kaupungissa järjestettävä tapahtumassa on huomioon otettavia asioita melu, maaston kuluminen, istutukset, liikennetarkaisut ja lähiasukkaat. Vastaavasti maalaismaisemassa järjestettävän tapahtuman on huomioitava eläinten pesintäajat, rauhoitetut alueet ja kasvit, pintavesien johtaminen, maaston kulumisen estäminen sekä maanomistajan esittämät toiveet. (MEK 1999, 7.) Ympäristövaikutuksia syntyy missä tahansa järjestettävässä tapahtumassa, vaikka ennakoinnilla voidaankin saada monia vaikutuksia hallintaan.

Pitkällä aikavälillä niin matkailun kuin tapahtumien järjestämisen mahdollisuudet riippuvat luonnon tasapainon säilyttämisestä eli sen resurssien ja rakennetun ympäristön kestävästä käytöstä ja hoidosta. On otettava myös huomioon paikallisyhteisöjen ja kulttuurin hyvinvointi, koska vaikutukset ovat niin laajoja, on niihin tartuttava yhteisvoimin, rakennettava yhteistyöverkosto elinkeinon, paikallisyhteisöjen ja paikallishallinnon välillä. Vain niin toimittaessa on mahdollista saavuttaa edellytys kestävästä kehityksen mukaiseen toimintaan. (Borg ym 2002, 11.)

Tärkeintä onkin tiedostaa omien toimintojemme seuraukset ja vaikutusmahdollisuudet. Vain tietoisuutta lisäämällä se on mahdollista. Opetushallitus on julkaisut teoksen Kestävän elämän tavan oppiminen - Kestävän kehitys opetukseen, arki-käytäntöihin ja toimintakulttuuriin; Teos on suunnattu opettajille, jonka harteilla on opettaa koululaisille kestävän kehityksen mukaista elämäntapaa. (Opetusvirasto 2007, 6–7.) Opetusmateriaali sopii alustukseksi omien ympäristötyökalujemme tekoon Lahden seudun tapahtumanjärjestäjille tapahtumiensa vaikutusten näkemiseen. Tämänhetkiset tapahtumanjärjestäjät ovat paljon enemmän oman tiedonhankinnan varassa kuin tulevat sukupolvet, joiden kouluaikana aiheeseen on panostettu. On muistettava, että koulutus ja kasvatus ovat tärkeimmät tekijät, kun pyritään kohti kestävää elämäntapaa. Täytyy saavuttaa tila, jossa tapahtumanjärjestäjillä on tietoa ja taitoa sekä valmiuksia ja näkemyksiä sitoutua kestävämmän tulevaisuuden rakentamiseen. (Opetusvirasto 2007, 6–7.) Vaikutuksia syntyy monista eri valinnoista: miten tapahtuman ajankohta ja sen toimintaympäristö valitaan, ovatko kohdeyleisö tai osallistujat lähialuilta, miten heille on järjestetty saapuminen, minkälaista ohjelmaa ja millaisia lisäpalveluita tapahtuma tarjoaa.

3.3.3 Sosiokulttuuriset vaikutukset

Tärkein sosiokulttuurisiin vaikutuksiin liittyvä rooli on matkailijoilla ja matkakohtetta asuttavilla ihmisillä. Kun heidän kulttuurieronsa on suuri, tällöin todennäköisesti myös sosiokulttuuriset vaikutukset ovat mittavampia. (Mason 2008, 58.) Kulttuurieron lisäksi vaikutusten voimakkuuteen liittyy saapuvien matkailijoiden määrä sekä taloudelliset erot matkailijoiden ja asukkaiden välillä (Hall 2003, 270). Jos henkilöllä on ollut hyvin rajoittunut kontakti johonkin tiettyyn kulttuuriin, hänellä on todennäköisesti mielessään jonkinlaisia stereotypioita kyseisestä kulttuurista ja sen jäsenistä. Usein nämä käsitykset ovat vääristyneitä. (Weaver & Lawton 2010, 239.)

Yksi matkailun tuomista positiivisista sosiokulttuurisista vaikutuksista on kulttuurienvälisen ymmärryksen lisääntyminen. Suora kontakti matkailijoiden ja matkakohteen asukkaiden välillä on hyvä tapa hälventää vääriä ennakkokäsityksiä.

(Weaver & Lawton 2010, 239–240.) Matkailu saattaa myös auttaa elvyttämään sekä säilyttämään alueen perinteitä, kuten käsityöitä ja muuta kulttuurielämää (Mason 2008, 59). Alueilla kehitettävä infrastruktuuri matkailijoiden tarpeisiin on hyödyksi myös paikallisille. Parempi terveydenhuolto, tehostettu vedensaanti ja isompi valikoima elintarvikkeita ovat joitakin esimerkkejä tästä kehityksestä. Matkailun avulla voidaan rahoittaa perintökohteiden restaurointia sekä kulttuuri- ja luontokohteiden huolenpitoa. (Cooper ym. 2008, 206.)

Kaupallistumista pidetään yhtenä pahimmista matkailun tuomista sosiokulttuurisista vaikutuksista. Se muodostuu ongelmaksi, kun kulttuurilliset esineet ja esitykset tulevat vähemmän tärkeiksi kuin niiden kautta saatavat tulot. (Weaver & Lawton 2010, 242.) Tätä kautta matkailun asettamat vaatimukset voivat muuttaa tai jopa tuhota kulttuurillisten rituaalien alkuperäisen merkityksen. Esityksiä muunnellaan värikkäimmiksi ja dramaattisemmiksi, jotta yleisö saataisiin kiinnostumaan, sillä ajatellaan, että alkuperäiset esitykset eivät ole riittävän houkuttelevia. (Cooper ym. 2008, 202.)

Jotta matkailun sosiokulttuurisia vaikutuksia voitaisiin vähentää ja kontrolloida, on hyvin tärkeää ottaa paikalliset asukkaat mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Tällä tavoin voidaan ehkäistä matkailun aiheuttamia konflikteja alueella. Usein paikallisilla on myös hyvä aluetuntemus, joka voi osoittautua hyödylliseksi matkailun kehittämisen kannalta (Page & Connell 2006, 369–370).

Spontaanit tapahtumat esimerkiksi ystäväysten kesken ovat omiaan vahvistamaan sosiaalisia siteitä ja tuomaan nautintoa. Yksittäisiin henkilöihin kohdistuvat vaikutukset ovat usein tunnetasolla ja liittyvät mielihyvään, sosiaaliseen kanssakäyntiin sekä aistien ja mielen saamiin ärsykkeisiin. (Shone & Parry 2004, 51.) Tapahtuma on aina jaettu kokemus, jossa on mahdollista rakentaa yhteisölle uusia ylpeyden aiheita. Tapahtuman järjestäminen on oivallinen tilaisuus yhteisölle osoittaa, kuinka se pystyy yhdessä toimimaan hyvän asian vuoksi. Jo pienimmätkin tapahtumat voivat auttaa rohkaistamaan sosiaalista kanssakäyntiä, ja usein tämä koetaan hyvin tärkeäksi tekijäksi, sillä teknologian kehittymisen myötä yhteiskunnasta eriytymisen tunne on kasvanut.

Samalla voidaan nostaa esille vanhoja perinteitä ja saada ne uudelleen heräämään henkiin. Tapahtumat lisäävät yksilöiden kulttuurienvälistä ymmärrystä ja tapahtumien avulla voidaan huomioida yhteisössä olevat ryhmät, kuten jonkin vähemmistökulttuurin jäsenet. (McDonnell, Allen & O'Toole 1999, 20–22; Shone & Parry 2004, 51.)

Tapahtumat tuovat myös negatiivisia vaikutuksia, eikä niitä voida vähätellä. Yhteisössä voidaan kokea vieraantumista ja manipuloiduksi tulemistä, mikäli yhteisön mielipiteitä ei oteta huomioon. Erityisesti megatapahtumien järjestäminen vaatii huomiota, sillä mikäli iso tapahtuma toteutetaan ympäristössä, jossa ei ole riittävästi valmiuksia, seurauksena voi olla jopa alueen identiteetin tuhoutuminen. Tapahtuma voi aiheuttaa myös negatiivisen maineen, mikäli tapahtuma on aiheuttanut huonoa käytöstä, päihteiden runsasta kulutusta ja tämän seurauksena viihtyvyyden vähenemistä. Huolimatta negatiivisten vaikutusten olemassaolosta, niitä on kuitenkin mahdollista hallita kunnollisella tapahtuman järjestämisellä ja huolellisella suunnittelulla. (McDonnell 1999, 20–24.)

3.3.4 Imago- ja vetovoimavaikutukset

Tapahtumat voivat toimia kaupunkien ja kuntien vetovoimatekijöinä. Tämä voi ilmetä toisaalta houkuttelemalla uusia kävijöitä alueelle, ja toisaalta antamalla syyn jo alueella oleville ihmisille myös pysyä siellä. Tapahtumien avulla syrjäisemmätkin paikat voivat houkuttaa kävijöitä, vaikkei niillä olisikaan varsinaista matkailuinfrastruktuuria. Tapahtuman vetovoimaisuuteen vaikuttavat esimerkiksi sen sijainti, tapahtuman saama julkisuus ja alueen imago. (Getz 2005, 138–139.)

Erilaiset kulttuuritapahtumat voivat toimia hyvinä rakennusaineina imagoa kehitettäessä, sillä monet kaupungit tunnetaan niiden järjestämien tapahtumien ansiosista. Joidenkin kaupunkien uudistamispolitiikassa tärkeimpänä tekijänä on toiminut tapahtumiin panostaminen, ja tämä on korostunut muun muassa Euroopan kulttuuripääkaupunkiprojekteissa. Esimerkiksi Helsingin toimiessa kulttuuripääkaupunkina vuonna 2000, kaupunki järjesti lukuisia tapahtumia, jotka toivat alueelle

uutta elinvoimaa. Tätä kaupungin lisääntyntä eloisuutta pystyttiin myös tietoisesti hyödyntämään Helsingin markkinoinnissa. Vuonna 2011 Turku toimii yhtenä Euroopan kulttuuripääkaupunkina ja lähitulevaisuudessa tullaan näkemään sen vaikutukset Turun imagolle. Maaseutukunnissa tapahtumien merkitys korostuu entisestään, sillä niissä tapahtumat toimivat vielä kaupunkeja useammin koko kuntaa ilmentävänä tekijänä. Hyvä esimerkki tällaisesta on Kuhmo, jonka järjestämää kamarimusiikkifestivaalia kuvataan kunnan brändiksi. (Kainulainen 2005, 300– 302.)

Imagojen muokkaus kulttuuria käyttämällä on vuosien kuluessa saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Arvostelua on herättänyt erityisesti se, kuinka kulttuurista on tullut tavallaan kauppatavaraa, jonka tarkoitus on olla kannattavaa ja toimia markkinointivälineenä. Myös alueiden autenttisuuden säilymisestä on oltu huolissaan keinotekoisien kulttuurillisen imagon rakentamisesta vuoksi. (Kainulainen 2005, 303–305.)

Kehityksen mennessä eteenpäin yksittäiset alueet ovat alkaneet muistuttaa yhä enemmän toisiaan. Menestyäkseen kansainvälisessä kilpailussa kaupungit pyrkivät toisalta erottumaan massasta, mutta samaan aikaan niiden tulee tuoda esille globaaleja trendejä, mikä puolestaan luo painetta yhdenmukaisuuteen. Voidaan sanoa, että kaupunkien ja alueiden markkinointi on paradoksaalisessa tilanteessa. Tämä keskinäinen kilpailu on johtanut uudenlaiseen erottautumisen tavoitteluun, jossa tärkeänä aluekehityksen elementtinä toimii imago. (Kainulainen 2005, 276.)

3.3.5 Poliittiset vaikutukset

Aina Rooman valtakunnan ajoista saakka on tiedetty, että tapahtumien avulla voidaan saavuttaa myös poliittisia vaikutuksia. Kun ihmiset pidetään tyytyväisinä, vallan kahvassa olevilla on paremmat mahdollisuudet myös pysyä asemassaan. Isommilla megatapahtumilla saavutetaan onnistuessa huomiota ja näkyvyyttä kansainvälisesti. Tämä voi johtaa maan profiilin nostoon, joka voi nopeuttaa

esimerkiksi maahan tehtyjä sijoituksia. Samalla yhteisön yhteenkuuluvuuden tunne kasvaa sekä johtajien johtotaidot kehittyvät. (McDonnell ym. 1999, 26–28.)

Tapahtuma voi kuitenkin epäonnistua monestakin eri syystä. Tällainen aiheuttaa maalle tai kaupungille negatiivista mainetta. Negatiivisina vaikutuksina voidaan nähdä myös varojen väärin jakaminen ja väärinkäyttö. Varojen väärinkäyttöä on esimerkiksi, jos tukirahoja jaetaan väärin perustein tai niitä ei käytetä myönnettyyn tarkoitukseen. Toisaalta tapahtuman järjestäjä saattaa syyllistyä vastuutto-
muuteen, mikäli sovitusta asioista, kuten loppusiivouksesta, ei huolehdita. On myös olemassa riski, että tapahtuman sisältö on propagandaa, jolloin ideologia saa näkyvyyttä ja saattaa jopa tulla yleisesti hyväksytyksi. Paikallinen yhteisö saattaa menettää omistuksensa ja hallinnan tapahtumaan jollekin ulkopuoliselle toimijalle, jolloin tapahtuman positiiviset vaikutukset yhteisölle heikkenevät. (McDonnell ym. 1999, 26–28.) Aina tapahtumien poliittiset tavoitteet eivät ole suoraan paikallisen yhteisön hyväksi, sillä ajoittain niillä on pyritty peittelemään alueen poliittisia ongelmia, tai parantamaan päättäjien omaa imagoa. (Shone & Parry 2004, 59.)

4 TAPAHTUMIEN TALOUDELLISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

4.1 Taloudellisten vaikutusten tutkimisen taustaa

Tapahtumasektorin vahva kasvu on osa yleistä kehitystä, jossa siirrytään teollisuuden painottuvasta taloudesta kohti palvelualojen kasvua. Perinteisesti tapahtumia on järjestetty johtuen niiden sosiaalisista, kulttuurisista tai liikunnallisista hyödyistä tai arvoista. Tämä koki muutoksen 1980-luvun alussa, kun alettiin huomata tapahtumien kyky tuottaa taloudellista hyötyä matkailun edistämisen, lisääntyneen kulutuksen ja työpaikkojen luonnin seurauksena. (Allen ym. 2008, 73–74.)

Uraauurtavaa tutkimusta tehtiin Adelaiden Grand Prix kilpailussa vuonna 1986 tutkijoiden Burns, Hatch ja Mules toimesta. Tällöin luotiin teoreettinen perusta tapahtumien taloudellisten vaikutusten arvioinnille. Myöhemmin lukuisat muut tahot (esim. Getz 1987; Crompton & McKay 1994; Dwyer & Forsyth 1997) ovat edistäneet tutkimusmetodien kehittämistä. Tutkimus on pohjautunut tapahtuman luoman ”ylimääräiseen” tulon arviointiin, jonka jälkeen talouteen kohdistuvia epäsuoria vaikutuksia on arvioitu käyttämällä jotakin taloudellisista malleista. (Dwyer ym. 2005, 352.)

4.2 Taloudellisten vaikutusten ennalta arviointi

Ennalta arviointi kiehtoo monia, jotka ovat kiinnostuneita matkailun taloudellisista puolista. Kysynnän arviointi ennakolta matkakohteissa on tärkeää, jotta matkailua osattaisiin kehittää oikein ja kartoittaa tarvittavat investoinnit. Ennalta arviointi ei kuitenkaan matkailussa ole helppoa johtuen alaan liittyvistä lukuisista vaikuttavista tekijöistä. Ennalta arvioinnin tulisi pohjautua jo olemassa olevaa tietoon, koska siitä voidaan oppia paljon. (Vanhove 2005, 141–142.)

Ennakoinnin tärkeyttä matkailualalla korostaa se, että matkailutuote ei ole pysyvä, joten myymättömiä tuotteita kuten huonepaikkoja ei voi varastoida minnekään myöhempää käyttöä varten. Tuotanto ja kulutus tapahtuvat alalla hyvin usein samaan aikaan, joten yritysten on tiedettävä etukäteen tuotteidensa kysyntä, jotta osattaisiin varautua esimerkiksi oikealla määrällä henkilökuntaa. Matkailutuotteen menestyminen on riippuvainen useista toisiaan tukevista tekijöistä. Esimerkiksi hotellin kysyntään vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa alueelle tulevat kulkuyhteydet, alueen hintataso ja palveluiden laatu. Ennalta arvioinnilla voidaan varmistaa, että kaikki tekijät ovat kunnossa, kun niitä tarvitaan. Erilaiset katastrofit ja kriisit vaikuttavat ihmisten haluun matkustaa, joten kyky tällaisten tapahtumien ennakointiin vähentää niistä koituvia haitallisia vaikutuksia matkailulle. Matkailun vaatimat investoinnit tapahtuvat pitkällä aikavälillä. Vaikkapa uuden hotellin tai lentokentän suunnittelu ja rakentaminen tarkoittaa vuosien työtä, jolloin niiden kysyntää täytyy pystyä arvioimaan jo ennalta. Ennalta arviointien epäonnistuminen voi saada vakavia seurauksia, kun kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa. (Frechtling 2001, 5–6.)

4.3 Kertoimen käyttö arvioinnissa

UNWTO (World Tourism Organization) julkaisee vuosittain maakohtaisen matkailutilaston, johon on listattu maita ympäri maailman. Näistä tilastoista käy ilmi matkailijoiden rahankäyttö, mutta tämä tieto ei vielä itsessään ilmaise matkailijoiden kulutuksen tuomia taloudellisia vaikutuksia. Tilastot eivät ota huomioon alueelta pois vuotavan (*leak*) rahan määrää. Vuotoa aiheuttaa esimerkiksi matkailijoiden tarpeisiin ulkopuolelta tuodut tuotteet ja palvelut, joiden hankkiminen aiheuttaa rahavirtaa pois alueelta. Myöskään kulutuksen tuomia epäsuoria ja välillisiä vaikutuksia talouteen ei oteta edellä mainituissa tilastoissa huomioon. Jotta tilastoja voitaisiin hyödyntää taloudellisten vaikutusten laskemisessa, on laskettava kulutuksen kerroinvaikutukset. (Cooper ym. 2008, 137.)

Kerroin (*multiplier*) pohjautuu tietoon, että yritykset ovat keskenään vuorovaikutuksessa tietyn talousalueen sisällä, ja voivat myös toimia välikätenä toinen

toistensa valmistamille tuotteille ja palveluille. Tällöin kysynnän muutokset yhdellä sektorilla vaikuttavat kaikkiin kyseisen sektorin tuotantoketjussa mukana oleviin yrityksiin. (Katso esim. Cooper ym. 2008, 138; Vanhove 2005, 183.)

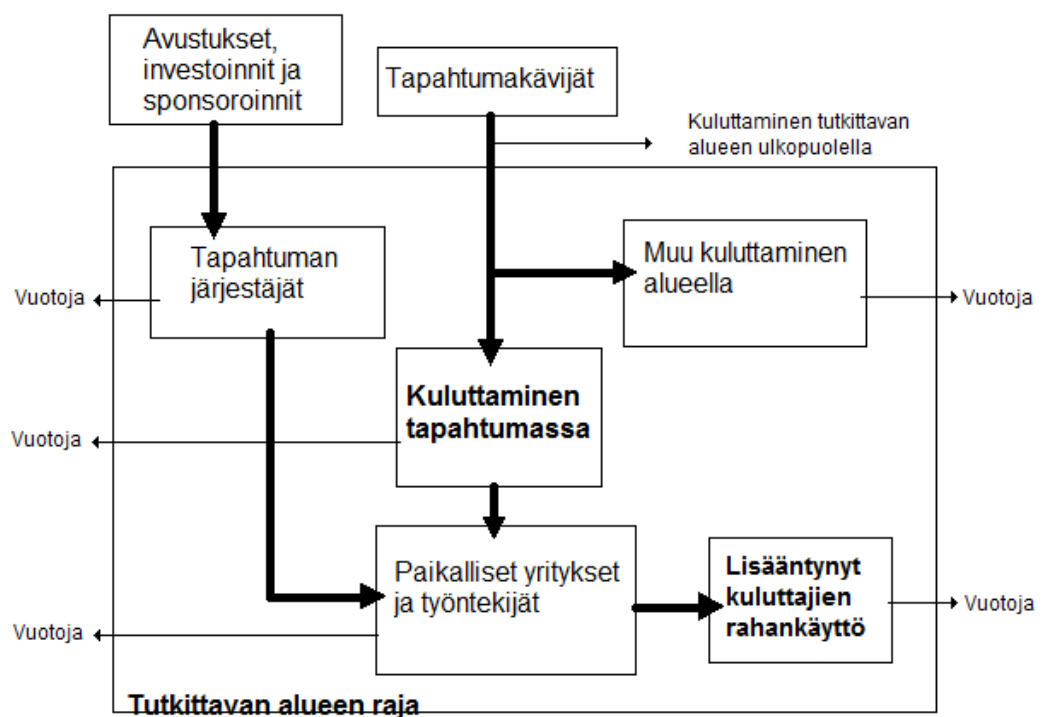
Kerroyin -termi on erittäin käytetty matkailuun liittyvissä taloudellisissa tutkimuksissa, ja sen eri käyttömuotoja hyödynnetään usein julkisen sektorin päätöksenteossa. Matkailun vaikutuksista puhuttaessa kertoimella useimmiten viitataan tulokertoimeen (*income multiplier*), jolla voidaan mitata matkailijoiden tuomaa ”ylimääräistä” tuloa alueelle. Esimerkiksi jos festivaalin houkuttelemat kävijät kuluttavat alueella 100 000 euroa, ja vuotojen jälkeen alueelle jää 50 000 euroa, tuoloin tulokerroin on 0,5. Alueen koolla on suuri vaikutus tulokertoimen suuruuteen. (Getz 2005, 389–391.)

Tulokertoimen lisäksi muita kerrointyypppejä on useita. Jotkut taloustieteilijät suosivat tulokertoimen sijasta ”arvonlisäyksen” kerrointa (*”value added” multiplier*). Siinä tarkastellaan voittoja, palkkoja ja muita tuloja tuotantoketjussa, joka on seurausta matkailijoiden kulutuksesta. Näiden lisäksi on olemassa esimerkiksi työllisyyskerroin, jonka avulla määritellään työpaikkojen lisäys matkailijoiden kulutuksen seurauksena. (Getz 2005, 391.)

Kaikki erilaiset matkailun talouskertoimet liittyvät toisiinsa, koska niissä kaikissa tarkastellaan matkailijoiden rahankäytön tuomia vaikutuksia. Tästä huolimatta kertoimien käyttöön liittyy epäselvyyksiä, koska erilaisia kertoimia on useita, ja niitä voidaan esittää eri tavoin. Kertoimia käytetään myös joskus väärin, kun niillä pyritään harhaanjohtavia lukuja esittämällä liioittelemaan hyötyvaikutuksia. (Getz 2005, 390–391.)

Laskettaessa tapahtumien taloudellisia kerroinvaikutuksia tulee ottaa huomioon suorat, epäsuorat ja välilliset tuotot. Suoriksi tuloiksi lasketaan varta vasten tapahtumaa varten tulleiden matkailijoiden kulutus ja tapahtuman järjestäjäorganisaation saamat tuet. Suurin osa tapahtumien tuotosta on suoraa, sillä rahan lähde kiertoon monissa kohdissa tapahtuu vuotoja. Tapahtumanjärjestäjät sekä muut alueella toimivat yrittäjät, jotka ansaitsevat rahaa matkailijoilta, tekevät kauppaa

sekä paikallisten että ulkopuolisten tavarantoimittajien kanssa. Paikallisille tavarantoimittajille päätyvä raha on epäsuoraa tuloa, sillä se luo paikallisia ansioita, verotuloja ja palkkoja. Näiden kahden tulomuodon ulkopuolella olevia vaikutuksia kutsutaan välillisiksi. Nämä välilliset vaikutukset liittyvät usein yritysten voittojen ja palkkojen nousun aiheuttamaan lisääntyneeseen rahankäyttöön. Välilliset vaikutukset saatetaan myös joskus kytkeä osaksi epäsuoria vaikutuksia. Kuviossa 2 näkyy tapahtuman tuoman rahan liikkeet paikallistaloudessa. (Getz 2005, 389–390.)

KUVIO 2. Rahan kierto paikallistaloudessa (mukailtu Getz 2005, 390)

4.4 Taloudellisten vaikutusten arviointimalleja

Tapahtumien taloudellisia vaikutuksia voidaan mitata usealla eri tavalla. Tässä kappaleessa esittelemme arviointimalleja, joita voidaan käyttää taloudellisten vaikutusten mittaamiseen. Monia niistä käytetään myös muissa taloudellisissa tutkimuksissa kuin pelkästään tapahtumiin liittyen.

4.4.1 Input-Output

Input-Output (*suom. panos-tuotos*) malli pyrkii jäljittämään tapahtumasta aiheutuvan kulutuksen kiertoa paikallistaloudessa. Suhdelukua tai kertoimia käyttämällä yritetään määrittää, kuinka paljon jokaisella ”kulutuskierroksella” alueelle syntyy taloudellisia vaikutuksia. Mallin tukena käytettävä kerroin perustuu arvioon tapahtuman tuomasta rahan määrästä, joka kiertää paikallistaloudessa. (Kainulainen 2005, 103.) Mallin toteutuksessa käytetään apuna tilastollisia menetelmiä. Analyysi aloitetaan luomalla taulukko, johon sijoitetaan tutkittavan kohteen liikealat. Tämän jälkeen taulukossa tarkastellaan eri alojen tekemää myynti- ja ostotoimintaa. Tapahtuman taloudellisia vaikutuksia tutkittaessa kiinnitetään huomiota tapahtuman tuoman myynti- ja ostotoiminnan muutoksiin eri aloilla ja alojen välillä. Samalla selvitetään myös tapahtuman vaikutus palkkoihin, maksettaviin osinkoihin ja verotuloihin. (Cooper ym. 2008, 143.)

Kehuja malli on saanut useasta asiasta. Se antaa tutkittavan alueen taloudesta kokonaisvaltaisen kuvan ja kuvaa hyvin eri liikealojen vuorovaikutusta. Yhdenmukainen malli parantaa vaikutusten objektiivista tarkastelua, ja lisäksi mallia käyttämällä voidaan tarkastella tapahtuman tuomia suoria, epäsuoria ja välillisiä vaikutuksia. Tiedon saatavuus on myös parantunut mallin käytön myötä. (Daniels 2004, 75.)

Input-output-malli on saanut osakseen myös jonkin verran kritiikkiä. Menetelmän avulla saadut tulokset muun muassa usein liioittelevat positiivisia vaikutuksia. Malli ei myöskään sovellu käytettäväksi muutoin kuin paikallisten vaikutusten arvioinnissa (ks. esim. Dwyer ym. 2005, 325 ja Daniels 2004, 75). Arvostelua on herättänyt niin ikään se, että mallissa ei huomioida mahdollisia negatiivisia taloudellisia vaikutuksia (ks. esim. Dwyer ym. 2006, 60 ja Kainulainen 2005, 108). Huolimatta mallin tiedossa olevista puutteista, sitä käytetään laajalti, ja oikein käytettynä se on tehokas työkalu vaikutusten arviointiin (Daniels 2004, 75).

4.4.2 Computable General Equilibrium

Computable General Equilibrium (CGE) malli pohjautuu Input-Output malliin, mutta se pyrkii ottamaan taloudellisia vaikutuksia huomioon laajemmin. Eräs CGE-mallin käytetyimmistä sovellutuksista on sen hyödyntäminen matkailun satelliittitilinpidoissa (*Tourism Satellite Accounts*) (Page & Connell 2006, 354). Mallia oikein käytettäessä sen vahvuuden sanotaan olevan kyky havainnoida talouden kaikkien elementtien suhteita (Cooper & muut 2008, 146).

Dwyer on useaan otteeseen (ks. esim. 2005, 2006) tutkimuksissaan vertaillut CGE ja I-O-malleja keskenään, ja pyrkinyt niissä osoittamaan CGE-mallin paremmuuden. Hän muun muassa mainitsee, että tapahtuman luomaan kysyntään vastataan työpaikkoja ja tuottamista lisäämällä, ja I-O-malli olettaa, että tämä kysyntään vastaaminen ei maksa taloudelle mitään. Dwyer (2005, 353) kritisoikin I-O mallia, koska se ei ota huomioon, että osa tarvittavista resursseista on pois muun talouden käytöstä. Kun samojen tapahtumien taloudellisia vaikutuksia on arvioitu käyttäen sekä I-O että CGE-malleja, on huomattu että I-O-mallin antamat tulokset ovat huomattavasti positiivisempia. Tämän voidaan olettaa johtuvan I-O-mallin rajoituneisuudesta negatiivisia vaikutuksia koskien. (Dwyer 2006, 61.)

Dwyer (2006, 61-65) on eritellyt lukuisia CGE-mallin tuomia etuja. Malli pystyy ottamaan huomioon resurssien, kuten majoituskapasiteetin, rajallisuuteen liittyvät ongelmat niin tapahtumapaikalla kuin laajemmaltikin. Jotkin isot tapahtumat, kuten olympialaiset, nostavat tapahtumapaikalta lähtevää sekä sinne saapuvaa kävijämäärää. CGE-malli ottaa huomioon myös tästä seuraavat vaikutukset tapahtuma-alueen ulkopuolellakin. Niin ikään tapahtuman saamien avustusten vaikutukset talouteen voidaan myös sisällyttää malliin. Lisäksi malli sisällyttää esimerkiksi tapahtuman vaikutukset työvoimaan.

Malli on kohdannut myös kritiikkiä. Sen on sanottu vaativan liian paljon oletuksia, joka tekee siitä liian monimutkaisen käyttöä varten. Malli on joidenkin mukaan myös liian kallis toteuttaa, ja usein sitä ei ole saatavilla. (Dwyer 2005, 60.) Lisäksi CGE-malli saattaa olettaa talouden olevan täydellisessä tasapainossa

kaikkina aikoina, mikä puolestaan ei useimmiten pidä paikkaansa (Cooper ym. 2008, 147).

4.4.3 Return on Investment (ROI)

Tapahtumien taloudellisia vaikutuksia tutkittaessa termillä return on investment pyritään selvittämään, tuottaako tapahtuma enemmän kuin mitä siihen on sijoitettu. Lyhyesti ilmaistuna ROI on suhdeluku, joka mittaa tapahtuman tulojen ja sijoitusten suhdetta. Tuloihin lasketaan myyntitulot, apurahat, sponsorituet ja muut mahdolliset tulonlähteet. Sijoituksia ovat puolestaan tapahtuman vaatima alkupääoma, tulot jotka on uudelleensijoitettu sekä velat. (Getz 2005, 279.)

ROI:n suhdeluku voi olla joskus hyvin hankalaa määrittää. Esimerkiksi isot tapahtumat kuten olympialaiset ovat vaikutuksiltaan hyvin monimutkaisia, jolloin tulojen ja sijoitusten laskeminen on hankalaa. Lisäksi tapahtumat tuottavat aineettomia ”tuloja”, kuten yhteisön onnellisuus, joiden arvoa on vaikea kuvata rahallisilla määrillä. (Allen ym. 2008, 202.)

4.4.4 Cost-benefit

Laskettaessa taloudellisia vaikutuksia kerrointa käytetään usein ainoastaan taloudellisten hyötyjen laskemiseen huomioimatta kuluja. Tällöin myöskään aineettomia ja ei-taloudellisia vaikutuksia ei yleensä arvioida. Tämän vuoksi kertoimen käyttö saattaa tuottaa harhaanjohtavia tuloksia. Cost-benefit-analyysi pystyy ottamaan huomioon myös aineettomat ja ei-taloudelliset vaikutukset. (Getz 2005, 401.)

Aineettomien vaikutusten tarkasteluun on kaksi mahdollista lähestymistapaa. Ne voidaan ottaa erilleen aineellisista vaikutuksista, ja tarkastella sen jälkeen subjektiivisesti. Toinen vaihtoehto on yrittää antaa aineettomille vaikutuksille jokin rahallinen arvo. Rahallisen arvon määrittäminen on käytännöllistä, mutta toisaalta

siihen liittyy paljon ongelmia, sillä monien asioiden arvon muuttaminen rahalliseen muotoon on hankalaa. (Getz 2005, 403.)

4.4.5 Nordic Model

Pohjoismainen tutkimusmalli (Nordic Model) sai alkunsa 1970-luvun lopulla pohjoismaiden ministerineuvoston tehtyä asiasta aloitteen. Sitä alettiin käyttää 1980-luvulla, ja Suomessakin malli on ollut käytössä monissa tutkimuksissa. Malli koostuu kahdesta osasta, meno- ja tulomenetelmästä. Menomenetelmä, toiselta nimeltään matkailijatutkimus, selvittää matkailijoiden rahankäytön määrää sekä jakautumista toimialoittain. Tulomenetelmä eli yritystutkimus puolestaan arvioi eri toimialojen matkailuliikevaihdon määrää, sekä matkailumyynnistä seuraavia suoria, epäsuoria ja välillisiä vaikutuksia. (Juntheikki, Kauppila & Kesti 2002, 20–21.)

Tutkimuksen toteuttamiseen kerätään laaja empiirinen aineisto, jota täydennetään alueellisilla ja valtakunnallisilla tilastoilla (Juntheikki ym 2002, 20). Paajasen (1993) mukaan menomenetelmän aineisto voidaan muodostua viidestä tekijästä. Niihin kuuluvat kyselyt matkailijoille, majoituspaikkoihin, kotitalouksiin, ei-paikallisille (jotka omistavat alueella maata tai asunnon) sekä mahdolliset muut kyselyt tietyille kävijäryhmille. Tulomenetelmässä puolestaan keskitytään tekemään kyselyitä yrityksille, jotka saavat suoraa tai epäsuoraa matkailutuloa. (Paajanen 1993, 23–24.) Aineiston avulla pyritään saamaan selville, millaisia ovat matkailun tuomat työllisyys- ja palkkatulo- sekä verotulovaikutukset. Palkkatulo- ja verotulovaikutuksissa otetaan huomioon suorat, epäsuorat ja välilliset vaikutukset, mutta välillisiä työllisyysvaikutuksia ei huomioida. (Juntheikki ym. 2002, 20–21.)

4.4.6 Finnish Event Evaluation Tool

Joensuun yliopistossa aloitettiin vuonna 2007 projekti *ESS vaikuttaa - tapahtumien vaikutusten arviointihanke*. Päämääränä oli kehittää pilottimalli, jonka avulla tapahtumien alueellista vaikuttavuutta voitaisiin tutkia. Tutkimukseen

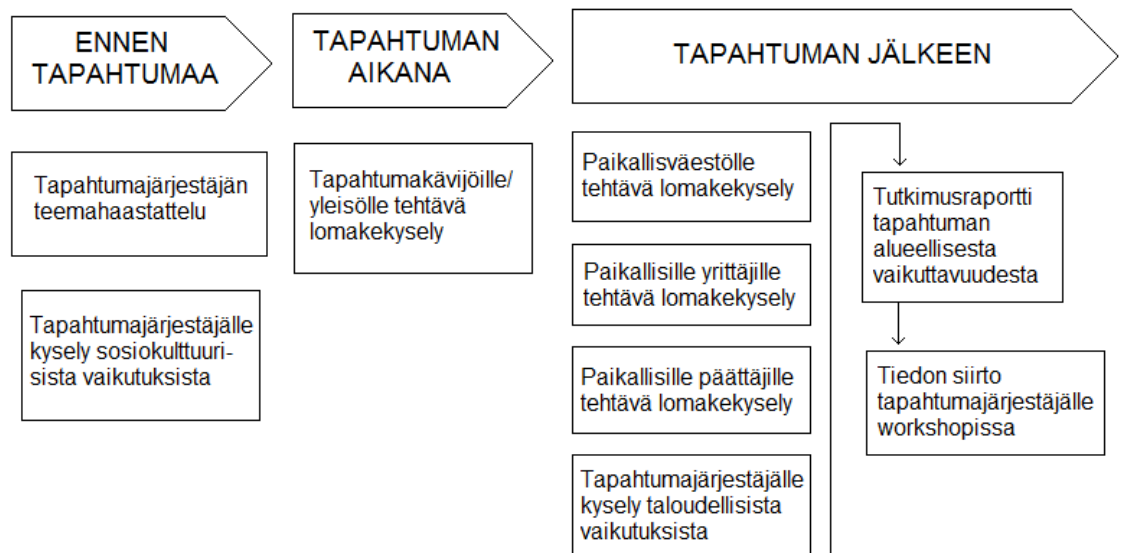
osallistuneissa 12 itäsuomalaisessa tapahtumassa tutkittiin tapahtumien sosiaalisia, kulttuurillisia sekä taloudellisia vaikutuksia. Vaikutuksia tarkasteltiin viiden sidosryhmän kautta, jotka ovat tapahtumajärjestäjä, tapahtuman kävijät, paikallisryhtäjät, paikallisväestö ja päättäjät. (Mikkonen, Pasanen & Hakola 2009.)

Myöhemmin mallin kehittämistä jatkettiin *East Side Story – Puhtia itäsuomalaiseen tapahtumamatkailuun* –hankkeessa vuosina 2008-2009. Tällöin tutkittiin viittä itäsuomalaista tapahtumaa, ja hankkeen aikana kyselylomakkeita kehitettiin ja täydennettiin. Kolmen vuoden työn tuloksena syntyi työkalu, joka nimettiin Finnish Event Evaluation Tooliksi, eli FEETiksi. (Mikkonen ym. 2009.)

FEET-tutkimusmenetelmän tiedonkeruu tapahtuu viiden edellisessä kappaleessa mainitun sidosryhmän kautta. Tutkimuksessa selvitetään tapahtumakävijöiden profiileja ja tapahtumien taloudellisia sekä -sosiokulttuurisia vaikutuksia. Kaikille viidelle sidosryhmälle toteutetaan lomakekyselyt ja lisäksi tapahtumajärjestäjää haastatellaan. (Mikkonen ym. 2009.)

Aineiston keruutavat vaihtelevat sidosryhmittäin. Yleisökyselyssä on havaittu, että paperilomakkeilla saadaan usein suurempi otos. Yrityskysely suoritetaan tapahtuman jälkeen sähköpostitse, jotta tulokset saataisiin helposti analysoitavaan muotoon. Kysely suunnataan yrityksille, joiden liiketoimintaan tapahtumalla oletetaan olevan vaikutusta. Näihin aloihin kuuluvat ainakin, majoitus- ja ravitsemustoiminta, liikenne, huoltamatoiminta, vähittäiskauppa sekä matkailua palveleva toiminta kuten ohjelmapalvelut. Sähköpostiosoitteet kerätään yritysrekistereistä tai yritysten omilta sivuilta. Jos vastauksia ei tällä tavoin saada riittävästi, voidaan kyselyä täydentää puhelimitse. Myös paikallisväestökysely suoritetaan sähköisesti. Tavoitteena on saada kyselyyn johtava linkki mahdollisimman monille paikallisten käyttäjille Internet-sivustoille. Kyselystä voidaan myös tiedottaa paikallisissa sanomalehdissä. Päättäjäkyselyssä kunnan tai kaupungin hallituksen ja valtuuston jäsenille sekä asiaan liittyville virkamiehille lähetetään sähköpostiviesti sisältäen linkin kyselyyn. (Mikkonen ym. 2009.)

East Side Story -hankkeen aikana yleisöltä, paikalliväestöltä, yrityksiltä ja päättäjiltä saadut aineistot analysoitiin tilastollisesti SPSS-tilasto-ohjelmalla. Aineistojen esittämisessä on käytetty paljon prosenttiosuuksia, keskiarvoja, mediaaneja ja frekvenssejä. Aineistoja on jaettu pienempiin ryhmiin, ja paikoin on tehty vertailuja eri ryhmien kesken. Avoimia kommentteja on hyödynnetty lähinnä aineistoa täydentävänä materiaalina kuvailun asteella, mutta aineiston koon ja laadun salliessa voisi niille tehdä syvällisempiäkin analyysejä. Tapahtumajärjestäjältä saatuja vastauksia ei ole tilastoitu, vaan niitä on käytetty lähinnä muun raportoinnin tukena ja vertailtavana tietona. Kuvio 3 näyttää mallin etenemisen. (Mikkonen ym. 2009.)

KUVIO 3. FEET-mallin eteneminen (mukailtu Mikkonen ym. 2009).

FEET-mallissa käytettävissä kyselyissä tapahtuman taloudelliset vaikutukset ovat hyvin keskeisessä roolissa. Yleisötutkimuksissa selvitetään esimerkiksi tapahtumakävijöiden rahankäyttöä. Yrityksiltä puolestaan toivotaan tietoa tapahtuman vaikutuksista liiketoimintaan ja näkemyksiä tapahtuman taloudellisesta vaikuttavuudesta paikkakunnalla. Myös päättäjiltä selvitetään mielipiteitä tapahtuman taloudellisista vaikutuksista. Paikallisväestön kyselyssä talous ei ole niin tärkeänä esillä, mutta siinäkin aihetta sivutaan mielipidekysymyksillä (Mikkonen ym. 2009).

Mallissa tapahtumien taloudellisten vaikutukset koostuvat seuraavista osa-alueista (Mikkonen ym. 2009):

- ulkopaikkakuntalaisten kävijöiden rahankäyttö tapahtumassa ja paikkakunnalla, josta seuraa suoraa matkailutuloa
- tapahtumanjärjestäjän tekemät hankinnat paikkakunnalta
- tapahtuman työllistävyys
- paikallisten yrittäjien näkemykset tapahtumat vaikutuksista yrityksen liiketoimintaan
- muiden sidosryhmien näkemykset tapahtuman vaikutuksista paikkakunnan elinkeinoelämään.

Menetelmän mukaan yksi tärkeimmistä taloudellisen vaikuttavuuden indikaattoreista on suora matkailutulo. Sen laskemiseen käytetään kävijöiden rahankäyttöä tapahtumassa ja paikkakunnalla. Laskuihin otetaan mukaan ainoastaan ulkopaikkakuntalaiset kävijät, joille tapahtuma on pääsyy tai suuri syy paikkakunnalle tulemiseen. On huomioitava, että suora matkailutulo kuvaa ainoastaan ulkopaikkakuntalaisten kävijöiden rahankäyttöä alueella, eikä siinä oteta huomioon rahan kerrannaisvaikutuksia tai vuotoja.

Matkailutulon laskemisessa FEET hyödyntää seuraavia tietoja (Mikkonen ym, 2009):

- myytyjen lippujen määrä/kävijämäärä
- varta vasten tapahtumaan tulleiden kävijöiden (etenkin ulkopaikkakuntalaisten) osuus kaikista kävijöistä
- mikäli kyseessä on useista eri tilaisuuksista koostuva tapahtuma, kävijöiden keskimääräinen osallistuttujen tilaisuuksien määrä
- yöpyvien kävijöiden majoitusmuoto
- kävijöiden viipymä paikkakunnalla

- kävijöiden keskimääräinen rahankäyttö paikkakunnalla matkailijaryhmittäin (päiväkävijät, maksullisessa majoituksessa yöpyvät, ilmaismajoituksessa yöpyvät).

4.5 Mallien soveltuvuus työkalun rakentamiseen

Koska työkalussa on kyseessä ennalta arviointi, eivätkä Lahden seudun tapahtumat ole juuri tutkineet tapahtumiensa vaikutuksia (ks. luku 6.1), nähdäksemme ei olisi mielekästä esittää yksityiskohtaisia kysymyksiä käytettävistä rahamääristä. Edellä luettelemamme arviointimallit ovat pääasiassa olleet käytössä tapahtumien jälkeen tapahtuvassa arvioinnissa, mutta talouteen vaikuttavat tekijät ovat samoja riippumatta siitä, missä vaiheessa tapahtumaa arviointi suoritetaan.

Monien mallien rakenne tuntui monimutkaiselta otettavaksi käyttöön sellaisenaan taloudellisten vaikutusten työkaluun, joten mallien suurin hyöty oli niiden antama tieto aihealueista, joista taloudelliset vaikutukset muodostuvat. Erityisesti FEET-malli tuntui hyödylliseltä omaa työkaluajamme tehdessä.

5 YMPÄRISTÖ JA SEN HUOMIOON OTTAMINEN

5.1 Ympäristövaikutuksien tutkimisen taustaa

Tapahtumien ympäristövaikutukset ovat laajoja ja monimuotoisia (Bowdin, Allen, O’Toole, Harris & McDonnell. 2011,155–158). Ekologiset, taloudelliset sekä sosiaaliset ja kulttuurilliset vaikutukset on otettava huomioon tapahtumia järjestettäessä. Tämä edellyttää laajaa tietopohjaa yhteiskunnasta, elinkeinotoiminnasta sekä luonnonympäristöstä. Tapahtumien järjestäjillä on oltava rohkeutta ja kykyä etsiä uudenlaisia ratkaisumalleja, sekä tutkailtava kriittisesti omaa ympäristöään. (Opetusvirasto 2007,6–7.)

Kuten olemme esitelleet luvussa 3.5, tapahtumien ja matkailun ympäristövaikutukset nivoutuvat selvästi toisiinsa. Monet aikaisemmat tutkimukset aiheesta onkin tehty juuri matkailun näkökulmasta kuten Hunter ja Green (1995). Getz antaa artikkelissaan “Event tourism: Definition, evolution and research “ (2008) kattavan näkökulman tapahtumien tutkimiseen. Monet tapahtuman järjestämisen tutkimukset ovat aikaisempina vuosikymmeninä keskittyneet pelkästään talousvaikutuksiin. Tällä vuosituhanella on vasta herätty tapahtumien monien eri vaikutusten hallintaan.

Viime vuosikymmenen aikana on ollut nähtävissä monia suuria edistysaskeleita kokouksien, kongressien sekä tapahtumien vaikutusten ympäristöystävällisemmäksi muuttamisessa. Esimerkkeinä voidaan pitää Ison-Britannian kehittämää tapahtumille suunnattua standardia BR8901, tapahtumille suunnattuja ympäristömerkkejä kuten Green ’n’ Clean- merkkiä, sekä olympialaisten kestävän kehityksen ottamista yhdeksi tärkeimmäksi painopisteeksi järjestelyissä. (Getz, 2008 421; Jones, 2010, 26; Bowdin, ym. 2011,157–163.) Tapahtuman järjestämisestä kestävän kehityksen mukaisesti on julkaistu myös viime vuosina useampia teoksia, kuten Jones (2010) ja aihe on saanut tilaa perinteisissä Event Management

teoksissa kuten Bowdin, Allen, O'Toole, Harris & McDonnell "Events Management" (2011).

5.2 Tapahtumanjärjestäjän ennalta vaikuttavat päätökset

Yrityksiin kohdistuu jatkuvasti enemmän erilaisia ympäristövaatimuksia. Vaatimukset ovat konkreettisia, ja yritys voi reagoida niihin joko mahdollisuutena tai pakotteena. Ympäristöä ei pidä kokea vain yritystoimintaa rajoittava tekijänä, vaan siitä on tullut osa kaikkea yritystoimintaa. Ympäristöön liittyvät mahdollisuudet onkin nähtävä ja ne on käytettävä niin, että ne parantavat yrityksen kilpailukykyä sekä kykyä erottua joukosta. Samalla on lisättävä omia voimavaroja eri uhkien välttämiseksi. (Moisio, Sahlberg & Tuominen 2008, 5.)

Matkailun edistämiskeskus on yhteistyössä kauppaja- ja teollisuusministeriön, ympäristöministeriön ja Suunnittelukeskuksen kanssa julkaissut vuonna 1999 teoksen "Ympäristöopas tapahtumien järjestäjille". Sen tarkoituksena on ollut lisätä tapahtumanjärjestäjien ympäristötietoisuutta ja kertoa ymmärrettävästi, miten tapahtumanjärjestäjä voi valinnoillaan vaikuttaa tapahtumansa ympäristövaikutuksiin. (MEK 1999, 3.)

Matkailutuotteen laadun osa on sen ympäristön laatu, ja sen keskeisyys kasvaa koko ajan. Varsinkin markkinoinnissa sekä imagollisissa vaikutuksissa ympäristön merkitys kasvaa koko ajan. (Borg ym. 2002, 11.) Tämän hetken massatapahtumien suurkuluttajat osaavat jo perätä korkealaatuista ympäristövastuullisuutta, ja se on koko ajan kasvava vaatimus. Kun ympäristön korkealaatuisuus ja kestävyys vastaavat asiakkaan odotuksia, on menestys taatumpi kuin jos tuote olisi heikko ja ympäristö pilaantunut. (Jones, 2010, 27.) Markkinoinnissa mukana olevat kestävä kehityksen periaatteet sekä samalla oikea segmentointi kohtaavat mahdolliset asiakkaat ja syntyy positiivisia ympäristövaikutuksia (Borg ym. 2002, 11).

Tapahtumanjärjestäjän on mahdollista tehdä yhteistyötä esimerkiksi ympäristöjärjestöjen kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi WWF, Pidä Saaristo Siistinä, Greenpeace, Suomen Latu ja Suomen Luonnonsuojeluliitto. (Hemmi 2005, 604–605.) Yhteistyötä voi myös tehdä Reilun matkailun yhdistyksen tai Reilun kaupan kanssa, valitsemalla sen tuotteita ravintoloihin tarjolle, sekä muistaa että luomu- ja lähiruoka ovat hyviä valintoja. Yhteistyöhön kannattaa panostaa ja valita sellainen organisaatio tapahtuman järjestelyihin mukaan, joka siihen parhaiten soveltuu. Tapahtumajärjestäjän valinnoilla voidaan myös ohjailla kävijöiden valintoja.

5.3 Ympäristömerkinnät

On olemassa erilaisia ympäristömerkintöjä, joiden avulla voi osoittaa toimivansa määrättyjen ympäristövaatimusten mukaisesti. Kuvio 4 ilmentää ympäristömerkinnän monipuolisia hyötyjä. Esittelemme tarkemmin ISO-sertifikaatin sekä EMAS-asetuksen. Ympäristömerkeistä olemme valinneet esimerkeiksi pohjoismaisen Joutsenmerkin sekä tapahtumille myönnettävän Green 'n' Clean Award-merkin. Palveluiden vaikutuksia voidaan laskea, joten esittelemme MIPS-työkalun sekä hiilijalanjälkimittauksen.

Ympäristömerkinnällä kerrotaan tuotteen rasittavan ympäristöä vastaavia tuotteita vähemmän. Merkinnällä tavoitellaan kestävää kehitystä sekä ympäristönsuojelua. Merkinnällä kerrotaan tuotteesta tai palvelusta objektiivista tietoa sen koko elinkaaren ajalta. Näin lisätään kuluttajien tietoisuutta sekä tuotteen tai palvelun markkinointi ja imago muodostuvat ympäristön huomioon ottavaksi. (Hemmi 2005, 144–145.)

Suomessa ja maailmalla on monia muita ympäristömerkkejä, useita esimerkiksi ruualle. Vastuullisen matkaaajan käsikirjassa (Kalmari & Kelola 2009, 94–95) on mainittu esimerkiksi The Green Key, Pan Parks, Green Globe ja Sinilippu (*Blue flag*). Merkkejä varmasti tulee vielä lisää, erityisesti sellaisia, jotka ovat suunnattuja matkailualalle. Merkkien suhteen on oltava kriittinen, koska niiden sisältö ei ole mitenkään keskenään verrannollista. Toisissa on hyvin tiukat kriteerit ja niillä

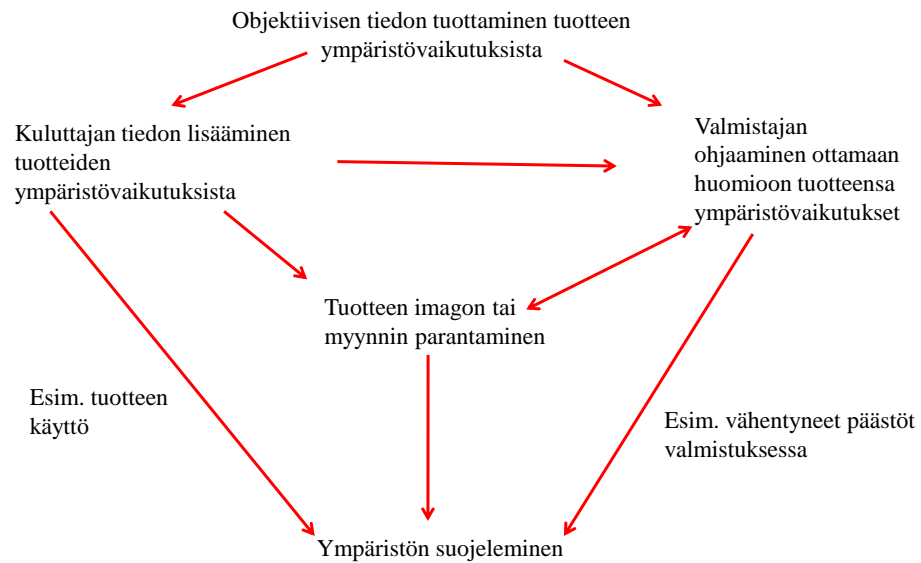

on oikeasti merkitystä ympäristövaikutusten kannalta. Osa merkeistä ei ole vaatimuksiltaan kovinkaan tiukkoja, eivätkä näin ollen niiden vaikutuksetkaan ole niin suuria.

Ympäristömerkinnän avulla voidaan pyrkiä kohti ekotehokkuutta. Ekotehokkaiden tuotteiden selkeä tunnusmerkki on niiden tuotantovaiheessa huomattava energian ja materiaalin käytön väheneminen. Ekotehokkuus näkyy myös jätteiden määrässä sekä tuotteen käytettävyydessä. Ekotehokkuutta voidaan lisätä, kun valitaan materiaalit niin, että ne ovat vähemmän kuluttavia, sekä vähentämällä jätettä esimerkiksi pakkauksen kohdalla. Samalla täytyy olla energiatehokas sekä käyttää eri kuljetuksia harkiten. (Autio & Lettermeier 2002, 5.)

Tapahtuma ja tapahtumamatkailu ovat palveluita ja kokemuksia ja niiden ekotehokkuutta on vaikea määrittää. Vaikuttavia asioita ovat kävijän lähtöpaikka ja sieltä kertynyt matka tapahtuma-alueelle sekä siihen valittu matkustusmuoto, kaikki kävijän hyödyntämät palvelut ja niiden ympäristökulutukset sekä hänen oma kulutuskäyttäytymisensä. On kuitenkin olemassa neljä keskeistä pääperiaatetta ekotehokkuudesta, jotka soveltuvat matkailuun. Ne ovat palvelutehon lisääminen, materiaalien ja energian käytön minimointi, päästöjen minimointi, sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö. (Borg ym. 2002, 53–56.)

Ympäristömerkinnän tavoitteet ja niiden kytkeminen toisiinsa

KUVIO 4 Suomen Standardisointiliiton kuva (mukailtu Hemmi 2005, 144)

5.3.1 Joutsenmerkki

Joutsenmerkki on pohjoismainen ympäristömerkki, joka on perustettu 1989. Joutsenmerkin mahdolliset tuoteryhmät ja palvelut ovat sellaisia, jotka oikeasti saattavat aiheuttaa jonkinlaisia ympäristöongelmia. On myös oltava nähtävissä, että palvelun tai tuoteryhmän sisällä on huonoja ja hyviä vaihtoehtoja, ympäristön ja kuluttajan kannalta. Vaikka merkki on laajentunut vasta muutama vuosi sitten hotelleihin ja ravintoloihin, on joutsenmerkittyjä hotelleita ja ravintoloita jo useampi Suomessa. Esimerkiksi Scandic -hotelliketjun Suomen 20 hotellista kuudella on Joutsenmerkki, ja merkin on saavuttanut matkailukohde Korkeasaaren ravintolat. (Ympäristömerkki 2011.)

Merkin saavuttaneet ovat sitoutuneet tekemään ympäristöohjelman, jossa on määriteltynä ympäristösuojelutavoitteet. Muita vaatimuksia ovat lajittelun järjestäminen, energian- ja vedenkulutuksen vähentäminen, haitattomien kemikaalien ja puhdistusaineiden suosiminen sekä kuljetuksien ympäristövaatimusten

minimoiminen. (Kalmari & Kelola 2009, 94.) Tavoitteet ovat kestävän kehityksen mukaisia.

Merkin saavuttaneiden yritysten avulla kuluttajaa ohjataan valitsemaan ympäristön kannalta viisaasti. Merkki kertoo tuotteen olevan ympäristön kannalta yksi parhaista. Joutsenmerkin kriteerien avulla pyritään vaikuttamaan niin kuluttajan valintoihin kuin palveluiden tarjoajien valintoihin. Merkin kriteerit on rakennettu niin, että vain 20–30 % kyseisen alan yrittäjistä voi saavuttaa ne, ja niitä myös päivitetään tasaisin välein. Merkin kriteerit ottavat myös mahdollisimman laajasti huomioon tuotteen tai palvelun aiheuttamat ympäristövaikutukset sen koko elinkaaren ajalta. Ympäristömerkin käyttöoikeuden voikin saada vain määrääjäksi, ja se tulee hakea aina uudelleen kun kriteerit ovat uudelleentarkastetut. (Ympäristömerkki 2011.)

Joutsenmerkki on kehitelty omaan käyttöönsä vaikutusten arviointityökalun, jonka nimi on RPS. Siinä R merkitsee relevanssia, joka kertoo ympäristöongelman vakavuuden, P merkitsee potentiaalia ja sillä mitataan, kuinka hyvät mahdollisuudet ympäristövaikutusten korjaamiseen on olemassa. S on taas ohjaavuus eli miten paljon ympäristökuormitusta voidaan pienentää ympäristömerkin avulla. Suuri RxPxS kertoo tuotteen tai palvelun sopivan ympäristömerkintään. (Hemmi 2005, 148.)

Olemassa on myös EU-Kukka ympäristömerkki, jonka vaatimukset ovat hieman kevyemmät kuin Joutsenmerkin. EU-Kukka on EU:n ympäristömerkki, jonka voi saada esimerkiksi hotelli tai leirintäalue Euroopan unionin alueella. Sen vaatimuksia ovat energiankulutuksen, päästöjen ja jätteen vähentäminen. (Kalmari & Kelola 2009, 94.) EU-Kukalla ja Joutsenmerkillä on yhteistä se, että ne ensin määrittelevät tuoteryhmän, jolle sen voi myöntää. Tämän jälkeen yrityksen on mahdollista hakea tuotteelleen tai palvelulleen merkin käyttöoikeutta. Vaatimusten täytön tarkistaa vielä puolueeton elin. Merkit ovat vapaaehtoisia ja hakijan pitää itse hoitaa niistä aiheutuvat kulut. (Hemmi 2005, 145.)

5.3.2 Hiilijalanjälki

Termi ”hiilijalanjälki” (*carbon footprint*) viittaa laajempaan kokonaisuuteen, ihmisen toiminnan aiheuttama ekologiseen jalanjälkeen. Ekologinen jalanjälki on kuitenkin oma kokonaisuutensa, joka ei käsittele hiilijalanjälkeä siinä muodossa kuin se yleensä ymmärretään. Näin voidaan todeta siitäkin huolimatta, että hiilijalanjälki määritellään monella eri tavalla riippuen siitä, mikä yritys tai yhteisö määritelmän tekee. (ISA-UK 2007.)

Ekologinen jalanjälki mittaa ihmisen toiminnasta aiheutuvia ympäristölle haitallisia vaikutuksia. Vaikutusten mittarina käytetään pinta-alaa. Ekologisen jalanjäljen laskennassa on tarkoituksena määrittää se pinta-ala, joka tarvitaan esimerkiksi tuotteen, tapahtuman, palvelun tai muun vastaavan toiminnan tuottamiseen. Pinta-ala ei ole absoluuttinen, vaan se määritetään suhteessa ihmiskunnan käytettävissä olevaan pinta-alaan. (Wackernagel & Rees 1996, 9–13.)

Hiilijalanjälki taas kuvaa esimerkiksi tuotteen tai tapahtuman tuottamisesta aiheutuneiden kasvihuonekaasupäästöjen määrää. Kasvihuonekaasuja ovat Kioton pöytäkirjan mukaan hiilidioksidi (CO_2), metaani (CH_4), dityppioksidi (N_2O), HFC-yhdisteet, PFC-yhdisteet sekä rikkiheksafluoridi (SF_6) (Tilastokeskus 2011).

Hiilijalanjäljen laskennassa muut kasvihuonekaasut muutetaan vastaamaan vastaavaa määrää hiilidioksidia. Tätä kasvihuonekaasujen summaa kutsutaan hiilidioksidiekvivalentiksi. Hiilijalanjälki ilmoitetaan yleensä hiilidioksidiekvivalentin massana, esimerkiksi kilogrammoina tai tonneina. (ISA-UK 2007.)

Hiilijalanjälkilaskureita on tarjolla Internetissä monia. Laskureiden antamat tulokset saattavat poiketa toisistaan huomattavasti. Työkalujen hiilijalanjäljen laskentaan tarjoaa esimerkiksi GHG-protokolla (*Greenhouse Gas*) (Ghg protocol 2011). Sähköpostitiedustelussamme saimme myös selville, että Suomessa toimiva yritys käyttää GHG-protokollaa laskiessaan kotimaisten tapahtumien ja kokouspaikkojen hiilijalanjälkeä. Heidän laskelmansa arvot on lisäksi tarkistettu suurella ulkomaisella ympäristöalan yrityksellä. (Pulliainen 2010) Myös Jones (2010,18–25) osaksi

esittelee kirjassaa kehittelemänsä hiilijalanjälkilaskurin, joka on myös erityisesti suunnattu tapahtumille.

5.3.3 MIPS

MIPS (*Material Input Per Service unit*) on kehitelty Saksassa Wuppertal-instituutissa 1990-luvun alussa. Se on mittari, jonka avulla tuotteen, joka voi olla myös palvelu, materiaalipanokset suhteutetaan tuotteella sen elinkaaren aikana tuotetun palvelun määrään. (Salo, Lähteenoja & Lettermeier 2008, 20.) Ekotehokkuus eli tuottavuus saavutetaan kun materiaalipanostus (MI) on pieni suhteessa tuotettuun palveluysikköön (S). Tuotteen tai palvelun ekotehokkuutta voidaan parantaa siis joko kasvattamalla tuotetun palveluysikön arvoa tai vähentämällä materiaalipanostuksia. Palveluysikkö on määritelty hyötynä, jonka jokin tuote tarjoaa. Matkailuun sopiva esimerkki on hotellin yhden yön majoitus. MIPS:in peruskaava sekä muutama kaavaan sovellettu esimerkkitapaus on esitetty Kuviossa 5.

MIPS:in peruskaava:

$$MIPS = \frac{MI}{S} = \frac{\text{materiaalipanos}}{\text{palvelusuorite}}$$

Esimerkki 1:

$$\frac{MI}{S} = \frac{\text{tuotteen tai palvelun koko elinkaarensa aikana vaatimien, myös käyttövaiheessa näkymättömien materiaalipanosten summa}}{\text{tuotteen tai palvelun kaikkien käyttökertojen eli palvelusuoritteiden summa}}$$

Esimerkki 2:

$$\frac{MI}{S} = \frac{\text{esimerkiksi kulkuvälineen (auton, junan tai pyörän) tuotannon, käytön ja jätahuollon sekä sen tarvitseman infrastruktuurin osuuden aiheuttamat materiaalivirrat}}{\text{kulkuvälineellä suoritettut kilometrit}}$$

KUVIO 5. MIPS:in peruskaava ja muutama siihen sovellettu esimerkki (mukailtu Autio & Lettermeier 2002, 14)

MIPS-mittari eroaa muista aikaisemmin kehitellyistä ympäristömittareista siinä, että se ottaa huomioon muun ohella energian ja materiaalien piilovirrat. Aikaisemmin on huomioitu vain perinteiset päästöt ja haitta-aineet. MIPS:in avulla on helpompi muodostaa käsitys eri tuotteiden ja palveluiden luonnonvarojen kulutuksesta. (Salo ym. 2008, 20.)

MIPS:in perustana on ajatus, että ihmisen aiheuttamat materiaalivirrat ovat ympäristöongelmien ydin. MIPS ottaa prosesseissa virtaavat materiaalit mukaan tarkasteluun riippumatta siitä, ovatko materiaalit ympäristölle haitallisia vai eivät. (Salo ym. 2008, 20–21.) Tämä poikkeaa oleellisesti perinteisestä näkökulmasta. Perinteisesti otetaan huomioon vain tuotteiden tai palvelujen valmistuksesta ja käytöstä aiheutuvien haitallisten päästöjen, syntyvän jätteen, kulutetun energian jne. määrä.

MIPS-menetelmä on saanut osakseen myös kritiikkiä. Laskennassa käytetään jo olemassa olevia MI-kertoimia, joiden avulla eri materiaalivirtojen vaikutuksia määritetään. Näiden kertoimien laskennan taustoja ei ole kuitenkaan julkaistu. On siis mahdotonta tietää arvomaailma niiden taustalla sekä niiden soveltuvuutta ja luotettavuutta. (Salo ym. 2008, 21.)

5.3.4 ISO 14000

ISO (*International Organization for Standardization*) 14000 on kansainvälinen standardisarja. Siihen sisältyy monia eri standardiluokituksia, jotka ovat osa ympäristöjärjestelmää. Niiden tavoitteena on esimerkiksi raaka-aineiden ja energian kulutuksen vähentäminen. Myös prosessien tehostaminen ja materiaalien uusiokäyttö ovat osa niitä. ISO-standardit ovat saavuttaneet aseman, jossa niitä käytetään monissa maissa ympäristölainsäädännön perustana. (Kalmari & Kelola 2009, 95.)

Standardeilla on monia eri käyttötarkoituksia sekä hyötyjä. Niiden vaatimukset täyttämällä yritykselle koituu sekä sisäistä että ulkoista hyötyä. Ulkoisesta

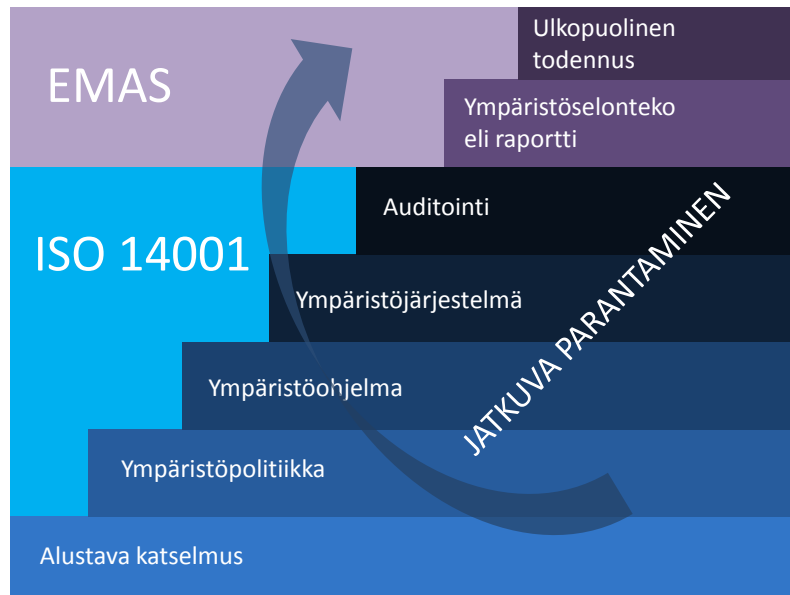
hyödystä esimerkkinä ovat sopimukset ja kaupat joissa vaaditaan määrättyä ympäristötasoa. Ympäristötaso voidaan tällöin näyttää toteen helposti sillä, että yrityksellä on jo standardi. Standardien lähtökohtana on selvittää sen mukaisen johtamisjärjestelmän ns. kokonaisvaltaisia vaikutuksia. Johtamisjärjestelmällä kun on vaikutuksia niin asiakas- ja ympäristövaatimusten täyttöön sekä samaan aikaan työterveys- ja turvallisuusvaatimusten täyttöön. (Moisio ym. 2008, 7.)

Tarkoitus on saada ympäristöasioiden hallinnasta systemaattista sekä suojelutoimista näkyvästi tuloksellisia. ISO 14001 on sisällöltään tehty niin joustavaksi, että sitä on mahdollista käyttää minkä tahansa tyylisessä organisaatiossa, niin pienessä kuin isossa sekä niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. ISO 14000 -standardit kaikki tukevat toisiaan, niin että niiden avulla voi luoda ”työkalupakin”, jonka avulla voi hallita eri ympäristövaikutuksia. (SFS 2011.) ISO 14000 -standardisarjaa hyödynnettäessä voidaan saavuttaa monia vähennyksiä ja lisätä uusiokäyttöä. Vähemmällä energialla, materiaalilla ja resurssilla voidaan toteuttaa sama tuote. Samalla prosessit tehostuvat. Syntyy vähemmän jätettä, ja näin ollen jätteiden käsittelystä syntyy vähemmän kuluja. (Hemmi 2005, 123–125.) Olemassa on myös ISO 9000 -standardisarja, jonka sisältö on enemmän laadunvalvontaa (Moisio ym. 2008, 7; SFS 2011).

5.3.5 EMAS-ympäristöjärjestelmä

EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*) on suunnattu kaiken tyypisille organisaatioille. Se on täysin vapaaehtoinen. Sen avulla on tarkoitus niin hoitaa kuin edistää ympäristöasioita järkevästi. EMAS-järjestelmän kulmakivi on sen vaatima ympäristöraportti eli ympäristöselonteko. Tätä voidaan myös hyödyntää yrityksen toiminnassa ja se viestii siitä, että yritys on kiinnostunut ympäristöasioista ja haluaa niihin kustannustehokkaasti myös vaikuttaa. EMAS:in perustana toimii ISO 14001 -standardin mukainen ympäristöjärjestelmä. Voidaankin todeta, että jos yritys on itselleen hankkinut ISO 14001-standardin sertifiointin, on sen helppo myös täyttää EMAS:in vaatimukset. (SFS 2011.)

Järjestelmässä mukana olevat yritykset on kerätty niin EU:n tasolla olevaan EMAS-rekisteriin kuin vastaavaan kansallisella tasolla. EMAS-vaatimukset täyttävät yritykset ovat aina akreditoituja, eli vaatimusten täytön on todentanut pätevä tarkastaja. (Moisio ym. 2008, 7.) EMAS:illa ja ISO-standardilla on myös eroja. EMAS edellyttää aina julkista ympäristöselontekoa, kun taas ISO-standardissa se on vapaaehtoinen. EMAS edellyttää myös, että yritys toimii ympäristölakien mukaisesti, ISO-standardissa riittää, että yritys pyrkii jossakin ajassa kohti lakien vaatimuksia. Kuviossa 6 voidaan nähdä, miten ISO 14001 -standardista voidaan jatkotoimenpiteillä saavuttaa myös EMAS-asetuksen vaatimukset. ISO -standardit vaativat yritykseltä jo paljon, joten ne ovat lähtökohtaisesti vaatimuksena myös EMAS-asetuksen saavuttamiseen. (SFS 2011, Hemmi 2005, 125–130.)

KUVIO 6. Askeleet ISO14001:sta EMAS:iin (mukailtu Valtion ympäristöhallinto 2010)

5.3.6 Green 'n' Clean Award

Green 'n' Clean Award on musiikkifestivaaleille suunnattu ympäristömerkki. Sen myöntää Yourope eli The European Festival Association. Yourope on perustettu vuonna 1998 Tanskassa, se on voittoa tavoittelematon sekä ei-kaupallinen järjestö. Järjestö on rock- ja popmusiikin festivaalien verkosto Euroopassa. Sen

jäsenvaatimuksia muokattiin vuonna 2001, jotta mahdollisimman monet festivaalit voisivat liittyä sen toimintaan mukaan. Vaatimuksena on, että festivaalin on oltava kaksi vuotta vähintään vanha, se on oltava järjestetty viimeksi kuluneen vuoden aikana, siellä on oltava 3000 kävijää ja viisi esiintyjää päivässä, eikä ohjelmasisältö saa olla uskonnollista tai poliittista. (Jones 2010, 26-27; Yourope 2011.)

Ympäristömerkin toiminta-ajatus on nostaa ja kehittää festivaalien laatua ja ympäristön huomioon ottamista. Tarkoitus on myös jakaa kokemuksia sekä tietoa aiheista, joista järjestäjät ovat kiinnostuneita. Järjestö tarjoaa myös koulutusta tapahtuman järjestäjille. Kesällä 2006 Yourope on julkaissut ympäristöohjeistuksen (ks. Environmental handbook) musiikkifestivaaleille. Alkuperäinen paperiversio on saanut rinnalleen sähköisen työkalun festivaalien järjestäjälle. Green 'n' Clean Award-merkin voi saada festivaalilleen kun on toiminnassaan saavuttanut sen ympäristövaatimukset. Sähköinen työkalu on tässä avuksi. Merkin tavoitteena on saada niin festivaalien järjestäjät kuin kävijätkin kiinnittämään tarkempaa huomiota ympäristövaikutuksiin ja keskustelemaan ympäristöasioista avoimemmin sekä teoissaan ottamaan huomioon ympäristönsuojelun. Suomessa merkin ovat saavuttaneet Ilosaarirock, Provinssirock sekä Ruisrock. (Jones 2010, 26-27; Yourope, 2011.)

Ilosaarirock tuokin Internet-sivuillaan ilmi selkeästi, mitä ympäristötekoja se on tehnyt ja tulee tekemään. Ilosaarirock on saanut Green 'n' Clean merkin vuonna 2008, samana vuonna kun merkki lanseerattiin Suomessa. Merkki on heille konkreettinen osoitus festivaalin panostuksesta ympäristöystävällisyyteen sekä vihreisiin arvoihin. Ilosaarirock on tehnyt kahdeksan kohdan lupauslistan. Lupaukset kohdistuvat jätteiden synnyn ehkäisyyn ja hallintaan, kierrätyksen tehostamiseen, hiilidioksidipäästöt kuriin laittamiseen, vihreän sähkön käyttöön, julkiseen liikenteeseen ja kimpakyyteihin kannustamisen sekä hankinnoissa kestävyyden, reilun kaupan ja paikallisuuden suosiminen sekä ympäristöystävällisemmän käyttäytymisen eteenpäin tiedottamisen ja levittämisen (Ilosaari 2011)

Jones mainitsee myös kirjassaan *Isosta-Britanniasta* (2010 26–27) Greener festival Awardin, Ecologo -sertifikaatin sekä tapahtumille suunnatun Live Earth Green Event Guidelines -oppaan, joka on tapahtumienjärjestäjien saatavilla sähköisesti. Isossa-Britanniassa on kehitelty on myös BS:8901 (British Standard 8901), jonka avulla tapahtuman järjestäjä voi järjestää kestävän kehityksen mukaisen tapahtuman. (Jones 2010, 26–27.)

5.4 Luvat ja ilmoitukset

Tapahtuman järjestämistä ohjailevat monien eri viranomaisten vaatimat erityyppiset luvat ja muut vaatimukset. Luvilla ei ole tarkoitus pyrkiä kahlitsemaan tapahtuman järjestäjän luovuutta vaan niillä on usein taustalla ajatus turvallisuudesta. Luvat ovat sisällöltään sellaisia, että niillä pyritään takamaan usealla eri tavalla onnistunut tapahtuma, jolla on mahdollisimman vähän haittavaikutuksia toimintaympäristölle ja sen lähistöllä asuville. Luvat ohjailevat tapahtuman ympäristövaikutuksia, pyrkien ohjailemaan järjestäjää kohti ympäristöystävällisiä ratkaisuja. Useat luvat ja muut vaatimukset takaavat myös kävijöiden turvallisuutta tapahtumassa kuten pelastussuunnitelma, eri vakuutukset sekä luvat, jotka vaaditaan tilapäisrakenteille.

Lupien suhteen on tapahtumanjärjestäjän oltava hyvissä ajoin liikkeellä, suurempien tapahtumien suhteen valmistelut on hyvä aloittaa jo vuottakin etukäteen. Tapahtuman maksullisuus tai maksuttomuus ei vaikuta lupavaatimukseen. Osa luvista on maksullisia, ja niissä on kuntakohtaisia eroja. Tapahtumassa on lähes aina useita eri toimijoita, yrityksiä ja organisaatioita, ja samaan aikaan toimitaan vielä monen eri viranomaisen kanssa. Tärkeää onkin, että lupa- ja vastaavat asiat ovat jonkun nimetyn henkilön vastuulla ja hoidettavana. (Lampinen & Välikylä 2009,7-8.) Kuviossa 7 onkin nähtävissä mitä kaikkia lupia järjestäjän on haettava ja ilmoitettavia tehtäviä.

Haettava lupa / Tehtävä ilmoitus	Viranomainen/käsittelijä
Tilaisuuden järjestämispaikan omistajan tai haltijan suostumus	Järjestämispaikan omistaja tai haltija
Vakuutusturva	Yksityiset tapaturmavakuutusyhtiöt
Ilmoitus yleisötaphtuman järjestämisestä	Poliisi
Liikennejärjestelyt	Poliisi, kunnan liikenneviranomainen, pysäköinninvalvontaviranomainen
Maasto- ja vesiliikenne	Ympäristönsuojeluviranomainen
Pelastussuunnitelma /turvallisuuksuunnitelma, joka käsittää tarvittaessa suunnitelman ensiavun ja lääkinnällisen hoidon tarpeellisuudesta ja toimeenpanosta	Pelastusviranomainen, lääkintäviranomainen
Ilmoitus tehosteräjähteiden mahdollisesta käytöstä	Pelastusviranomainen ympäristönsuojeluviranomainen
Tilapäisten rakenteiden luvat, esiintymislava, teltat, laiturit, ym.	Rakennusvalvontaviranomainen
Kokoontumistilan sallitut enimmäishenkilömäärät	Rakennusvalvontaviranomainen
Tilapäisen leirintäalueen perustaminen	Leirintäalueviranomainen

(jatkuu)

(jatkoa)	
Ilmoitus jätehuollon järjestämisestä	Jätehuollon valvontaviranomainen
Meluilmoitus	Ympäristönsuojeluviranomainen
Ilmoitus elintarvikkeiden tilapäisestä myynnistä	Elintarvikevalvontaviranomainen
Alkoholin anniskeluluvat	Alueen hallintoviranomainen
Musiikin esittäminen julkisella paikalla	Teosto / Gramex

KUVIO 7. Tapahtuman järjestäjältä vaadittavat luvat ja ilmoitukset (mukailtu Yleisötilaisuuden järjestämisopas 1999)

5.5 Ympäristömerkkien ja lupien vaikutus työkalun rakentamiseen

Luvat vaikuttavat aivan suoraan siihen mitä voi toteuttaa ja missä. Ne rajoittavat toimintaa monellakin tapaa, mutta samalla antavat suojaa esimerkiksi paikallisille asukkaille ja toisaalta herkälle ympäristölle. Ympäristömerkinnät ja niiden vaatimukset ovat antaneet suunnan, joka on nähtävissä kysymyslomakkeen kysymysten pinnan alla. Suoraan niiden sisältöä on vaikea hyödyntää työkaluja rakennettaessa, mutta niiden avulla on helpompi nähdä kokonaisuuksia ja vaikutusketjuja.

Tapahtumien ympäristövaatimuksille on mielestämme asetettava aluksi minimi, lähtötaso. Tasoon ja sen vaatimukseen vaikuttaa tapahtuman laajuus, kesto ja osallistujien ja yleisön määrä. Tason määrittämisessä auttaa tapahtumanjärjestäjille tehtävä kyselylomake sekä siihen liittyvä pisteytyslomake. Toisaalta määrittämisessä

auttaa Matkailun edistämiskeskus yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön, ympäristöministeriön ja Suunnittelukeskuksen kanssa vuonna 1999 julkaistu ”Ympäristöopas tapahtumien järjestäjille”. Tämä jo vanha teos määrittää pohjajatsen. Aikaa oppaan julkaisemisesta on kulunut ja siksi sen tarjoamat ratkaisut ovatkin arkipäiväistyneet sekä on tullut paljon uusia ratkaisuja ja toimintamalleja, joiden avulla päästään vieläkin ekotehokkaampiin toimintatapoihin.

Ympäristövastuuta ei pidä kokea rajoittavana tekijänä vaan mahdollisuutena, niin asiakkaiden kuin oman henkilöstön suhteen. Se luo kilpailuetua, positiivista mielikuvaa ja sen avulla mahdollisesti voi jopa saavuttaa kustannussäästöjä sekä valloittaa uusia markkinoita. (Borg ym. 2002, 42.) Vuonna 2009 julkaistusta Yleisötalouden järjestämisoppaasta saadaan varmaankin taso, jolle kaikkien tapahtumien on pyrittävä ja joka niiden on saavutettava. Myös maailmalla on monia hyviä oppaita, joiden avulla tapahtumanjärjestäjä voi tehdä tapahtumastaan ympäristöystävällisemmän. Käytännöllinen sekä uutta tietoa sisältävä on Meegan Jonesin (2010) kirja ”Sustainable Event Management”. Tämänhetkiset lupamenettelyt varmasti edistävät ympäristöasioiden huomioon ottamista. Työkalujen käytön jatkuessa yhä useammat tapahtumat voivat saavuttaa hyvät pisteet ympäristöasioiden hoidossa. Jotta työkalujen käytöstä saataisiin mahdollisimman paljon hyötyä ympäristön kannalta, voitaisiin toimia samoin kuin Joutsenmerkin kriteerien kanssa, eli työkalua päivitetäisiin ja vaatimuksia tiukennettaisiin ajan kuluessa.

6 TYÖKALUJA KOKOAMAAN

6.1 Työkalujen taustaa

Työmme toiminnallisen osuuden tuotoksena syntyi kaksi työkalua, jotka liittyvät tapahtumien talous- ja ympäristövaikutusten ennalta arviointiin. Kumpikin työkalu koostuu kahdesta osiosta: kysely- ja pisteytyslomakkeesta. Kyselyosio on tarkoitettu tapahtuman järjestäjän vastattavaksi, ja pisteytysosio puolestaan avuksi vastausten arvioinnissa. Työkalut tulevat olemaan osa Lakesin tapahtumien hakemiseen ja järjestämiseen liittyvän toiminta- ja rahoitusmallin rakentamisen selvitystyötä. Vastatessaan kyselylomakkeisiin tapahtumanjärjestäjät suorittavat itsearviointia, mikä tuo ilmi kehittämistarpeita ja antaa valmiuksia kehittämiseen. Samalla tapahtumanjärjestäjät käyvät läpi tapahtumiensa vaikutuksia järjestelmällisesti, koska kyselymme ottavat huomioon talous- ja ympäristövaikutuksia monesta eri näkökulmasta. Järjestelmällisellä läpikäynnillä lisätään vaikutuksien huomioon otamista tehokkuutta.

Itsearviointilla saavutetaan tuloksia niin kehittämistarpeiden kuin niiden valmiuksien suhteen. Sen järjestelmällisyys lisää nopeutta ja tehokkuutta. Itsearviointi usein auttaa näkemään, mihin on jo sitouduttu, missä on kehitettävää sekä mitä mieltä ihmiset ovat mistäkin asiasta. Se on monen eri prosessin ensimmäinen työvaihe, esimerkiksi laadunhallintajärjestelmien kehittämisen sekä prosessien käynnistämisen. Se on osa myös erilaisia kehittämisprojekteja. (Moisio ym. 2008,7.)

Ympäristökasvatus on elinikäinen oppimisprosessi. Prosessissa on tarkoitus saada ihminen tietoiseksi siitä kokonaiskuvasta, jossa ihmisen, yhteiskunnan ja ympäristön välillä on monenlaisia erityyppisiä vuorovaikutussuhteita sekä riippuvuussuhteita. Ympäristökasvatuksen on tarkoitus muovata asenteista myönteisempiä, luoda tietoa sekä taitoa ja näin ollen luoda toimintavalmiuksia. (Hemmi 2005, 591–592.)

Ympäristö on kaiken keskiössä, sillä sen huonontuminen vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin, kulttuureihin sekä itse luonnon monimuotoisuuteen ja talouteemme. Hyvinvointimme turvaaminen luonnon kantokyvyn rajoissa, on yhteinen haasteemme, johon meidän on tartuttava niin Lahden seudulla, kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Lahden seudulla on mahdollisuus päästä edelläkävijöiden joukkoon tarttumalla kestävä kehityksen haasteeseen. Lahti on yksi niistä kaupungeista Suomessa, joilla on vahva asema ympäristöliiketoiminnan sekä ympäristöalan koulutuksessa ja tutkimuksen keskuksena. Lahdella on Green City -kehittämishjelma. Kehittämishjelma on osa Lahden seudun strategiaa nousta johtavaksi ympäristökaupunkiksi Suomessa. Green Cityn tarkoitus on ottaa käyttöön kansainvälisesti hyväksi todetut käytännöt, verkostoitua ja koordinoida jo tehtyjä ympäristötekoja. Valtakunnallisesti on tarkoitus toteuttaa merkittäviä hankkeita energiatehokkuuden lisäämiseksi. (Lakes 2011.)

Haasteeseen on tartuttava kaikilla sektoreilla. On löydettävä yhdessä ratkaisuja, toteutettava niitä sekä seurattava vaikutuksia. Tapahtuman järjestäminen on lakien ja säädösten rajaamaa. Samalla on kuitenkin otettava huomioon alan oma itsesääntely (Borg ym. 2002, 11). Green City -hankkeeseen tulisi saada myös mukaan Lahden seudulla järjestettävät tapahtumat ja niiden järjestäjät. Kaupunginjohtaja Jyrki Myllyvirta on todennut, että Lahti haluaa olla tapahtumien kaupunki (Yle 2011).

Saadaksemme käsityksen Lahden seudun tapahtumien tämänhetkisistä vaikutuksista talouteen ja ympäristöön, lähetimme sähköpostikyselyn 12:lle alueen tapahtuman järjestäjälle (LIITE 1). Saimme sähköisesti kyselyyn viisi vastausta, joten päätimme kokeilla puhelimitse tavoittaa tapahtumanjärjestäjiä, joilta emme olleet vielä vastausta saaneet. Puhelimitse saimme vielä kolme vastausta, joten kaiken kaikkiaan vastaajien määräksi tuli kahdeksan. Kysely oli hyvin yksinkertainen. Siinä tiedusteltiin tapahtumanjärjestäjiltä, millä tavoin he arvioivat tai arvioivatko lainkaan tapahtumiensa talous- ja ympäristövaikutuksia.

Vastauksista päätellen alueen tapahtumanjärjestäjät arvioivat melko vähän omien tapahtumiensa ympäristö- ja talousvaikutuksia. Vastanneista vain yksi ilmoitti tehneensä tapahtumaan varsinaisen selvityksen ympäristövaikutuksista, ja sen toteuttamisesta on kulunut lähes kymmenen vuotta. Moni vastaajista pystyi nimeämään tekijöitä, joilla on ympäristövaikutuksia, mutta selvityksiä ei ollut tehty. Myöskään ympäristömanuaalia tai kirjallista ohjeistusta ei ollut tehty kuin yhteen tapahtumaan. Talousvaikutusten osalta vastaukset olivat hyvin samantapaisia. Vain kaksi tapahtumanjärjestäjää ilmoitti tehneensä selvityksen taloudellisista vaikutuksista, mutta jokainen osasi nimetä oman tapahtumansa taloudellisiin vaikutuksiin liittyviä tekijöitä.

6.2 Taloudellisten vaikutusten työkalu

Teorian pohjalta ajatuksemme taloudellisesta vaikuttavuudesta kiteytyy kahteen seikkaan. Ensinnäkin jotta tapahtuma voi tuottaa alueelle positiivista taloudellista vaikutusta, tapahtuman tulee hankkia alueelle ulkopuolelta tulevaa rahaa. Toinen tärkeä seikka on, että alueella jo oleva raha tulisi pyrkiä myös pitämään siellä, eli välttää rahan ”vuotoja” alueen ulkopuolelle. Näihin kahteen tekijään pyrimme keskittymään sekä kysymyslomakkeessa (LIITE 2) että pisteytyslomakkeessa (LIITE 3).

Koska lähtötilanne alueella on melko vaatimaton, eli tapahtumat eivät itse ole juurikaan arvioineet taloudellisia vaikutuksiaan, pyrimme kysymään taloudelliseen vaikuttavuuteen liittyvistä tekijöistä melko yleisellä tasolla, kuitenkin huomioiden tärkeimmät pääkohdat. Tavoitteenamme oli myös pitää osio sellaisella tasolla, ettei kokonaisuudesta muodostuisi liian raskasta.

Kysymyslomake on otsikoitu kuuteen osioon: perustietoihin, budjetointiin ja investointeihin, tapahtumakävijöihin, työllistävään vaikutukseen, sidosryhmiin sekä yhteistyökumppaneihin. Jokaisen otsikon alle on koottu aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Pisteytyslomakkeessa on tarkoitus antaa arvo jokaiselle vastaukselle sen mukaan, kuinka ”hyvä” vastaus on taloudelliselta näkökannalta. Monet

kysymyksistä vaativat sanallisia vastauksia, joten näiltä osin myös pisteytyksessä luokitukset ovat sanallisia. Yleisesti ottaen pisteskaala on nollasta viiteen, joista nolla on huonoin ja viisi paras. Mikäli kysymykseen voi vastata vain kyllä tai ei, saatu pistemäärä on joko kolme tai nolla. Tässä osiossa käsittelemme kysymyslomakkeessa kysyttyjä asioita, sekä perusteita niistä saatujen vastausten pisteytykseen.

6.2.1 Perustiedot

Perustiedoissa kysytään tapahtuman aikaisemmasta järjestämisestä, kestosta ja tapahtuman järjestävästä tahosta. Tapahtuman aikaisempi järjestäminen liittyy tapahtuman tunnettavuuteen sekä tapahtumanjärjestäjän asiantuntemukseen. Mikäli tapahtuma on järjestetty useasti, todennäköisesti mahdollisia ongelmakohtia on jo pystytty korjaamaan. Kysymys kestosta liittyy suoraan taloudellisiin vaikutuksiin, sillä tapahtuman ollessa riittävän pitkäkestoinen se todennäköisemmin houkuttelee kävijöitä jäämään yöksi alueelle, mikä puolestaan nostaa alueelle jäävän rahan määrää. Esitellyistä malleista esimerkiksi FEET käsittelee tapahtuman kestoa kävijöiden viipymän kautta. Tapahtuman järjestävä taho liittyy myös tapahtuman alueelle jättämään rahamäärään, sillä jos järjestäjä on paikallinen, mielestämme alueen omien palveluiden hyödyntäminen on todennäköisempää.

Tapahtuman aikaisemmasta järjestämisestä saa maksimimäärän pisteitä, mikäli tapahtuma on järjestetty aikaisemmin kolme kertaa tai useammin. Lukeman valitsemiseen vaikutti pitkälti oma arviomme siitä, milloin tapahtuman järjestämisestä on tullut jo rutiini ja mahdollisiin ongelmiin on ehditty kiinnittää huomiota. Kestosta saa pisteitä eniten, mikäli tapahtuma kestää yli neljä vuorokautta. Päädyimme tähän miettimällä Lahden tapahtumien kestoa, koska jotkin niistä ylittävät tuon rajan. Mikäli tapahtumanjärjestäjä on paikallinen, saa siitä enemmän pisteitä kuin ulkopaikkakuntalaisesta tai ulkomaisesta järjestäjästä, koska paikallisuus vaikuttaa positiivisesti alueelle jäävään rahamäärään.

6.2.2 Budjetointi ja investoinnit

Budjetoinnissa ja investoinneissa kysymykset liittyvät pitkälti tapahtumanjärjestäjän suhtautumiseen talousasioihin. Moniin niistä pystyy vastaamaan kyllä/ei-periaatteella. Tarkoituksena on selvittää, kuinka paljon tapahtumanjärjestäjä panostaa talousasioiden suunnitteluun ja seurantaan. Vastausten perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, kuinka ammattimaisella tasolla tapahtuman järjestäminen on taloudelliselta kannalta. Lisäksi investointeihin liittyy kysymys tilapäisrakentamisesta. Hyvin useat tapahtumat vaativat jonkinasteista tilapäisrakentamista, ja tärkeäksi tekijäksi tässä tapauksessa nousee palkattavan rakentajan kotipaikka.

Osio tarjoaa kolme kysymystä, joihin voi vastata joko kyllä tai ei. Näillä yksinkertaisilla kysymyksillä kartoitetaan sitä, millä tasolla tapahtuman taloutta hallitaan. Pisteitä saa, mikäli kysyttävät asiat ovat kunnossa. Pisteytyksessä talouden seurantaan liittyvät eri pisteluokat ovat vaatimustensa perusteella melko lähellä toisiaan, joten tässä kohti pisteiden väliset rajat ovat häilyviä. Tilapäisrakentamisen pisteytys mittaa sitä, työllistetäänkö rakentamisella paikallisia vai muualta tulevia tahoja, jolloin paikallisuus kerää eniten pisteitä.

6.2.3 Tapahtumakävijät

Tapahtumakävijöiden osalta kysymysten painopiste on kävijöiden määrässä sekä Lahden seudun ulkopuolelta tulevien kävijöiden viipymässä. Kävijöiden määrä ja viipymä ovat esillä suoraan tai välillisesti useissa esitellyistä arviointimalleista. Kävijöiden, erityisesti ulkopaikkakuntalaisten kävijöiden, määrä sekä viipymä ovat hyvin tärkeässä osassa taloudellisia vaikutuksia mietittäessä. Jotta tapahtumalla voidaan päästä positiivisiin taloudellisiin vaikutuksiin, on sen tuotava alueelle uutta rahaa. Tässä osiossa voisi kysyä myös kävijöiden rahankulutusta, mutta asiaa on hyvin hankalaa arvioida ennalta, varsinkin jos aikaisempia rahankulutustutkimuksia ei ole tehty.

Tapahtumakävijöissä kävijämääriin liittyvät pisteytykset perustuvat arvioihin Lahden seudun tapahtumien kokoluokasta. Tarkoituksena on, että jokainen piste-kategoria on mahdollista saavuttaa. Tapahtuman kävijöiden osalta on todennäköistä suotuisa taloudellinen vaikutus, mikäli mahdollisimman suuri määrä kävijöistä tulee Lahden ulkopuolelta. Seudun ulkopuolelta tulevien henkilöiden yöpymiset myös nostavat alueelle jäävän rahan määrää huomattavasti. Yöpymisen pisteytys pyritään myös tekemään sellaiseksi, että joillakin tapahtumilla on kestoensa puolesta mahdollisuudet saada maksimipistemäärä.

6.2.4 Työllistävä vaikutus

Työllistävässä vaikutuksessa tärkeänä tekijänä ovat työllistämisen määrä, työllistettyjen kotipaikka sekä se, ovatko työllistetyt vapaaehtoisia vai palkattuja. Kävijöiden kohdalla puhuttiin uuden rahan tuomisesta alueelle, työllisyyden kohdalla puolestaan kyse on rahan pitämisestä alueella eli alueen ulkopuolelle vuotavan rahamäärän minimoimisesta. Esimerkiksi Input-output- ja FEET-mallit käsittelevät työllisyysvaikutuksia.

Mikäli tapahtuman käyttämä työvoima on täysin paikallista ja palkattua, tapahtuma saa työllistävän vaikutuksen osiosta täydet pisteet. Palkatut ovat taloudelliselta vaikutukseltaan vapaaehtoisia kannattavampia, koska työntekijöiden palkkaaminen lisää paikallistalouteen tulevan rahan määrää. Lisäksi mikäli työssä olevat ovat vapaaehtoisia, tämä poistaa heiltä mahdollisuuden olla vastaavana aikana palkkatöissä, mikä toisi suuremmat taloudelliset vaikutukset alueelle.

6.2.5 Sidosryhmät

Sidosryhmää koskevat kysymykset keskittyvät tapahtuman tekemiin ostoihin sekä odotettuihin vaikutuksiin Lahden seudun muulle liiketoiminnalle. Sidosryhmät ovat olennaisesti mukana muun muassa FEET mallissa. Jos tapahtuma tekee ostonsa paikallisesti, tällä voidaan edesauttaa rahan pysymistä alueella. Tapahtuman taloudelliset vaikutukset eivät riipu ainoastaan ihmisten kuluttamisesta itse

tapahtumassa, vaan myös tapahtumapaikan ulkopuolella. Tämän vuoksi on tärkeää kysyä arviota siitä, millä tavoin tapahtuman odotetaan vaikuttavan alueen eri liikeloihin, kuten majoitus- ja ravintolatoimintaan.

Tässä osiossa tapahtuma saa sitä paremmat pisteet, mitä suotuisimmat vaikutukset ovat odotettavissa seudun yrityksille. Mikäli tapahtuma tekee kaikki tapahtuman toteuttamiseen tarvittavat ostot paikallisilta yrityksiltä, se saa täydet viisi pistettä, koska tällöin rahaa tulee paikallistalouteen. Lisäpisteitä tulee, jos tapahtumalla on odotettavissa hyvin huomattavia vaikutuksia Lahden seudun majoitus-, ravintola- ja liikennetoimintaan sekä vähittäiskauppaan.

6.2.6 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppanit-osiossa kysytään tietoja tapahtuman tekemästä yhteistyöstä alueen yritysten kanssa sekä tapahtuman saamista mahdollisista avustuksista tai sponsoreista. Esimerkiksi Return on Investment-mallissa avustukset ja sponsorituet ovat vahvasti esillä. Yhteistyöllä paikallisten yrittäjien kanssa voidaan lisätä tapahtuman näkyvyyttä, sekä edesauttaa tapahtuman ja paikallisten yrittäjien saamia taloudellisia vaikutuksia tapahtuman johdosta. Tapahtuman paketoinnilla matkailutuotteeksi esimerkiksi majoituspalvelun kanssa voidaan edesauttaa ihmisten yöpymistä alueella. Tapahtuman saamat sponsorituet voidaan laskea tuotoiksi, jolloin ne voivat olla tärkeä osa taloudellisia vaikutuksia. Tapahtuma saattaa myös saada muunlaisia avustuksia. Tästä esimerkkinä voisi toimia kaupungin järjestämä alueen kunnostus tapahtumaa varten, joka hyödyttää aluetta yleisestikin eikä vain tapahtumaa.

Yhteistyö paikallisten yritysten kanssa määrittelee sen, paljonko tapahtuma saa pisteitä viimeisestä osiosta. Mikäli yhteistyö on tehokasta ja ulottuu usealle alalle, ovat positiiviset taloudelliset vaikutuksetkin todennäköisempiä. Yhteistyö hyödyttää usein sekä tapahtumanjärjestäjää, että yhteistyötä tekevää yritystä. Tapahtuman paketoinnilla osaksi jotakin matkailutuotetta voidaan parantaa tapahtuman

houkuttelevuutta ja myös saatavuutta. Sponsorit ja avustukset puolestaan tuovat uusia tuloja tapahtumalle, jolloin niiden tehokas etsintä on kannattavaa.

6.3 Ympäristövaikutusten työkalu

Ympäristö ja talous nivoutuvat yhteen yllättävän monessakin asiassa. Talousosiossa kysyimme useita sellaisia perustietoja, joilla on vaikutusta myös ympäristön kannalta. Toimeksiantajan ohjeiden mukaisesti ympäristötyökalussa (LIITE 4 ja LIITE 5) keskityimme ympäristöön kohdistuvissa vaikutuksissa ns. luonto- eli ekologisen kestävyys näkökulmaan. Ympäristötyökalut eivät niinkään ota kestävä kehityksen sosiaalista ja kulttuurista puolta huomioon, vaan ne keskittyvät suoranaisiin ympäristövaikutuksiin. Huomion on siis enemmälti saanut ekologinen kestävyys yhdistettynä taloudelliseen kestävyys. (Ympäristö 2011.)

Kysymyslomakkeen jako eri osa-alueisiin on osaksi saatu toimeksiantajamme edustajalta hänen käymässään neuvottelussa Lahden Teknisen viraston kanssa. Kysymyksissä on kuitenkin otettu vahvasti huomioon paikallisuus, joka on osa kestävä kehityksen sosiaalista kestävyys. Kysymyslomake keskittyy ensin tapahtuman toimintaympäristöön. Tapahtumapaikka on keskeisin niin negatiivisten kuin positiivistenkin vaikutusten syntypaikka. Toimintaympäristön valinta ja siellä tapahtuvat toimet ovat suuressa merkityksessä, kun arvioidaan eri ympäristövaikutuksia.

Muut kysymysten aiheet ovat jäte, ravintolapalvelut, liikennejärjestelyt, lisärakenteet, saniteettitilat ja juomavesi, vapaaehtoiset, alihankkijat ja henkilökunta sekä melu. Pyrkimyksenä on tuoda ekotehokkaat ratkaisut osaksi tapahtumanjärjestäjän arkipäiväisiä ratkaisuja ja sitouttaa järjestäjä niihin. Ympäristötyökalun pisteytyslomakkeessa on sidottu toisiinsa useita kysymyksiä. Samassa pisteytyksessä voidaan siis huomioida useinkin kysymyksen vastaus. Näin on valittu, jotta nähdään selkeämmin tehdyt toimet ja niiden sisältöjen vaikutukset. Ympäristötyökalussa otsikoiden alla olevat asiat linkittyvät selkeästi toisiinsa ja näin ollen muodostavat kokonaisuuden.

6.3.1 Tapahtumapaikka ja toimintaympäristö

Tapahtumapaikan (*venue*) ja toimintaympäristön (*location*) osuuteen on kerätty kysymyksiä liittyen kyseisiin termeihin. Englanninkieliset termit ovat vakiintuneemmat, joten niiden mukanaololla varmistetaan kaikkien ymmärtävän termit oikein. Kysymyksillä on tarkoitus kartoittaa sitä, kuinka hyvin taloudellinen ekotehokkuus yhdistyy luonnonsuojeluun ja samalla ottaa huomioon ihmisten hyvinvoinnin.

Tarkoitus on saada järjestäjät huomioimaan omien valintojensa vaikutukset, niin muutokset luonnossa kuin toimintaympäristössä ja sen asukkaissakin. Osion kysymykset ovat isoja valintoja, joita tapahtumanjärjestäjän on tehtävä jo aivan järjestelyiden alkuvaiheessa. Kysymyksien sisällöllä on tarkoitus saada tapahtumanjärjestäjä tiedostamaan valintojensa vaikutukset jo ennalta. Erityisesti tapahtuman toimintaympäristöä valittaessa on otettava huomioon ympäristönäkökulma ja se, miten vuodenaika vaikuttaa valintoihin, kuten olemme luvussa 3.4. eritelleet.

6.3.2 Jäte

Jätteen synnyn ehkäisy ja sen hallinta ovat merkittävässä osassa, kun tarkastellaan tapahtumien ympäristövaikutuksia. Jätteiden hallinta on osa-alue, jossa on aina parannettavaa osaksi senkin takia, että uusia tapoja jätteiden hallintaan kehitellään koko ajan. Jätteidensynnyn ehkäisyssä keskeisintä on, että ensisijaisesti jätteen syntymistä vältetään, toisaalta että syntyvän jätteen määrää vähennetään ja kolmanneksi että jätteet hyötykäytetään. Tärkeintä on kuitenkin jätteistä huolehtiminen. (Linnanen, Markkanen, Ilmola 1997,123–124.)

Jättemäärien hallinnassa lajittelu on suuressa arvossa. Jätehuolto on osa-alue, jota tapahtuman järjestäjän on helppo parantaa sekä saada siitä näkyviä tuloksia. Jätehuolto on myös osa-alue, joka näkyy kävijälle hyvin selkeästi, niin sen hyvin kuin huonosti järjestäminen. Huomiota on kiinnitettävä siihen, miten hyvin on otettu huomioon ruokailuihin liittyvien jätteiden hallinta. Yhteistyössä ravintolayrittäjien

kanssa voidaan rakentaa kestäviä ratkaisuja siihen millaisia astioita kävijät käyttävät. Jätteiden hallintaa on hyvä laajentaa niin vapaaehtoisten kuin osallistujien ruokailuihin.

6.3.3 Ravintolapalvelut

Ravintoloiden ja niiden tarjoamien tuotteiden valinnalla voidaan saavuttaa monia eri hyötyjä ympäristön kannalta. Palveluiden tarjoajilta voidaan edellyttää jotakin ympäristömerkkiä kuten esittelemäämme Joutsenmerkkiä tai muuta ruualle suunnattua ympäristömerkkiä. Tässä kysymysosuudessa pisteytys on jätetty osaksi toimeksiantajalle. Pisteytys oli vaikea rakentaa sen vuoksi, ettei ollut täysin selvää, mitä toimeksiantaja haluaa painottaa. Pisteytyksessä palvelun tarjoajia valittaessa voidaan painottaa joko paikallisia yrittäjiä, työllistämisvaikutusta tai vaikka sitä, minkä kokoinen yritys on kyseessä.

Samalla voidaan panostaa siihen, mitä palvelun tarjoaja tarjoaa tapahtumassa kävijöille. Pisteytyksessä on annettu painoarvoa eli enemmän pisteitä, jos ruoka on lähiruokaa ja kotimaista. Tärkeää on tarjota kävijöille ruokia, jotka edustavat paikallista ruokakulttuuria. Ruuan pisteytyksessä voidaan ottaa huomioon, onko ruoka luomuruokaa, tai voidaan antaa enemmän pisteitä, jos käytössä on Reilun kaupan tuotteita. Uskomme, että työkalujen muotoilut vielä hioutuvat käytössä ja toimeksiantaja nostaa kysymyksiin heille tärkeitä asioita. Huomioon tulisi ottaa myös esiintyjien, osallistujien ja työntekijöiden ruokailut ja niiden sisällöt.

6.3.4 Liikenne

Eri liikennejärjestelyillä on huomattavia vaikutuksia niin asiakkaiden kuin toimintaympäristön läheisyydessä asuvien asukkaidenkin viihtyvyyteen. Ympäristövaikutusten arviointiin liittyy tapahtumanjärjestäjän oma arvio siitä, mistä yleisö ja osallistujat tapahtumaan saapuvat. Mitä kauempaa osallistujat tai yleisö saapuvat paikalle, sitä enemmän he tuottavat negatiivisia ympäristövaikutuksia, ja näin ollen myös pisteytys on laskeva kun etäisyys on kasvava. Jos osallistujat tai kävijät

saapuvat erityisen kaukaa lentäen, voidaan heille tarjota mahdollisuutta hyvittää lentojensa aiheuttamat ympäristövaikutukset. Suomessa toimii Reilun matkailun yhdistys, jonka kanssa voi yhteistyössä miettiä ratkaisuja, miten minimoida liikenteestä aiheutuvat ympäristöhaitat.

Paikoitusalueet ovat sitä suuremmassa merkityksessä, mitä suuremmasta tapahtumasta on kyse. Liikenteen sujuvuus on tärkeää niin kävijöiden kokemuksen kuin ympäristönkin kannalta. Jonottaminen ja ruuhkautuminen aiheuttavat enemmän haitallisia päästöjä. Paikoitusalueet tulisi järjestää niin, että ne ovat tapahtuman läheisyydessä, tai niin että niiltä on maksuton yhteiskuljetus itse tapahtumapaikalle. Kun käytetään jo olemassa olevia paikoitusalueita, on erityisesti paikallisten ne helpompi löytää eikä järjestelyihin silloin tarvitse käyttää niin paljon aikaa ja rahaa. On huolehdittava myös tavarantoimittajien reiteistä tapahtumapaikalle.

Pisteytyksessä on huomioitu, miten julkisilla tai tapahtumanjärjestäjän itse järjestämällä kulkuneuvoilla on mahdollista saapua alueelle. Erityisesti Lahden seudulla ja Lahden keskustan tapahtumapaikoille saapuminen julkisilla tai tapahtumajärjestäjän yhteiskuljetuksella on arvioitu samanarvoiseksi pisteytyksessä. Lahden keskustan tapahtumanjärjestäjille julkisen liikenteen ja omien kuljetusten käyttö on suuri haaste, johon tulisi tarttua hyvinkin voimallisesti.

6.3.5 Lisärakenteet

Talousvaikutusten työkalussa on jo kysymyksiä lisärakenteista, mutta ne ovat talousnäkökulmasta, joten myös ympäristökysymyksissä on oltava niistä kysymyksiä. Lisärakennevalinnoilla voidaan vaikuttaa tapahtuman ympäristövaikutuksiin, esimerkiksi valinnalla siitä kuka lisärakenteet toimittaa ja mistä sekä minkä tyyppisiä lisärakenteita tarvitaan ja käytetään. Yksi tärkeimmistä valinnoista on, millainen ratkaisu lisärakenteiden omistuksesta tehdään.

Lisärakenteissa on monia eri vaihtoehtoja. Rakenteet voidaan vuokrata, eli silloin niitä käytetään eri tapahtumissa uudelleen kerta toisensa jälkeen. Tämä on kaikista

ekologisin vaihtoehto. Toiseksi paras vaihtoehto on, jos rakenteet päätetään hankkia omaksi ja niillä on jatkokäyttöä muissa tapahtumissa. Ekologisuuteen vaikuttaa myös se, miltä toimittajalta lisärakenteet hankitaan. Paikallisen toimittajan valinta tukee paikallistaloutta ja kuljetukset tapahtuvat lähempää, joten ei synny päästöjä lainkaan niin paljoa. Hankintoja mietittäessä voidaan hyödyntää MIPS-laskentaa sekä arvioida aiheutuvaa hiilijalanjälkeä.

6.3.6 Saniteettitilat ja juomavesi

Saniteettitilojen taso on kävijän näkökulmasta varmasti yksi yleisimmin käytetyistä arviointikriteereistä tapahtuman onnistumisen kannalta. Saniteettitilojen valintaan kannattaakin panostaa, sillä ne vaikuttavat kävijöiden viihtyvyyteen merkittävästi. Vaihtoehtoja saniteettitiloista, jotka eivät ole tapahtuma-alueella kiinteänä on nykyään jo useita. Kiinteistä ja riittävistä saniteettitiloista aiheutuu ympäristön kannalta vähiten haittaa, mutta harvassa vähänkään isommassa tapahtumassa tämä valitettavasti toteutuu koska kiinteiden saniteettitilojen rakentaminen tapahtumapaikalle ei ole kannattavaa harvoin järjestettäviä tapahtumia varten. Valikoimaan kuuluvat myös siirrettävät mutta viemäriverkkoon liitettävät saniteettitilat, jotka ovat hyvä valinta ympäristön kannalta. Saniteettitiloja valittaessa on huomioitava niiden tyhjennystarve ja tyhjennyksen tekijä. Siirrettävät saniteettitilaratkaisut ovat valitettavasti melko kalliita. Niitä tulisi kuitenkin varata riittävä määrä kävijöitä kohden. Tästä on ohjeelliset määrätkin kerrottu useimmissa kotimaisessa tapahtumajärjestämisen oppaissa.

Käsihygienia on massatapahtumissa erityisen tärkeää, ja sen järjestäminen on myös tapahtumajärjestäjän vastuulla. Sen hyvin tai huonosti järjestäminen vaikuttaa suoraan kävijöiden viihtyvyyteen. Myös juomavesi erityisesti kesäkauden tapahtumissa on järjestettävä niin, että sitä on saatavilla helposti. Kävijän näkökulmasta ilmaisen juomaveden saanti varmasti lisää viihtyvyyttä itse tapahtumassa.

6.3.7 Vapaaehtoiset, henkilökunta ja alihankkijat

Vapaaehtoiset ovat suurimassa roolissa yleisesti suomalaisissa tapahtumissa itse tapahtuman aikana. Vapaaehtoisten koulutukseen ja opastukseen tulee panostaa. He voivat omalla toiminnallaan olla esimerkkinä kävijöille. Vapaaehtoisten koulutukseen ja työnjakoon sekä johtoon on hyvä panostaa erityisesti, koska se varmasti kannustaa vapaaehtoisia tulemaan uudelleenkin. Tapahtuman onnistumiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin kukin tietää mitä häneltä odotetaan ja mikä on hänen vastuullaan. Tapahtumaan palkattu henkilökunta voi valinnoillaan vaikuttaa energian käyttöön sekä jätteiden syntyyn, joten heidänkin kohdallaan koulutus on erityisen tärkeää. Kun lisätään valmiuksia toimia ekotehokkaasti, usein motivaatio sen mukana kasvaa ja jokainen antaa enemmän työyhteisössä sekä yhteisön jäsenenä.

Alihankkijoita valittaessa voidaan panostaa moniin eri valintakriteereihin. Yksi niistä voi olla alihankkijalla olemassa olevat ympäristömerkit. Vaatimukset esimerkiksi alihankkijoiden ympäristömerkeistä lisäävät motivaatiota hankkia ympäristömerkki ja näin täyttää vaatimukset. Näin myös lisätään ammattialoittain eri palveluiden tarjoajien alojen muuttumista kestävämmiksi. Alihankkijoita valittaessa on hyvä myös miettiä paikallisuutta, paikallisia yrityksiä valittaessa korostuu taas taloudellinen puoli sekä ekologisuus. Paikallinen yrittäjä on helpompi sitouttaa tapahtumaan ja sen onnistumiseen, koska se vaikuttaa suoraan hänen omaan paikallistalouteensa.

6.3.8 Melu

Melun tuottaminen tapahtumassa on luvanvaraista. Melutasoa on järjestäjän hyvä seurata paikan päällä aktiivisesti. Melu voi häiritä erityisesti tapahtumapaikan läheisyydessä asuvia ja näin ollen heikentää tapahtuman imagoa. Melu häiritsee usein myös toimintaympäristön eläimistöä. Meluseurantaa olisi hyvä myös kirjata. Näin voidaan seurata tapahtuman aiheuttamaa melua eri vuosina. Mahdollisissa ongelmatapauksissa seurantaa voidaan käyttää selvittelyn apuna. Tapahtumanjärjestäjän kannattaa huomioida melun aiheuttamat ongelmat jo etukäteen ja tiedottaa

lähistöllä asuville tapahtumasta. Yleensä avoimuus herättää enemmän luottamusta ja näin ymmärrystä.

6.3.9 Lisäkysymyksiä taustatietojen kartoitukseen

Kysymyksiämme kehiteltäessä nousi esille lista kysymyksiä, joiden sanallista vastausta ei voi suoranaisesti pisteyttää, mutta jotka antavat lisätietoa tapahtumasta ja sen järjestelyistä. Ne auttavat hahmottamaan tapahtuman suuruusluokkaa sekä osaamisen tasoa. Samalla voidaan nähdä tapahtumanjärjestäjän sitoutuminen omaan kulttuuriperintöön sekä sen säilyttämiseen, ottaen huomioon tasavertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden niin toimintaympäristöä kuin siellä asuvia ihmisiä kohtaan. Lisäkysymyksillä voidaan saada tarvittavaa lisätietoa moneen eri kysymykseen ikään kuin taustaksi, joka auttaa paremmin arvioimaan ja pisteyttämään varsinaisia kysymyksiä.

7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI

7.1 Yhteenveto

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa toimeksiantajalle työkaluja tapahtumien tuomien talous- ja ympäristövaikutusten ennalta arviointiin. Niitä alettiin rakentaa olemassa olevien teorioiden pohjalta, ja työkalut muodostettiin toimeksiantajan ohjeiden mukaisesti kysely- ja pisteytyslomakkeista.

Halusimme saada suuntaa antavan kuvan Lahden seudun tapahtumanjärjestäjien tämänhetkisestä tapahtumien vaikutusten arvioinnista, joten lähetimme aiheeseen liittyvän kyselyn sähköpostitse 12:lle alueen tapahtumanjärjestäjälle. Vastauksia kyselyyn saimme yhteensä kahdeksan. Vastausten perusteella saattoi nähdä, että alueella arvioidaan melko vähän tapahtumien talous- ja ympäristövaikutuksia. Vähäisen aikaisemman arvioinnin vuoksi koimme tarkoituksenmukaiseksi rakentaa työkaluista mahdollisimman selkeitä ja yksinkertaisia kokonaisuuksia.

Taloudellisten vaikutusten työkalussa punainen lanka kietoutuu kahteen seikkaan. Ensinnäkin jotta tapahtuma voi tuottaa alueelle positiivista taloudellista vaikutusta, tapahtuman tulee hankkia alueelle ulkopuolelta tulevaa rahaa. Toinen tärkeä seikka on, että alueella jo oleva raha tulisi pyrkiä myös pitämään siellä, eli välttää rahan ”vuotoja” alueen ulkopuolelle. Teorian pohjalta näihin seikkoihin vaikuttaviksi tärkeimmiksi tekijöiksi muodostuivat tapahtuman kesto, työllistävä vaikutus, tapahtumakävijöiden viipymä ja lähtöalue, yhteistyö alueen yritysten kanssa sekä tapahtuman vaikutus alueen liiketoimintaan yleisesti. Kysely- ja pisteytyslomakkeissa tavoiteltiin kaikkien näiden tekijöiden huomiointia.

Ympäristövaikutusten työkalussa kantavaksi teemaksi muodostui kestävä kehitys luonnon kannalta. Työkalussa jätettiin siis tarkastelun ulkopuolelle ympäristövaikutukset sosiaaliselta ja kulttuurilliselta näkökannalta. Tärkeimpänä yksittäisenä

tekijänä ympäristötyökalussa toimii toimintaympäristön käsite, sillä se määrittää pitkälti, millaisia haittoja tapahtumasta voi koitua ympäristölle. Muita työkalussa käsiteltäviä aihealueita ovat jäte, ravintolapalvelut, liikennejärjestelyt, lisärakenteet, saniteettitilat ja juomavesi, vapaaehtoiset, alihankkijat ja henkilökunta sekä melu.

Työkalut valmistettiin niin, että ne sopivat Lahden seudun tapahtumille yleisesti, joten niitä tehdessä ei pyritty huomioimaan erityisesti mitään tiettyä tapahtumatyyppejä. Työkaluja ei ole vielä ehditty testaamaan, joten niiden muoto tulee varmasti muuttumaan ajan kuluessa. Työkaluja voidaan muokata soveltuviksi erityyppisiin tapahtumiin, kuten urheilu- tai kulttuuritapahtumiin. Tällöin eri näkökulmat painottuvat eri tavoin kuin tässä työssä esitellyissä malleissa.

7.2 Opinnäytetyöprosessin kuvaus ja arviointi

Yhtenä suurimmista työn haasteista koimme sen, että aloitimme tämän työn kahdena erillisenä työnä, ja työt yhdistettiin vasta melko myöhäisessä vaiheessa tammi-kuun alussa. Aiheet työhön tulivat toimeksiantoina koululta kevään ja syksyn aikana 2010. Ensimmäinen tapaaminen toimeksiantajan edustajan kanssa oli vasta lokakuussa, ja tuolloin selvisi, että töistä halutaan tuotoksena työkalut talous- ja ympäristövaikutusten ennalta arviointiin. Koululta saatujen tietojen perusteella meillä ei ollut ennen tapaamista selkeää käsitystä siitä, mitä opinnäytetyöltä haetaan.

Aloimme tehdä yhteistyötä osittain jo ennen töiden yhdistämistä. Yhteistyö tuntui luonnolliselta, koska toimeksiantaja ja opinnäytetyön ohjaaja olivat samoja, ja töiltä haettiin samankaltaisia tuotoksia. Olimme tuolloin jo jakaneet tekstin tuottamista joidenkin molemmissa töissä esiintyvien osioiden kohdalla, kuten tapahtumien määrittelyssä ja toimeksiantajan esittelyssä.

Mielestämme yhteistyö sujui toimeksiantajan kanssa moitteettomasti. Tapaamisissamme toimeksiantajan edustajan Inkeri Määtän kanssa käsitelimme työn

edistymistä ja toimeksiantajan toiveita työn lopputuotoksesta. Samalla tuli esille useita jatkotutkimusaiheita. Välillä näytti siltä, että työ laajenee suuremmaksi kuin opinnäytetyön on tarkoitus. Tapaamisia oli riittävästi, ja sen lisäksi olimme yhteydessä sähköpostitse. Koimme, että saimme myös koulun puolelta jatkuvaa ja monipuolista ohjausta työn edetessä. Tapaamisia ohjaavan opettajan kanssa oli useita, ja työtä tehdessä oli tunne, että tarvittaessa ohjaajalta saa apua. Ainoa miinuspuoli oli, että työn yhdessä tekemisen mahdollisuus olisi voinut tulla ilmi jo aikaisemminkin.

Saimme toimeksiantajaltamme palautetta sähköpostitse. Tekemämme työkalut olivat sellaisenaan liian laajoja, koska ne tulevat olemaan osa suurempaa kokonaisuutta eikä niitä ole tarkoitus käyttää erillisinä työkaluina. Toimeksiantaja joutuu siis muokkaamaan tekemiämme tuotoksia paremmin tarkoituspänsä sopiviksi, mutta palautteen mukaan työstämme on apua. Viestissä toivottiin, että käsittelemme tutkimiemme vaikutuksien numeraalista puolta enemmän kuin se on esillä työkaluissa. Lisäksi mainittiin, että taloudellisia vaikutuksia varten olisi hyödyllistä saada laskentamalli. (Määttä 2011.) Numeraalinen puoli jäi vähemmälle käsittelylle, koska Lahden seudun tapahtumat ovat tehneet tutkimuksia hyvin vähän tai eivät lainkaan tapahtumiensa tuomista talous- ja ympäristövaikutuksista. Taloudellisten vaikutusten laskentamallia ei ole sisällytetty työhön, sillä mielestämme sen rakentamiseen vaadittaisiin jo olemassa olevaa tutkimustietoa, joka alueelta siis käytännössä puuttuu.

Olemme kokonaisuudessaan tyytyväisiä opinnäytetyön lopputulokseen. Pääsimme työn kautta yhdistämään tietoa konkretiaan, ja saimme työkaluista mielestämme odotuksiamme paremmat. Uskomme niistä olevan hyötyä myös toimeksiantajalle. Yhteistyö tuntui oikealta ratkaisulta, sillä sen kautta tekstin tuottaminen ja työstäminen oli tehokkaampaa. Toimeksiantajan kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esille monia jatkotutkimusaiheita. Talouspuolen aiheita olisi kävijätutkimuksen tekeminen erityisesti rahankäytöstä, mutta samaan voisi myös liittää ympäristönäkökulman. Lisäksi taloudellisten vaikutusten laskentakaavion rakentaminen Lahden seudulle voisi olla tarpeellista.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Allen, J., O'Toole, W., Harris, R. & McDonnell, I. 2008. Festival and Special Event Management. Fourth Edition. Milton: John Wiley & Sons.

Autio, S. & Lettermeier, M. 2002. Ekotehokkuus Business as future, Yrityksen ekoteho-opas. Hämeenlinna: Karisto.

Borg, P., Kivi, E. & Partti, M. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi. Juva: WSOY.

Bowdin, G., McDonnell, I., Allen, J. & O'Toole, W. 2001. Events management. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Bowdin, G., Allen, J. O'Toole, W Harris, R. McDonnell, I., &. 2011. Events management 3rd Edition. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Chhabra, D. 2004. Economic Impact of Festivals in the United States: a case study of the Scottish Highland Games. Teoksessa Long, P. & Robinson M. (toim.) Festivals and Tourism: Marketing, Management and Evaluation. Gateshead: Atheneum Press, 139–149.

Cooper, C. Fletcher, J. Fyall, A. Gilbert, D & Wanhill, S. 2008. Tourism: Principles and Practice. Fourth Edition. Harlow: Pearson Education Limited.

Daniels, M. 2004. Beyond Input-Output analysis: Using Occupation-Based Modeling to Estimate Wages Generated by a Sport Tourism Event. Teoksessa Journal of Travel Research. Vol 43, 75–82.

Dwyer, L., Forsyth, P. & Spurr, R. 2006. Assessing the Economic Impacts of Events: A Computable General Equilibrium Approach. Teoksessa Journal of Travel Research. Vol 45, 59–66.

Dwyer, L., Forsyth, P. & Spurr, R. 2005. Estimating the Impacts of Special Events on an Economy. Teoksessa *Journal of Travel Research*. Vol 43, 351–359.

Frechtling, D. 2001. *Forecasting Tourism Demand: Methods and Strategies*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Getz, D. 2008. Event tourism: Definition, evolution and research. Teoksessa *Tourism Management*. Vol 28, 403–428.

Getz, D. 2005. *Event Management & Event Tourism*. Second Edition. New York: Cogniant Communication Corporation.

Halme, M., Heino, E., Anttonen, M., Kuisma, M. & Kontoniemi, N. 2005. *Materiaalinsäästön palveluista liiketoimintaan-kohti jätteiden synnyn ehkäisyä*. Helsinki: Edita Prima.

Hall, C. 2003. *Introduction to Tourism: Dimensions and Issues*. Fourth Edition. Frenchs Forest: Pearson Education Australia.

Hall, C. & Lew, A. 2009. *Understanding and Managing Tourism Impacts: An Integrated Approach*. Oxon: Routledge.

Hemmi, J. 2005. *Matkailu, ympäristö ja luonto osa 1*. Jyväskylä: Gummerus.

Hemmi, J. 2005. *Matkailu, ympäristö ja luonto osa 2*. Jyväskylä: Gummerus.

Hunter, C. & Green, H. 1995. *Tourism and the environment, A sustainable relationship*. London: Routledge.

Jackson, J., Houghton, M., Russell, R. & Triandos, P. 2005. Innovations in Measuring Economic Impacts of Regional Festivals: A Do-It-Yourself Kit. Teoksessa *Journal of Travel Research*. Vol. 43, 360–367.

Jones, M. 2010. Sustainable Event Management, A practical guide. London: Dunstan House.

Juntheikki, R., Kauppila, P. & Kesti, H. 2002. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa. Kajaani: Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Kainulainen, K. 2005. Kunta ja kulttuurin talous. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kalmari, H., Kelola, K. 2009. Vastuullisen matkailijan käsikirja. Keuruu: Otava.

Kauhanen, J., Juurakko, A. & Kauhanen, V. 2002 Yleisötapahtuman suunnittelu ja toteutus. 1. Painos Vantaa: WSOY.

Lahden seudun matkailun taloudelliset vaikutukset 2010. 2010. Haaga-Perho. Lahti: Lakes, Lahden seudun kehittämissyhtiö Oy.

Lampinen, J. & Lohiranta, T. 2009. Yleisötilaisuuden järjestämisopas. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Linnanen, L., Markkanen, E. & Ilmola, L. 1997. Ympäristöosaaminen, Kestävän kehityksen haaste yritysjohdolle. Helsinki: Otaniemi Consulting Group.

Loukola, M-L. 2007. Kestävän elämäntavan oppiminen, Kestävä kehitys opetuksen, arkikäytäntöihin ja toimintakulttuuriin. Helsinki: Yliopistopaino.

Mason, P. 2008. Tourism Impacts, Planning and Management. Second Edition. Burlington: Butterworth-Heinemann.

McDonnell, I., Allen J. & O'Toole W. 1999. Festival and special event management. First Edition. Singapore: John Wiley & Sons.

Moisio, J., Salhberg, S. & Tuominen, K. 2008 Johtamisstandardit Osa 6, Kestävää ympäristöhallintaa ISO14001:2004 & EMAS 44 hyvää kysymystä ja esimerkkiparia, Itsearviointin työkirja. Turku: Benchmarking.

Paajanen, M. 1993. The Economic Impact Analysis of Tourism: A Comparative Study of the Nordic Model and the Tourist Economic Model. Helsingin kauppakorkeakoulu.

Page, S. & Connell, J. 2006. Tourism: A Modern Synthesis. Second Edition. London: Thomson Learning.

Raj, R., Walters, P. & Rashid, T. 2009. Events Management: an Integrated and Practical Approach. London: SAGE Publications Ltd.

Sadeniemi M. 1996. Nykysuomen sanakirja. Juva: WSOY.

Salo, M., Lähteenoja, S. & Lettermeier, M. 2008. MatkailuMIPS- Matkailun luonnonvarojen kulutus. Helsinki: Edita.

Shone, A. & Bryn, P. 2004. Successful Event Management. Second Edition. London: Cengage Learning.

Tekniikansanasto Ry, 1998. Ympäristösanasto, Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit. Jyväskylä: Gummerus.

Tribe, J. 2005. The Economics of Recreation, Leisure and Tourism. Third Edition. Burlington.

Tum, J., Norton, P & Wright, J.N. 2006. Management of Event Operations. Burlington: Elsevier Ltd.

Van Der Wagen, L. 2001. Event management : for tourism, cultural, business and sporting events. Melbourne : Hospitality Press.

Vanhove, N. 2005. The Economics of Tourism Destinations. Norfolk: Biddles Ltd.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

Wackernagel, M. & Rees, W. 1996. Our ecological footprint, Reducing human impact on the earth. Gabriola Island: New Society Publishers.

Weaver, D. & Lawton, L. 2010. Tourism Management. Fourth Edition. Milton: John Wiley & Sons.

Ympäristöopas tapahtumien järjestäjille 1999. Matkailun edistämiskeskus, Kauppa- ja teollisuusministeriö, Ympäristöministeriö & Suunnittelukeskus Oy.

Elektroniset lähteet

GHG Protocol. 2011. [Viitattu 5.3.2011] Saatavissa
<http://www.ghgprotocol.org/calculation-tools/all-tools>

Gössling, S., Borgström Hansson C., Hörstmeier, O. & Saggel, S. 2002. Ecological footprint analysis as a tool to assess tourism sustainability. Teoksessa Ecological Economics. Vol. 43, 199-211. . [Viitattu 5.3.2011] Saatavissa
<http://webs.uvigo.es/maxose/pdf/gossling.pdf>

Ilosaarirock. 2011. [Viitattu 5.3.2011] Saatavissa
<http://www.ilosaarirock.fi/2011/ymparisto.php>

Isa-UK. 2007. [Viitattu 5.3.2011] Saatavissa http://www.censa.org.uk/docs/ISA-UK_Report_07-01_carbon_footprint.pdf

Lahti Guide. 2010. [Viitattu 16.11.2010] Saatavissa
<http://www.lahtiguide.fi/fi/lahti/>

Lahti Skigames. 2010. [Viitattu 16.11.2010] Saatavissa
<http://lahtiskigames.com/historia/>

Lahti Travel. 2010. [Viitattu 8.11.2010] Saatavissa <http://www.lahdenseutu.net/fi/>

Lakes. 2010. Lahden alueen kehittämissyhtiö Oy. [Viitattu 9.9.2010] Saatavissa
<http://www.lakes.fi/>

Mikkonen, J. Pasanen, K. & Hakola, E-M. 2009. Finnish Event Evaluation Tool (FEET) -käsikirja. [Viitattu 9.11.2010] Saatavissa
http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=bb15cb39-d943-48f6-9338-7145dd9d2933&groupId=180473&p_1_id=921715

Määttä, I. 2011. VS: Antin ja Riikan oppari [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Heinonen, R. & Kuokkanen, A. Lähetetty 3.2.2011.

Pulliainen, N. 2010. VS: Hiilijalanjälki mittausta [sähköpostiviesti].. Vastaanottaja Heinonen, R. Lähetetty 25.11.2010.

Päijät-Hämeen matkailustrategia. Lahti Travel. 2010. [Viitattu 16.11.2010] Saatavissa http://www.lahdenseutu.fi/filebank/1871-Matkailustrategia_screen.pdf

Tilastokeskus. 2010. Käsitteet ja määritelmät. [Viitattu 2.11.2010] Saatavissa <http://www.tilastokeskus.fi/til/matk/kas.html>

Tilastokeskus. 2010. [Viitattu 5.3.2010] Saatavissa http://www.stat.fi/tup/khkinv/khkaasut_sanasto.html

Valtion ympäristöhallinto. 2011. [Viitattu 21.2.2011] Saatavissa <http://www.ymparisto.fi>

World Travel & Tourism Council. 2010. [Viitattu 14.9.2010] Saatavissa http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research/Economic_Research/

Yle. 2010. [Viitattu 25.2.2011] Saatavissa http://yle.fi/alueet/lahti/2010/11/nakokulma_lahti_haluaa_olla_tapahtumien_kaupunki_2144683.html

Yurope. 2011. [Viitattu 5.3.2011] Saatavissa <http://www.yourope.org/goals.aspx>

LIITTEET

LIITE 1: Sähköpostikysely Lahden tapahtumajärjestäjille

Hei!

Olemme Lahden ammattikorkeakoulun Matkailun alan opiskelijoita. Teemme opinnäytetöitä, joiden toimeksiantaja on Lahden Alueen Kehittämisyhtiö Oy - LAKES/Lahti Travel Oy. Aiheenamme on tapahtumajärjestäminen ja tapahtumien vaikutukset Lahden seudulla. Keskitymme erityisesti tapahtumien talous- ja ympäristövaikutuksiin Lahden seudulla. Työmme on osa Lakesissa tekeillä olevaa "Tapahtumien hakemiseen ja järjestämiseen liittyvän toiminta- ja rahoitusmallin rakentamisen selvitystyötä". Keskitymme opinnäytetöissämme Lahden seudun tapahtumiin, joten toivomme saavamme mukaan myös Teidän kokemuksianne tapahtuman järjestämisestä ja niiden vaikutuksista.

Alla muutama kysymys aiheisiimme liittyen, joihin vastaaminen vie vain hetken. Vastauksien avulla pyrimme kartoittamaan tämänhetkistä tilannetta. Vastaathan viimeistään 18.11.2010.

- Miten arvioitte tapahtumanne ympäristövaikutuksia?
- Onko tapahtumaanne tehty kirjallinen ohjeistus/manuaali ympäristöasioista? Jos, niin miten manuaalia hyödynnetään käytännössä?
- Oletteko tehneet selvityksiä tapahtumanne taloudellisista vaikutuksista? Jos, niin millaisia?
- Millaisia uskotte tapahtumanne taloudellisten vaikutusten olevan Lahden seudulla?

Kiitos ajastanne ja panoksestanne Lahden seudun tapahtumien kehittämiseen!

Terveisin Antti Kuokkanen ja Riikka Heinonen
Lahden Ammattikorkeakoulu
Matkailun ala

LIITE 2: Sähköpostikyselyn vastaanottajat

Haapoja, Matti. Finlandia-Hiihto

Harjula, Janne. Lahden Ahkera

Hentinen, Aimo. Hollo ja Martta -festivaali

Hervola, Osmo. Hollolan keskiaikamarkkinat

Hurri, Virpi. Veteraanien MM-kisat 2009

Jaro, Riku. Keskustaisäntä

Jäppinen, Saija. Heinolan kesäteatteri

Järvinen, Tuomo. Vierumäki

Laakso, Miika. Historic Rally

Mielo, Erkki. Rautalankafestivaalit

Määttä, Inkeri. Lahti Ski Games

Räty, Taina. Sibeliusfestivaali

LIITE 3: Taloudellisten vaikutusten kyselylomake

Tapahtuman itsearviontilomake

1. Perustietoja

- Onko tapahtumaa järjestetty aikaisemmin? Montako kertaa?
- Mikä tulee olemaan tapahtuman kesto?
- Mikä on tapahtuman järjestävä taho? (Esimerkiksi jokin yritys, yhteisö tai seura)

2. Budjetointi ja investoinnit

- Onko tapahtumalle tehty budjettia?
- Onko tapahtuman talousvastuuseen nimetty joku henkilö?
- Onko tapahtuman taloudelle laskettu kriittistä pistettä?
- Millä tavoin tapahtuman taloutta seurataan?
- Onko tapahtuman mahdollista tuottaa voittoa? (Onko tapahtumanjärjestäjä esimerkiksi voittoa tuottamaton yhteisö?)
- Edellyttääkö tapahtuman järjestäminen tilapäisrakentamista? Jos kyllä, niin miltä taholta rakentaminen ostetaan?

3. Tapahtumakävijät

- Kuinka paljon tapahtumaan odotetaan yleisöä?
- Kuinka paljon tapahtumaan odotetaan osallistujia?
- Kuinka suuren osan tapahtuman yleisöstä ja osallistujista odotetaan tulevan Lahden seudun ulkopuolelta?
- Montako yötä Lahden seudun ulkopuolelta tulevien tapahtuman kävijöiden ja osallistujien odotetaan majoittuvan Lahden seudulla?

4. Työllistävä vaikutus

- Kuinka monta henkilötyötuntia tapahtuma tulee tarjoamaan? (Ennen tapahtumaa, tapahtuman aikana ja tapahtuman jälkeen)
- Kuinka suuri osuus työllistetyistä on palkattuja/vapaaehtoisia?
- Ovatko tapahtuman työntekijät Lahden seudulta vai muualta tulleita?
- Ovatko tapahtuman esiintyjät Lahden seudulta vai muualta tulleita?

5. Sidosryhmät

- Mistä ostetaan tapahtuman toteuttamiseen tarvittavat palvelut ja tuotteet? (Esimerkiksi tarvittava äänentoisto ja tekniikka)
- Miten tapahtuman arvioidaan vaikuttavan Lahden seudun:
  - majoitustoimintaan?
  - ravintolatoimintaan?
  - liikennetoimintaan?
  - vähittäiskauppaan?

6. Yhteistyökumppanit

- Millaista yhteistyötä tapahtuma tulee tekemään Lahden seudun yritysten kanssa? (Esimerkiksi majoitusratkaisut, afterpartyt, kuljetukset tapahtuma-alueelle ja lipunmyynti)
- Onko tapahtumaa yhdistetty matkailutuotteeksi jonkin muun palvelun kanssa? (esimerkiksi majoituspaketit hotellien kanssa)
- Käydäänkö seudun yritysten kanssa ”oravannahkakauppaa” (eli tavaroiden/palveluiden vaihtoa)? Kuinka suuri on sen tuomien hyödykkeiden osuus tapahtuman vaatimasta panostuksesta?
- Onko tapahtumalle luvattu avustuksia? Millaisia? (Esimerkiksi kaupungin/kunnan puolesta)
- Millä tavoin yhteistyökumppaneiden tai sponsorien etsimiseen on panostettu tai tullaan panostamaan?
- Onko tapahtumalle jo lupautunut yhteistyökumppaneita tai sponsoreita?

LIITE 4: Taloudellisten vaikutusten pisteytyslomake

Tapahtuman itsearvioinnin pisteytyslomake

1. Perustietoja

- Onko tapahtumaa järjestetty aikaisemmin? Montako kertaa?

3 Kertaa tai use- emmin	2 Kertaa	1 Kerran	Ei kertaakaan
5	3	1	0

- Mikä tulee olemaan tapahtuman kesto?

Yli 4 vrk	3-4vrk	1-2 vrk	12-24h	6-12h	Alle 6h
5	4	3	2	1	0

- Mikä on tapahtuman järjestävä taho? (Esimerkiksi jokin yritys, yhteisö tai seura)

Paikallinen (Lahden seutu)	Ulkopaikkakuntalainen	Ulkomainen
5	3	0

2. Budjetointi ja investoinnit

- Onko tapahtumalle tehty budjettia?

Kyllä	Ei
3	0

- Onko tapahtuman talousvastuuseen nimetty joku henkilö?

Kyllä	Ei
3	0

- Onko tapahtuman taloudelle laskettu kriittistä pistettä?

Kyllä	Ei
3	0

- Millä tavoin tapahtuman taloutta seurataan?

Talouden seurantaan on kiinnitetty erityistä huomiota	Taloutta seurataan aktiivisesti	Talouden seuranta on jokseenkin kunnossa	Talouden seuranta on melko vaatimatonta	Taloutta seurataan hyvin vähän	Taloutta ei seurata lainkaan
5	4	3	2	1	0

- Onko tapahtuman mahdollista tuottaa voittoa? (Onko tapahtumanjärjestäjä esimerkiksi voittoa tuottamaton yhteisö?)
- Edellyttääkö tapahtuman järjestäminen tilapäisrakentamista? Jos kyllä, niin miltä taholta rakentaminen ostetaan?

Paikalliselta taholta	Ulkopaikkakuntalaiselta taholta	Ulkomaiselta taholta
5	3	0

3. Tapahtumakävijät

- Kuinka paljon tapahtumaan odotetaan yleisöä?

Yli 20 000 henkilöä	Yli 10 000 henkilöä	Yli 5 000 henkilöä	Yli 3000 henkilöä	Yli 1000 henkilöä	Alle 1000 henkilöä
5	4	3	2	1	0

- Kuinka paljon tapahtumaan odotetaan osallistujia? (kilpailijat, os. maksun maksaneet jne.)

Yli 1000 henkilöä	501 – 1000 henkilöä	101 – 500 henkilöä	51 – 100 henkilöä	1 – 50 henkilöä	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Kuinka suuren osan tapahtuman kävijöistä odotetaan tulevan Lahden seudun ulkopuolelta?

Lähes kaikki	Huomattavasti yli puolet	Noin puolet	Huomattavasti alle puolet	Lähestulkoon ei ketään	Tapahtuma täysin paikallinen
5	4	3	2	1	0

- Montako yötä Lahden seudun ulkopuolelta tulevien tapahtumakävijöiden odotetaan majoittuvan Lahden seudulla?

7 yötä tai enemmän	5-6 yötä	3-4 yötä	2 yötä	1 yön	Ei yhtäkään
5	4	3	2	1	0

4. Työllistävä vaikutus

- Kuinka monta henkilötyötuntia tapahtuma tulee tarjoamaan? (Ennen tapahtumaa, tapahtuman aikana ja tapahtuman jälkeen)

- Kuinka suuri osuus työllistetyistä on palkattuja/vapaaehtoisia?

Kaikki ovat palkattuja	Suurin osa on palkattuja	Noin puolet on palkattuja	Suurin osa on vapaaehtoisia	Lähes kaikki ovat vapaaehtoisia	Kaikki ovat vapaaehtoisia
5	4	3	2	1	0

- Ovatko tapahtuman työntekijät Lahden seudulta vai muualta tulleita?

Kaikki ovat Lahden seudulta	Suurin osa on Lahden seudulta	Noin puolet on Lahden seudulta	Suurin osa on muualta	Lähes kaikki ovat muualta	Kaikki ovat muualta
5	4	3	2	1	0

- Ovatko tapahtuman esiintyjät Lahden seudulta vai muualta tulleita?

Kaikki ovat Lahden seudulta	Suurin osa on Lahden seudulta	Noin puolet on Lahden seudulta	Suurin osa on muualta	Lähes kaikki ovat muualta	Kaikki ovat muualta
5	4	3	2	1	0

5. Sidosryhmät

- Mistä ostetaan tapahtuman toteuttamiseen tarvittavat palvelut ja tuotteet? (Esimerkiksi tarvittava äänentoisto ja tekniikka)

Kaikki ostetaan Lahden seudulta	Suurin osa ostetaan Lahden seudulta	Noin puolet ostetaan Lahden seudulta	Suurin osa ostetaan muualta	Lähes kaikki ostetaan muualta	Kaikki ostetaan muualta
5	4	3	2	1	0

- Miten tapahtuman arvioidaan vaikuttavan Lahden seudun:
  - majoitustoimintaan?

Hyvin huomattava vaikutus	Huomattava vaikutus	Jokseenkin huomattava vaikutus	Melko pieni vaikutus	Hyvin pieni vaikutus	Ei lainkaan vaikutusta
5	4	3	2	1	0

- ravintolatoimintaan?

Hyvin huomattava vaikutus	Huomattava vaikutus	Jokseenkin huomattava vaikutus	Melko pieni vaikutus	Hyvin pieni vaikutus	Ei lainkaan vaikutusta
5	4	3	2	1	0

- liikennetoimintaan?

Hyvin huomattava vaikutus	Huomattava vaikutus	Jokseenkin huomattava vaikutus	Melko pieni vaikutus	Hyvin pieni vaikutus	Ei lainkaan vaikutusta
5	4	3	2	1	0

- vähittäiskauppaan?

Hyvin huomattava vaikutus	Huomattava vaikutus	Jokseenkin huomattava vaikutus	Melko pieni vaikutus	Hyvin pieni vaikutus	Ei lainkaan vaikutusta
5	4	3	2	1	0

6. Yhteistyökumppanit

- Millaista yhteistyötä tapahtuma tulee tekemään Lahden seudun yritysten kanssa? (Esimerkiksi majoitusratkaisut, afterpartyt, kuljetukset tapahtuma-alueelle ja lipunmyynti)

Yhteistyöhön on selvästi panostettu ja se ulottuu monelle eri alalle	Yhteistyöllä on selvä rooli tapahtuman strategiassa	Yhteistyöllä on jokseenkin tärkeä rooli tapahtuman strategiassa	Yhteistyötä on melko vähän	Yhteistyötä on hyvin vähän	Yhteistyötä ei ole lainkaan
5	4	3	2	1	0

- Onko tapahtumaa yhdistetty matkailutuotteeksi jonkin muun palvelun kanssa? (esimerkiksi majoituspaketit hotellien kanssa)

Kyllä	Ei
3	0

- Käydäänkö seudun yritysten kanssa ”oravannahkakauppaa” (eli tavaroiden/palveluiden vaihtoa)? Kuinka suuri on sen tuomien hyödykkeiden osuus tapahtuman vaatimasta panostuksesta?

Suurin osa tarvittavasta panostuksesta	Huomattava osa tarvittavasta panostuksesta	Kohtalainen osa tarvittavasta panostuksesta	Melko pieni osa tarvittavasta panostuksesta	Hyvin pieni osa tarvittavasta panostuksesta	Ei tehdä ”oravannahkakauppaa”
5	4	3	2	1	0

- Onko tapahtumalle luvattu avustuksia? Millaisia? (Esimerkiksi kaupungin/kunnan puolesta)

Tapahtuman kannalta erittäin merkittäviä avustuksia	Tapahtuman kannalta merkittäviä avustuksia	Tapahtuman kannalta jokseenkin merkittäviä avustuksia	Tapahtuman kannalta avustuksilla melko vähän merkitystä	Tapahtuman kannalta avustuksilla ei juurikaan merkitystä	Ei ole luvattu avustuksia
5	4	3	2	1	0

- Millä tavoin yhteistyökumppaneiden tai sponsorien etsimiseen on panostettu tai tullaan panostamaan?

Etsiminen on hyvin aktiivista	Etsintään on selvästi panostettu	Etsiminen on jokseenkin aktiivista	Etsiminen ei ole kovin aktiivista	Etsimiseen ei panosteta juuri lainkaan	Etsimiseen ei panosteta lainkaan
5	4	3	2	1	0

- Onko tapahtumalle jo lupautunut yhteistyökumppaneita tai sponsoreita?

Kyllä	Ei
3	0

LIITE 5: Ympäristövaikutusten kyselylomake

1. Tapahtumapaikka / Toiminta-alue

Venue / Location

- Millä perusteella tapahtumapaikka on valittu?
- Onko tapahtumapaikan valinnassa tehty kilpailutusta?
- Onko vuodenaika vaikuttanut paikan valintaan?
- Onko tapahtumapaikan valinnassa huomioitu tapahtuman kuormittavuus ympäristölle? Miten vuodenaika vaikuttaa kuormittavuuteen?
- Miten tapahtumanjärjestäjänä olette huomioineet Lahden seudun laajat pohjavesialueet ja niihin liittyvät riskit?
- Minkälaisen toimintaympäristön tapahtuma tarvitsee (Lahden seudulla)?
- Onko tapahtumalla mahdollisuus parantaa jo olemassa olevia fasilitetteja, jotka soveltuvat tapahtuman käyttöön?

2. Jätehuolto

- Onko tehty kirjallinen jätesuunnitelma?
- Miten suunnitelman käytäntöönpanoa valvotaan?
- Onko jätteiden lajittelu otettu huomioon? Miten?
- Onko jätteiden synnyn ehkäisyä/hallintaa? Entä millaista kierrätystä on järjestettynä?

3. Ravintolapalvelut

- Ovatko ravintolapalvelut ulkoistettu? Jos ravintolapalvelut eivät ole ulkoistettuja, miten ne aiotaan toteuttaa?
- Millä perusteella ravintolayrittäjät valitaan?
- Millä perusteella ruokatuotteet valitaan?

4. Liikennejärjestelyt

- Mistä ja miten yleisö / osallistujat saapuvat Lahden seudulle?
- Tarvitaanko tapahtumapaikalle erikseen kuljetusta osallistujille/yleisölle/medialle tms.?
- Tarvitaanko tapahtumaan liittyen liikenteen poikkeusjärjestelyitä? Millaisia?
- Tarvitaanko tapahtumaa varten oma reitti/alue? Miksi?
- Miten tapahtuman aikaiset paikoitusasiat on järjestetty?
- Onko logistiikkajärjestelyille vastuuhenkilöä?
- Miten liikennejärjestelyt tapahtuma-alueella (esim. tavarantoimittajille) on suunniteltu?

- Onko asiakkailla mahdollista käyttää julkisia kulkuneuvoja saapuesaan tapahtumaan?
- Järjestetäänkö tapahtumapaikalle yhteiskuljetusta?

5. Lisärakenteet

- Millaisia lisärakenteita alueelle rakennetaan?
- Miten lisärakennepalveluiden toimittajat valitaan?

6. Saniteettitilat ja juomavesi

- Miten tapahtumapaikan saniteettipalvelut hoidetaan?
- Jos saniteettitiloina on kemiallisia WC:itä, miten tyhjentämisen tarpeesta on huolehdittu?
- Millaisia ratkaisuja käytetään asiakkaiden käsihygienian varmistamiseksi?
- Miten taataan asiakkaiden juomaveden saanti?

7. Vapaaehtoiset, henkilökunta sekä alihankkijat

- Käytetäänkö tapahtumassa vapaaehtoistyövoimaa?
- Mistä vapaaehtoistyövoimaa hankitaan?
- Miten vapaaehtoiset koulutetaan / ohjeistetaan?
- Mitä tehtäviä vapaaehtoiset hoitavat?
- Miten henkilökunta ohjeistetaan toimimaan ympäristövastuullisesti?
- Miten alihankkijoiden ympäristövastuullisuutta tarkaillaan?

8. Melu

- Tehdäänkö tapahtumassa meluseurantaa? Dokumentoidaanko se?
- Mitataanko melutasoa tapahtuman aikana? Miten?

- Kysymyksiä, jotka voisivat auttaa saamaan lisätietoa ympäristöasioista, vaikka eivät ole suoranaisesti ympäristökysymyksiä

Sekä

- Taustakysymyksiä, jos tarvitaan tarkempaa/yksityiskohtaisempaa tietoa, joka auttaa pisteyttämään mutta, jota itseään on vaikea pisteyttää.
- Tapahtuman järjestää paikallinen (Lahden Seutu), ulkopaikkakuntalainen vai ulkomainen yritys?
- Edustatko urheiluseuraa tai muuta voittoa tavoittelematonta yhdistystä, paikallista yrittäjää, kansallista yrittäjää, kansainvälistä yrittäjää vai muu, mikä?
- Miten käytännön järjestelyissä on jaettu vastuut?
- Järjestetäänkö tapahtuma ensimmäistä kertaa? Jos ei, niin kuinka monetta kertaa?
- Onko tapahtuma toistuva?
- Miten määrittelet tapahtuman laajuuden?
- Jos tapahtuma järjestetään ensimmäisen kerran aiotaanko tapahtumasta tehdä millaista dokumentointia?
- Jos tapahtuma on järjestetty aikaisemmin, onko siitä tehty millaista dokumentointia aikaisemmilla kerroilla ja miten niitä hyödynnetään tämänkertaisen tapahtuman järjestelyissä?
- Millaisia mielikuvia liitetään tapahtumanne ympäristövaikutuksiin? Miten näitä mielikuvia hallitaan?
- Miten eri vaikutuksia mitataan? Pitkäaikaisvaikutuksia? Lyhytaikaisvaikutuksia?
- Millä perusteilla valitsitte tapahtumanne eri palveluiden tarjoajat?
- Oletteko mahdollisesti tekemässä yhteistyötä tapahtumanne järjestelyissä paikallisten tai muiden toimijoiden kanssa? Millaista yhteistyötä?

Nämä ovat mahdollisia yhdistää tekemääni ympäristöosuuteen tai siten jo olemassa olevaan patteristoon. Niistä voi saada taustatietoa runsaastikin. Jo olemassa oleva patteristo on aika ”tukeva”, ja kun oletan, sekä omani että Antin tekemä osuus siihen yhdistetään, niin tulee siitä jo raskas. Tästä syystä en ole aivan varma onko nämä kysymykset, aivan turhia.

LIITE 6: Ympäristövaikutusten pisteytyslomake

1. Tapahtumapaikka / Toiminta-alue Venue / Location

- Millä perusteella tapahtumapaikka on valittu?
- Onko tapahtumapaikan valinnassa tehty kilpailutusta?

Paikka on valittu, tutkien ja tarkastellen eri vaihtoehtoja	Paikan valintaan on käytetty harkintaa	Paikka on järjestäjälle mieluinen	Ei ole muita mahdollisia paikkoja	Paikka on valittu mielenjohotteesta	Ei perusteluita paikan valinnalle
5	4	3	2	1	0

- Onko vuodenaika vaikuttanut paikan valintaan?
- Onko tapahtumapaikan valinnassa huomioitu tapahtuman kuormittavuus ympäristölle? Miten vuodenaika vaikuttaa kuormittavuuteen?
- Miten tapahtumanjärjestäjänä olette huomioineet Lahden seudun laajat pohjavesialueet ja niihin liittyvät riskit?

Tapahtumanjärjestäjä on tehnyt kattavan riskikartoituksen ja huomioinut vuodenaikat	Riskejä on kartoitettu ja vuodenaika otettu siinä huomioon	Riskikartoitusta on tehty jonkin verran, vuodenaika huomioitu	Riskikartoitusta on tehty jonkin verran, vuodenaika ei huomioitu	Todellisia riskejä ei mietittynä, ei erityisesti huomioitu vuodenaikaa	Ei riskikartoitusta
5	4	3	2	1	0

- Minkälaisen toimintaympäristön tapahtuma tarvitsee (Lahden seudulla)?
- Onko tapahtumalla mahdollisuus parantaa jo olemassa olevia fasilitteetteja, jotka soveltuvat tapahtuman käyttöön?

Toimintaympäristö sopii mainiosti, suoritetaan parantavia toimenpiteitä	Toimintaympäristö sopii hyvin, vain pieniä parannuksia	Toimintaympäristö sopii kohtalaisesti, ei parannuksia	Toimintaympäristö sopii heikollaisesti ja vaatii muutoksia	Ei olemassa olevaa valmiutta, vaatii merkittäviä muutoksia	Ei sovi alueelle lainkaan
5	4	3	2	1	0

2. Jätehuolto

- Onko tehty kirjallinen jätasuunnitelma?
- Miten suunnitelman käytäntöön panna valvotaan?

Suunnitelma tehtynä kirjallisesti ja valvonta tiukkaa	Suunnitelma hyvällä mallilla, valvonta on järjestetty	Suunnitelma tekeillä, valvontaan etsitty oikeita keinoja	Suunnitelma aloitettu, valvontaa harkittu	Suunnitelma vasta miehitä tasolla, ei valvontaa	Ei suunnitelmaa
5	4	3	2	1	0

- Onko jätteiden lajittelu otettu huomioon? Miten?
- Onko jätteiden synnyn ehkäisy/hallintaa? Entä millaista kierrätystä on järjestettynä?

Jätteiden synnyn ehkäisy ja lajittelu sekä kierrätys ovat ensisijaisessa roolissa suunnitelmaa tehtäessä	Tapahtumapaikalla lajittelu sekä kierrätys suunniteltuna, jätteiden synnyn ehkäisyssä vielä parantamisen varaa	Tapahtumapaikalla lajittelu suunniteltu, mutta jätteen syntyyn ei kiinnitetty huomiota	Tapahtumapaikalla ei lajittelua. Jätteen syntyyn kiinnitetty huomiota.	Suunnittelu alkuvaiheessa	Ei lajittelua, ei jätteiden hallintaa
5	4	3	2	1	0

3. Ravintolapalvelut

- Ovatko ravintolapalvelut ulkoistettu Jos ravintolapalvelut eivät ole ulkoistettuja, miten ne aiotaan toteuttaa?
- Millä perusteella ravintolayrittäjät valitaan?

Paikallinen Yrityksen koko? Työllistävä vaikutus?	Ulkopaikkakun- talainen?	Kansallinen eli kotimainen	?	?	Ulkomainen
5	4	3	2	1	0

- Millä perusteella ruokatuotteet valitaan?

Ruokatuotteet on vali- koitu alueen ruokakult- tuurista, lähiruokaa ja kotimaista	Ruokatuotteet valikoituja, kotimaisuuteen panostettu.	Osaksi vali- koitu lähi- ruokaa ja kotimaista	Valintaan kiinnitetty vähäistä huomioita	Vain ”perus- festarisapus- kaa”	Ei valikointia
5	4	3	2	1	0

4. Liikennejärjestelyt

- Mistä ja miten yleisö / osallistujat saapuvat Lahden seudulle?

0-100 km	101-500 km	501-1000 km	1001-2000 km	2001-	?
5	4	3	2	1	0

- Tarvitaanko tapahtumapaikalle erikseen kuljetusta osallistujille/yleisölle/medialle tms.?
- Tarvitaanko tapahtumaan liittyen liikenteen poikkeusjärjestelyitä? Millaisia?
- Tarvitaanko tapahtumaa varten oma reitti/alue? Miksi?

Liikennejärjestelyt ovat etukäteen mietittyjä ja testattuja sekä tehokkaita	Liikennejärjestelyt muuten valmiina testaus puuttuu	Reittejä ja muut liikennejärjestelyt suunnittelun ja testauksen alla	Reittejä on mietitty mutta niiden mahdollisesta toteuttamisesta ei tietoa	Reitit vaativat monia poikkeusjärjestelyjä	Ei suunnittelua
5	4	3	2	1	0

- Miten tapahtuman aikaiset paikoitusasiat on järjestetty?

Paikoitusalueina käytetään tehokkaasti jo olemassa olevia paikoitusalueita	Paikoitusalueina toimii olemassa olevia ja rakennettuja paikoitusalueita tehokkaasti	Paikoitusalueet on rakennettava	Paikoitusasioissa neuvottelut käynnissä	Paikoitusasiat vasta suunnittelun alla	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Onko logistiikkajärjestelyille vastuuhenkilöä?
- Miten liikennejärjestelyt tapahtuma-alueella (esim. tavarantoimittajille) on suunniteltu?

Vastuuhenkilö nimetty, reittisuunnittelu tarkkaa	Vastuuhenkilö nimetty, järjestelyt kohtuullisen pitkällä	Vastuuhenkilö nimetty, järjestelyt alkuvaiheessa	Vastuuhenkilön rekrytointi käynnissä, alustava suunnitelma olemassa	Ei vastuuhenkilöä, suunnitelma aloitettu	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Onko asiakkailla mahdollista käyttää julkisia kulkuneuvoja saapuesaan tapahtumaan?
- Järjestetäänkö tapahtumapaikalle yhteiskuljetusta?

Julkisilla on mahdollista ja helppoa saapua perille / On järjestetty ilmainen yhteiskuljetus	Julkisilla on mahdollista saapua perille. On järjestetty maksullinen yhteiskuljetus	Julkisilla on mahdollisuus saapua vain ilmaisen yhteiskuljetuksen läheisyyteen	Julkisilla on mahdollisuus saapua vain maksullisen yhteiskuljetuksen läheisyyteen	Julkisilla mahdollisuus saapua vain melko etäälle tapahtumapaikasta	Ei yhteiskuljetusta tai mahdollisuutta saapua julkisilla kulkuneuvoilla
5	4	3	2	1	0

5. Lisärakenteet

- Millaisia lisärakenteita alueelle rakennetaan?
- Miten lisärakennepalveluiden toimittajat valitaan?

Lainattavia / vuokrattavia monikäyttöisiä, toimittaja paikallinen	Itselle hankittavat kierrätettäviä / uusiokäytettäviä, toimittaja paikallinen	Lainattavia / vuokrattavia monikäyttöisiä, toimittaja ulkopaikkakuntalainen	Itselle hankittavat kierrätettäviä / uusiokäytettäviä, toimittaja ulkopaikkakuntalainen	Kertakäyttöisiä, toimittaja paikallinen	Kertakäyttöisiä, toimittaja ulkopaikkakuntalainen
5	4	3	2	1	0

6. Saniteettitilat ja juomavesi

- Miten tapahtumapaikan saniteettipalvelut hoidetaan?

Tapahtuma-alueella on valmiina riittävät, kiinteät saniteettitilat	Osittain kiinteät, osittain siirrettävät viemäriverkkoon kytkettävät sanitettitilat	Osittain kiinteät sanitettitilat, osittain kemialliset WC:t	Osittain siirrettävät viemäriverkkoon kytkettävät sanitettitilat, osittain kemialliset WC:t	Vain kemialliset WC:t	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Jos saniteettitiloina on kemiallisia WC.eitä, miten tyhjentämisen tarpeesta on huolehdittu?

Kemiallisten WC.eiden toimittaja yrittäjä huolehtii tyhjennyksestä. Sisältyy vuokrasopimukseen	Tyhjennyspalvelu ostettu lisäksi kemiallisten WC.eiden toimittajalta.	Tyhjennyspalvelu ostettu toiselta yrittäjältä	Kilpailutus käynnissä, niin WC.eiden kuin tyhjennyspalvelun suhteen.	Vasta suunnittelussa	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Millaisia ratkaisuja käytetään asiakkaiden käsihygienian varmistamiseksi?
- Miten taataan asiakkaiden juomaveden saanti?

Tapahtumapaikalla kiinteitä vesipisteitä (juomavesi, käsienpesu)	Tapahtumapaikalla tilapäisiä vesipisteitä (juomavesi, käsienpesu)	Tapahtumapaikalla tilapäisiä vesipisteitä (käsienpesu), pullovetta myynnissä	Pullovettä myynnissä, käsien desinfiointimahdollisuus	Vain pullovettä myynnissä	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

7. Vapaaehtoiset, henkilökunta sekä alihankkijat

- Käytetäänkö tapahtumassa vapaaehtoistyövoimaa?
- Mistä vapaaehtoistyövoimaa hankitaan?
- Miten vapaaehtoiset koulutetaan / ohjeistetaan?
- Mitä tehtäviä vapaaehtoiset hoitavat?

Vapaaehtoisten hankinta on järjestelmällistä ja heillä on soveltuvaa osaamista	Vapaaehtoisten hankinta on järjestelmällistä, heille järjestetään koulutus ja työnjako on selkeä	Vapaaehtoisten hankinta on kohtuullisen järjestelmällistä, koulutus ja työnjako ovat suunnitteilla	Vapaaehtoisten hankinta on suunnitteilla, koulutus tai työnjako ei lainkaan selvillä	Vapaaehtoisten hankinta on vapaamuotoista, ei koulutusta eikä työnjakoa	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Miten henkilökunta ohjeistetaan toimimaan ympäristövastuullisesti?

Henkilökunnalle järjestetään jatkuvaa koulutusta	Henkilökunnalle järjestetään koulutusta tapahtumakohtaisesti	Henkilökunnalle järjestettävä koulutus on satunnaista	Henkilökunnalle jaetaan tietoa aiheesta	Henkilökunnan on helppo hankkia tietoa aiheesta	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

- Miten alihankkijoiden ympäristövastuullisuutta tarkkaillaan?

Alihankkijoiksi valitaan vain paikallisia yrityksiä, joilla on ympäristömerkki	Alihankkijoiksi valitaan pääasiallisesti paikallisia/kotimaisia yrityksiä, joilla on ympäristömerkki	Alihankkijoiksi valitaan joitain paikallisia/kotimaisia yrityksiä, joilla on ympäristömerkki	Alihankkijoiksi valitaan vain yrityksiä, joilla on ympäristömerkki	Alihankkijoiksi valitaan pääasiallisesti yrityksiä, joilla on ympäristömerkki	Ei tietoa
5	4	3	2	1	0

8. Melu

- Tehdäänkö tapahtumassa meluseurantaa? Dokumentoidaanko se?
- Mitataanko melutasoa tapahtuman aikana? Miten?

Melutasoa valvotaan järjestelmällisesti ja se dokumentoidaan järjestelmällisesti	Melutasoa valvotaan järjestelmällisesti ja se dokumentoidaan satunnaisesti	Melutasoa valvotaan järjestelmällisesti	Melutasoa valvotaan satunnaisesti	Melutason valvontaan on edellytykset	Ei suunnitelua
5	4	3	2	1	0